جەمال نەبەز

کۆبەرهەم
ژمارە (١)
بابەتی بیرکاری و پیتۆری
ژمارە (١)

هێندێك لە كێشە بنەڕەتییەكانی قوتابخانەی كوردیی سۆسیالیزم

هەوالنامەی کتێب

بەرگی یەكەم

چاپی دووەم

هەولێر باشووری كوردستان
2001

* ناوی پەرتوك: هێندێك لە كێشە بنەڕەتیی‌یەكانی قوتابخانەی كوردیی سۆسیالیزم.

* ناوی نووسەر: پرۆفیسۆر جەمال نەبەز.

* پیت چنین و نەخشەسازی: دەزگەی كۆمپیوتەری زادە.

* تیراژ: ١٠٠٠ دانە.

* چاپی یەكەم: بڵاوكراوەی ڕێكخراوی خوێندكارانی سۆسیالیستی كورد لە ئەوروپا (سۆكسە) لكی سوێد. چاپخانەی بنكەی چاپەمەنیی ئازاد / ستۆكهۆلم (سوێد) چاپكراوە، ستۆكهۆڵم سوێد ٢٥٩٦ك/١٩٨٤ف.

* چاپی دووەم: بڵاوكراوەی ڕۆژنامەی میدیا ژمارە (٢٠)، هەولێر ــ باشووری كوردستان ٢٧٠١ كوردی، ٢٠٠١ زایینی.

* مافی چاپكردنەوەو وەرگێڕانی هی نووسەرە.

چەند وشەیەك بۆ چاپی دووەم

پاش بلاْوبوونەوەی ئەم وتارانەی کە لە نێو ئەم بەرگەدا جیْیان کراوەتەوە هەڤدە ساڵێك لەمەوبەر لە سوێد، خەڵکێکی یەکجار زۆر حەزیان بە خوێندنەوەی ئەم پەرتۆکە کرد، بە تایبەتی دوای دامەزراندنی "**هەرێمی ئاسایش**" و هاتنەکایەی دەسەلاْتی خۆیی لە بەشێك لە باشووری کوردستاندا؛ کە ریْ بۆ ئەوە کرایەوە؛ هێندێك لە نووسینەکانم بە ژمارەیەکی کەم بگەنەوە کوردستان. بۆ دابینکردنی داخوازیی خوێنەران لە کوردستان، چەند کەسێك لە سلێمانی دوو ساڵێك لەمەوبەر، بە هۆی چاپخانەی ئۆفسێتی (سەفوەت)ەوە چەند سەت دانەیەکیان بە فۆتۆکۆپی لیْ راکێشابوو، کە ئەوەش هەر بە زووییەکی زوو لە بەردەستدا نەمابوو.

ئەوەی لێرەدا شایانی باسە ئەوەیە چاپی یەکەمی ئەم پەرتۆکە پڕە لە هەڵەی چاپی، کە کاتی خۆی هەموویم بۆ بلاْوکەرەوەکەی لە سوێد راستکردبووەوە، بەلاْم بە داخەوە، ئەو گوێی نەدابوو بە لابردنی هەڵەکان. ئەوجا دیارە ئەو برادەرانەی سلێمانیش کە لەبەر ئەو چاپەیان گرتبووەوە، ئەوانیش هەر بەو هەلاْنەوە پێشکێشی خوێنەرەوەیان کردبوو.سەیر ئەوەیە ئەم بەڕێزانە هێندە زەحمەتیان نەدابووە بەر خۆیان تەماشایەکی بەرگی پەرتۆکەکە بکەن بۆ ئەوەی هیچ نەبیْ بزانن نێوی نووسەرەکەی بە تیپی کوردیی لاتینی لەسەر بەرگەکە چۆن نووسراوە؛ تاکو ئەوانیش هەر وابینووسنەوە، بەڵکو ئەوەشیان هەر بە هەڵە و لەپاڵ وشەی ئینگلیزیدا نووسیبوو کە هیچ پێوەندییان بەو بەرگە کوردییەوە نەبوو. بێجگە لەوەش ساڵی راکێشانیشی دیار نەکرابوو. لەبەر ئەوە ناچاربووم بۆ ئەم چاپە سەرلەنویْ هەڵەکان دەستنیشان بکەمەوە، هیوام وایە ئەمجارە بیْ هەڵە بخرێتە بەردەم خوێنەرەوە.

بەڕاستی ئەز بۆ خۆم هەڵەی چاپیم وەك ئەوە دێتە بەرچاو کە تۆ رۆژێك بە درێژایی خەریکی چێشتلێنان بوویت بۆ میوانێکی خۆشەویست، کەچی کە ئێواریْ چێشتەکەت تیْ کردبیْ بۆی، چەندمێشێك لە شلەکەدا مەلەیان کردبیْ.

لێرەدا بە پێویستی دەزانم ئەوە بێژم کە ئەم وتارانە دیرۆکی هاتنە کایەو نێوەرۆکی قوتابخانەیەکی سۆسیالیزم لە کوردستاندا دەخەنەڕوو، واتە قوتابخانەیەکی کوردی بۆ بیروبۆچوونی رێبازی سۆسیالیزم کە وەك بیرۆکەی ئازادی و یەکسانیی مرۆڤ بۆیەکەمینجار بە پێی ئەو بەڵگەنامانەی لە

بەردەستدان لە ئامانجە ئاشکراکراوەکانی شۆڕشی هەژار و رووتەو چەوساوەی کورددا خۆیان نواند کە بە سەرۆکایەتیی شۆڕشگێڕی نێوداری کورد پاپەکی خورەمدین لە نێوان سالآنی ٨١٦/٨١٧-٨٣٧ و لە چیاکانی کوردستاندا گڕی سەند دژ بە ملهوڕیی خەلیفەی عەباسیی عارەب و سیستەمی فەرمانڕەوایی زۆردارانەی ئەو سەردەمە.

ئەم باسەی کە لەم بەرگەدا جێی گرتووە بەشێکە لە یەکێك لە زنجیرەکانی **کۆ بەرهەمەکانم** کە هیوام وایە بەرە بەرە هەموو، یان زۆربەی نووسینە چاپکراو و چاپنەکراوەکانم بگرێتە خۆی. جا لەبەر ئەوەی باسەکە لە سنووری بابەتی فەلسەفەدا دەگەڕێ؛ بۆ سەر نێوی ئەم زنجیرەیە وشەی (**بیرکاری**) و (**پیتۆری**)م بەکارهێنا، کە (**بیرکاری**) بەرامبەر (**فکری**)ی عارەبی و (**پیتۆری**)ش بۆ (**حکمة وفلسفة**) بە گونجاو دەزانم. (**پیتۆری**) وشەیەکی کوردیی خۆشناوەتی‌یە کە هێندێك کورد کردوویانە بە (**پیتۆلی**)؛ وەك چۆن (**وەرام**) یان کردووە بە (**وەلاّم**) و (**گەمار**) یان کردووە بە (**گەمالّ**) و (**کۆمەلّ**) یان لە جیاتی (**کۆمەر**) لە (**کۆمار**)ەوە دەرهێناوە و ئێستە لەسەرمان بووە بە (**مالّ**)!، ئەمە لە کاتێکدا کە دەنگی "رێ" (ر) لە زمانی کوردیدا کۆنترو رەسەنترە لە دەنگی (لّ) و (لّێ).

جەمال نەبەز

٢٠٠١/٤/١٤ بەرلین

چەند وشەیەك لەجیاتی سەرەتا

مەبەست لەم چەند باسەی کە لەم بەرگەدا جیٚیان کراوەتەوە ئەوەیە؛ خوێنەرەوە ئاشانایەتی‌یەك لەگەڵ سەرەتا بنەڕەتی‌یەکانی ئەو بیرەدا پەیدا بکات کە بە نێوی "**بیری ئازادی‌و یەکسانیی کوردی**، یان **قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم**"ەوە، ماوەی چارەکە چەرخێك لەمەو بەر لە کوردستاندا سەری هەڵدا، و بوو بە فەلسەفەی ڕێکخراوی "**کاژیك**"؛ واتە "**کۆمەڵەی ئازادی‌و ژیانەوە و یەکێتیی کورد**" کە لە ١٤/٤/١٩٥٩دا دامەزرا.

هاتنە کایەی "**بیری ئازادی و یەکسانی**" لە کوردستانێکی، لەباری نەریتی کۆمەڵایەتی‌یەوە دەرەبەگانەی پیاو فەرمانیی دواکەوتوو،و لەباری ڕژێمی سیاسی‌شەوە داگیرکراو و لەت لەت کراو و بیٚ داوودەزگەی دەوڵەتیی سەربەخۆی،و پێخوستی فەرمانڕەوایانی بێگانەی سەر بە بیری ناسیۆنالیزمی شۆڤێنیستانەی تۆتالیتاریستانەی عەرەب و ترك و فارس، شتێکی هەروا هاسان نەبوو. نەك هەر لەبەر ئەوەی کە ئەم فەرمانڕەوا ملهوڕانە پیٚیان بەسێبەری سەری هەموو ئازادبیرێکی وەك سۆسیالیستە کوردەکاندا دەناو بەس، بەڵکو لەبەر ئەوەش بوو کە بەرەی هوردە بۆرژوای کوردیش، شان بەشانی داگیرکەرانی کوردستان بەرەبەرەکانیی ئەم بیرە تازەیەی دەکرد. هۆی هەڵوێستی دوژمنانەی هوردە بۆرژوای گوایە ڕۆشنبیر ی کورد، بەتایبەتی سەبارەت بەوە بوو کە ئەم تویٚکەی، ئەو دەمە لە نێو کورددا بیٚ بنکەو جەماوەرە، هەر لە نێوەڕاستی چلەکانەوە، خۆی بە پاشکۆی ڕێبازی "**ئینتەرناسیونالیزمی کۆمۆنیستیتی**"یەوە بەستبووەوە، کە ئەوسا هەریەك سەرکردایەتی هەبوو، ئەوەش "**مۆسکۆ**" بوو. پەیتا پەیتاش پڕۆپاگەندەی ئەوەی دەکرد، کە گوایە "**هەر مارکسیستە دەتوانیٚ لافی سۆسیالیزم لیٚ بدات و سۆسیالیزم وەك بیرێکی زانستانە هەر لە مارکسیزم دا بەدی دەکریٚ و هەموو جۆرە سۆسیالیزمێکی دی خەیالی‌یە**". جا ئەمەش وەنەبیٚ هەر لە کوردستانادا وابووبیٚ، بەڵکو هەموو حیزبە کۆمۆنیستەکانی جیهان، و زۆر بەتایبەتی حیزبە کۆمۆنیستەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، کە بە زۆری لە هوردە بۆرژوای گوایە "**ڕۆشنبیر**" پێك هاتبوون، پیٚیان وابوو هەر مارکسیستە دەتوانیٚ ببێتە سۆسیالیست. هەر "**نا مارکسیستێکیش**" باسی "**سۆسیالیزم**"ی بکردایە، گەلێك

نێوونەتورەی "**لاکردوو**" (منحرف) و "**ئۆتۆپی**" (خەیالی)، و ڕیڤیزیۆنیست (تحریفی) و "**سۆسیال شۆڤێنیست و هەلپەرست**" و هتدیان بە بالا دەبڕی.

دیارە ئەم وادانانە (فرضیة)ی مارکسیستەکان، کە گوایە "**سۆسیالیزم، وەك بیرێکی زانستانە، هەر لە مارکسیزم دا بەدی دەکرێ**"، دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆیەك؛ کە یەکێکیان نەشارەزایی، یان خۆگێل کردنە لە مێژووی پەیدا بوون و دۆخگۆڕیی (تطور) بیری سۆسیالیزم،و یەکێکیشیان لەوەوە دێ کە مارکسیستەکان سەرەتای پەیدابوونی ئەوەی پێی دەبێژن "**سۆسیالیزمی زانستانە**"؛ بە بیری "**مەتریالیزمی مێژوویی**"یەوە گرێ دەدەن. جا لەبەر ئەوەیە مارکسیستەکان، هەموو ئەو بیرو رامانانە (تطورات)ی کە لە پێش پەیدابوونی مارکسێتیی‌یەوە لە سۆسیالیزم دوواون، بە "**سۆسیالیزمی خەیالی**" دەدەنە قەڵەم.

تا ئەوەندەی مەسەلەکە پێوەندیی بە مێژووی سۆسیالیزمەوە هەیە، ئەوا وشەی "**سۆسیالیزم**" بۆ یەکەمجار لە سی‌یەکانی سەدەی نۆزدەدا لە ئەورووپا هاتە کایەوە، ئەوەش وەك بیرێکی پێچەوانە بە بیری سەرمایەداری، واتە بیرێك کە هەوڵ بدات بۆ لابردنی پێوەندیی سەرمایەدارانە لەبارەی **هی خۆیی تاکیی** (الملکیة الفردیة) هۆی بەرهەم هێنان،و گۆڕینەوەی بە پێوەندیی‌یەکی نێوکۆ، واتە کردنی هۆی بەرهەم هێنان بەهی خۆیی دەوڵەت (ملکیة الدولة)، یان بەهی خۆیی کۆمەڵگە (ملکیة المجتمع)، یان بە هی خۆیی هەرەوەزگەکان (ملکیة التعاونیات)، ئەم بیرە؛ کە تەنێ پێوەندی "**بە نێو کۆیی کردنی هۆی بەرهەم هێنانەوە**" هەیە و هەتا ئەمڕۆ لای گەلێك دەستەوبەرەی کە خۆیان بە "**سۆسیالیست**" دەزانن، هەر ماوە، بەلای "**بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**"یەوە؛ بەسەرنجێکی تەنگەبەرانە دەدرێتە قەڵەم لە مەیدانی سۆسیالیزمدا، وەك لە شوێنی خۆی دا باس دەکرێ. لەو کاتەشەوە هەتا ئەمڕۆ، تێگە (مفهوم)ی سۆسیالیزم گۆڕانکاری‌یەکی زۆری بەسەردا هاتووە جا ئەگەر مەبەست لە "**سۆسیالیزم**" نەهێشتنی دادۆشینی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە بێ؛ ئەوا هەوڵدان بۆ پێکهێنانی کۆمەڵگەیەکی وا؛ کە دادۆشینی مرۆڤی تێدا نەبێ؛ لە مێژووی پەیدابوونی وشەی "**سۆسیالیزم و مارکسیزم**" زۆر کۆنترە.

بۆ وێنە: لە "**کۆماری ئەفلاتوون**"دا باسی کۆمەڵگەیەکی پڕ لە داد پەروەری کراوە، "**ئاڤێستا و ئینجیل و قورئان**"، هەر یەکەیان لە باری سەرنجی خۆیەوە، باسی داد پەروەری کردووە، **عەلی کوڕی ئەبی تالب**، یەکەمین ئیمامی شیعەکان و چوارەمین خەلیفەی پاش پەیامبەر (٦٥٦-٦٦١) گوتویەتی: "**کاد الفقر ان یکون**

کفراً" (هەژاری هێندەی لە کفر نەگەڕاوەتەوە). هەروەها گوتوویەتی: **"لا يجمع مال الا من شح او حرام"** (**ماڵ کۆ نابێتەوە، مەگەر لە پیسکەیەتی یان حەرام**). هێندەی مەسەلەکەش پێوەندی بە کوردەواری‌یەوە هەیە، ئەوا هەرچەندە وشەی **"سۆسیالیزم"** کوردی نی‌یەو لە زمانی کوردی‌دا تازە کوورەیە، بەڵام **"سۆسیالیزم"** وەك بیرێك– لە کوردستاندا شتێکی تازە کووره نی‌یە. **پاپەکی خورەمی**، لە کوردستانی نیوەی یەکەمی سەدەی نۆیەمدا ویستوویەتی **"کۆمەڵگەیەکی بێ چین"** دابمەزرێنێ، و لەم رووەشەوە شۆڕشێکی چەکدارانەی لە نێو خەڵکی رەشوڕووتی ئەو دەمەی کوردستاندا لە دژی خەلافەتی عەرەبیی ئیسلامی هەڵگیرساندووە. بیری پاپەك هێندە تەنیوەتەوە، تەنانەت کاری کردووەتە سەر **قولەرەشەکانی بەسرە** و، وای کردووە لێیان، کە ئەوانیش شۆڕش هەڵ بگیرسێنن لە دژی خەلیفەی ئیسلام، و ئەوانیش بۆ **"کۆمەڵگەیەکی بێ چین"** هەوڵ بدەن.

ئەوانەی شارەزای مێژووی کوردن دەزانن کە **هی خۆیی خاك** (**ملكية الارض**)، واتە **هی خۆیی کشتوکاڵی** (**الملكية الزراعية**) لە بەشێکی هەرە گەورەی کوردستاندا، تا نیوەڕاستی سەدەی نۆزدەیەم **هی خۆیی‌یەکی نێوکۆیی** (**ملكية مشاعة**) بوو؛ زەویی کشتوکاڵ هی **"هۆز"** یان هی **"چەند هۆزێك"** بوو، **نەك هی تاقە کەسێك یان بنەماڵەیەك**. **هی خۆیەتیی تاکی** (**الملكية الفردية**) و **"تاپۆ"** لەلایەن سوڵتانەکانی عوسمانی‌یەوە داهێنران. بێجگە لەمانەش، لە ئەورووپا، لەسەتەکانی نێوەڕاست و لە سەتەی (١٥) بەدواوە گەلێك زاناو خێرخوازی وەك **تۆماس مۆرۆس** (١٤٨٣-١٥٣٥)و **کامپانیلا** (١٥٦٨-١٦٣٩) و **فۆرێی** (١٧٧٢-١٨٣٧)و **ژان ژاك رووسۆ** (١٧١٢-١٧٧٨)و **ئۆوێن** (١٧٧١-١٨٥٨)و **پرودۆن** (١٨٠٩-١٨٦٥) هەبوون، کە ئەمانە لە پێش **کارل مارکس** (١٨١٨-١٨٨٣)و **فردریك ئێنگلس** (١٨٢٠-١٨٩٥)دا، نەخشەی دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی سۆسیالیستانەیان کێشاوە. ئەمە لە باری مێژووی بیری سۆسیالیزمەوە، خۆ ئەگەر مەبەستیش ئەوەبێ کە هەر بیری سۆسیالیزمی مارکسی‌یانە **"سۆسیالیزمێکی زانستانە"**یە، و ئەوانی دی **"زانستانە نین"**؛ ئەوا مەسەلەی **"زانستانە"** و **"نازانستانە"**ی بیرێکی سیاسی، یان رێبازێکی کۆمەڵایەتی، یەکەم؛ ئەو **"سەنگ و تەرازوو"** وە دەست نیشانی دەکات کە ئەو بیرە یان ئەو رێبازە کردوویەتی بە **"پێوانە"** ی خۆی، و دووەم؛ **"زانستانەیی"** یان

"**نازانستانەیی**"ی بیریك، زۆرتر لە مەیدانی "**خستنە كردەوە**" و "**تاقی كردنەوە**"دا لە چەند شوێنێكی جیاوازو چەند كاتێكی جیاوازدا؛ دەردەكەوێ.

راستی‌یەكەی، ئەوەی تا ئێستە یارمەتی ماركسیستەكانی داوە، بۆ ئەوەی بتوانن ئەم لافە لێ بدەن، بەتایبەتی لە "**جیهانی سێیەم**" و "**جیهانی چوارەم**"دا، ئەوەیە جیهانی سەرمایەداریی رۆژاوا، زۆر بەتایبەتی، لە رۆژانی كارل ماركسەوە تا ئێستە، بەهۆی ناكۆكی‌یەكانی نێوخۆوە، كە دوو جەنگی جیهانیی ماڵوێرانكەری لێ پەیدابوو، و هەروەها لە رێی كۆلۆنیزە كردن و تالان كردنی ماڵ و سامانی وڵاتەكانی رۆژهەڵات، و دیل كردن و بندەست كردنی گەلەكانی‌یەوە، وێنەیەكی دێوەزمەنگانەی بۆ خۆی لە نێو گەلانی ژێر دەستەدا دروست كردووە، و لە هەمان كاتدا فەرمانڕەوایانی ئەو جیهانە سەرمایەدارە، بە هەموو جۆرێك بەربەرەكانێی بیری ماركسیزم و كۆمۆنیزمیان كردووە، و بەم بەربەرەكانی‌یەش، ناویستە (عن غیر قصد)، رێزو پیرۆزی‌یەكی زۆریان بۆ ماركسیزم و كۆمۆنیزم دروست كردووە، جا لەبەر ئەوەی بەشێك لە فەرمانڕەوایانی جیهانی سەرمایەداری، كە نێویان ناوە "**جیهانی ئازاد**"، لەوانە بوون و لەوانەن كە بە "**سۆسیال دیمۆكرات**" ناسراون؛ كە هێندێكشیان خۆیان بە "**سۆسیالیست**" یان "**دیمۆكرات سۆسیالیست نێو دەبەن، دیارە ئەمە پتر ئاوی بەسەر ئاشی "سۆسیالیستە ماركسی‌یەكان**"دا كردووە؛ چونكە ئەوەی هێندێك لەم هوردە بۆرژوا سۆسیال دیمۆكراتە ئەورووپایی‌یانە، بە كردەوە كردوویانەو دەیكەن بەرامبەر چینی كرێكار و هەژار و رووتەی وڵاتانی دواكەوتوو و گەلە بندەستەكانیان، لە رێی پەیمان بەستنەوە لەگەڵ رژێمە تۆتالیتێرو دیكتاتۆری‌یەكانی ئەو وڵاتانە، هیچ چەپی نی‌یە لە كردەوەی ئەو حیزب و كۆمەڵە كۆنزەرڤاتیڤانەی، كە راستەوخۆ و بێ پەردە بەربەرەكانێی هەموو بیرێكی سۆسیالیستانە دەكەن، و ئەمەش بۆ ماوەیەكی دوورو درێژ بەڵگەو بیانووی دایە دەست ماركسیستەكان، كە هەتا پاش جەنگی جیهانیی دووەم هەر لە تاكە وڵاتێكدا، واتە هەر لە یەكێتیی سۆڤیێتدا، فەرمانڕەوابوون و هێشتا لە هیچ وڵاتێكی دیدا نموونەی فەرمانڕەوایی‌یان نەبینرابوو، كە هەر خۆیان بە "**سۆسیالیستی راستەقینە**" و "**نوێنەری پرۆلیتاریا**"بزانن؛ بوونی شورەیەكی ئاسنین بە دەوری وڵاتی "**تاقانەی سۆسیالیست**" بۆ ئەوەی لە "**مەیدانی خستنە كار**"دا رەنگ و رووی دەرنەكەوێ بۆ خەڵكی. بەڵام دروست بوونی چەند دەوڵەتێكی ماركسیستانە بە نێوی "**دیمۆكراتی گەلێر**"ەوە پاش جەنگی

جیهانیی دووەم لە ئەورووپای رۆژهەڵاتدا، کە زۆربەی زۆریان بە یارمەتیی سوپای سۆڤیێت دامەزران، ئەوجا مردنی **ستالین** لە ساڵی ١٩٥٣دا، و هاتنە سەرکاری چەند سەرکردەیەك بەتایبەتی (**خرۆشیێف**) کە دەروازەی خڕداخراوی سۆڤیێتیان لە پڕ کردەوە بەرووی جیهانی سەرمایەداریی ئەهلیی رۆژئاوادا، و کەوتنە بەستنی پێوەندیی بازاڕکاری بە نێوی "**پێکەوە ژیانی ئاشتی خوازانە**"وە، دوای ئەوەش؛ چاوگێڕانەوە بە سەنگ و تەرازووی مارکسیستانەی کلاسیکی دا، بەتایبەتی لابردنی "**دیکتاتۆرێتیی پرۆلیتاریا**"، بە کورتی سەرکەوتنی رێبازی "**دەستکاری کردن**" لە بیری مارکسیێتیدا، زێتر رێی کردەوە بۆ گومان کردن لە "**زانستایەتیی**" بیری سۆسیالیزمی مارکسیستانە.

شایانی باسە، کە رەخنەگرتن لە بیری مارکسیێتی لە کوردستاندا، بۆ یەکەمجار، لە نێوەڕاستی پەنجاکاندا دەستی پێ کرد، بەتایبەتی پاش مردنی **ستالین**. ئەو کوردانەی رەخنەیان لە بیری مارکسیێتی دەگرت، لە پێشەوە، لە وتووێژی تیۆرییانەوە دەستیان پێ نەکرد، بەڵکو جاریێ کارو کردەوەی سەرکردەکانی یەکێتیی سۆڤیێتیان لەگەڵ رامانەکانی (تصورات) مارکسیێتیدا بەراورد دەکرد، و لە تاقی کردنەوەی مێژووی کورد و گەلانی ژێردەستەی دییەوە لەگەڵ "**دەوڵەتی پرۆلیتاریا**"؛ وێنەی زیندوویان دەسختە بەرچاو. بۆ نموونە زۆر بە سادەیی، دەیانگوت: **دەبێ قسە و کردەوە وەك یەك بن**، واتە "**تیۆری**" و "**پراکتیك**" لەگەڵ یەك "**جووت بەرابەر**" بن. ئەوجا دەیانگوت: جا ئەگەر ئەمە وایە؛ چۆن دەبێ ستالینێك کە لاف "**پشتگیریی هەموو گەلانی ژێردەستەی جیهان**" لێ دەدات لە دژی "**ئیمپریالیزم**" و "**دەستنده خۆرەکانی**"، هەر ئەم ستالینە بچێ پشت بکاتە گەلێکی ژێر دەستەی وەك کورد و کۆمارە گچکەکەی مەهاباد، و رێك بکەوێ لەگەڵ دەوڵەتی شای ئێران، کە هەر بە رەئی ستالین و لایەنگرەکانی؛ نۆکەری ئیمپریالیزمی سەرمایەداری و نوێنەری چینی دەرەبەگ و کۆنەپەرستێتییە، و هەر بە پێی ئەو رێك کەوتنە لەشکر بکێشێتەوە لە کوردستان، لەبەر خاتری چنگ کەوتنی ئیمتیازی نەوت؟ یان ئەوەی، ستالین بچێ لە تاران لەگەڵ پیاوانی وەك **چەرچل و رۆزفلت**، بەیانی وا دەربکات وەك **بەیانی سێ قۆڵیی تاران** کە لە ١٩٤٣/١٢/١دا دەرکرا، بۆ رێزگرتن لە رژێمی شاهەنشاهی ئێران و لە دژی بەرژەوەندیی گەلانی ژێر دەستەی **ئازربایجان و کوردستان**، ئەمە لە کاتێکدا کە هەر ستالین خۆی؛ **چەرچل و رۆزفلت** بە نوێنەری سەرمایەداران و خوێنمژانی پرۆلیتاریای جیهان بداتە قەڵەم؟ ئایە

دەبێ بیرکردنەوە و ئامانجی "**سۆسیالیستێك**"ی وەك **ستالین**؛ هەروەك بیرکردنەوە و ئامانجی کابرایەکی سەرمایەدار بێ، واتە هەر بۆ سووت و قازانج هەوڵ بدات؟. سۆسیالیستە کوردەکان، ئەمجا نەختێك دەچوونە دواوە بۆ رابوردوو و دەیانگوت: چۆن دەبێ **لێنینێك** کە بە دامەزرێنەری یەکەمین "**دەوڵەتی پرۆلیتاریا**" دەدرێتە قەڵەم، بچێ، پشت بکاتە گەلێکی جۆتکاری هەژاری وەك کورد، و ببێ بە هاورێ و هاوکاری هوردە بۆرژوایەکی دیکتاتۆری فاشیستی وەك "**کەمال ئەتاترك** و **رەزا پەهلەوی**؟" ئەمجا جارێکی دی دەهاتنەوە پێشێ و دەیانگوت: چۆن دەبێ کابرایەکی وەك "**خرۆشێف** رێزی **جەمال عەبدولناسرێکی ناسیۆنالیستی عەرەبی**، **لە کۆمۆنیستێکی عەرەبی میسری یان سووریایی یان عێراقی**" لا بەرزتر و زێتر بێ؟ جا کاتێك کە ئەم رەخنانە دەگیران، ئەو پرسیارەی دەهاتە پێشەوە؛ ئەمە بوو: ئایە ئەم هەڵوێستانەی "**لێنین و ستالین و خرۆشێف**"، سەبارەت بەوەیە کە ئەم سەرکردانە بیروباوەڕی مارکسیێتییان باش نەخستووەتە مەیدانی کارەوە، یان ئەوەتە بیروباوەڕی مارکسیێتی، خۆی لە خۆیدا، ناتەبایی‌یەکی لە نێوزگدایە، کە بیەوێ و نەیەوێ، هەر دەبێ بکەوێتە سەر ئەم رێیەی ئەمڕۆ پێی دا دەڕوا؟.

وتووێژ لەسەر ئەم پرسیارە و هەوڵدان بۆ وەرامدانەوەی، بەرە بەرە بوو بە رەخنەگرتن و گومان کردن لە بیری مارکسیزم خۆی، و لەو "**پیرۆزی**" و "**نەگۆڕی**"یەی کە "**سۆسیالیزمی مارکسیستانە**" لە کوردستاندا پەیدای کردبوو.

بنچینەی تیۆری بیری سۆسیالیستە کوردەکان، پشتی بە **کولتووری کۆنی کورد** بەستبوو، کە بەشێکی ئەمە لە "**یەکێتی**"ی سێ کوچکەی "**بیرو قسەو کردەوە**"ی **زەردەشتدا** دەبینرێ. پەیامبەرو رێپێشاندەری کورد و ئێرانی‌یە کۆنەکان، و فەیلەسووفی رۆژهەڵات؛ **زەردەشت**، بۆ وەدەست دانی ئامانجی ئاینەکەی خۆی، فەلسەفەیەکی سێ کوچکەی بنیات ناوە: "**بیری باش و وتەی باش و کردەوەی باش**". بە پێی ئەم فەلسەفەیە؛ هەموو "**بیرێکی باش**" ئەنجامێکی باشی نابێ، ئەگەر "**باش دەرنەبڕێ**" و "**باش نەخرێتە مەیدانی کار**"ەوە. دەلێرەدا "**بیرو وتە و کردەوە**"، دەبێ پڕ بەپڕی یەك بن و تەقی یەك بگونجێن. جا ئەگەر ئێستە، وتووێژ لەسەر ئەوە پەیدا ببێ کە "**باش**" چی‌یە و "**ناباش**" چی‌یە، ئەوا هیچ کێشەو بەرەیەك نابێ لەسەر ئەوە پەیدا ببێ، کە بیرەکە خۆی، و دەربڕینی بیرەکە، و خستنە کاری بیرەکە، لەگەڵ یەك دەبێ کۆك بن، واتە بۆ نموونە ئەگەر بیرێك لاف ئەوەی لێدا کە بەرزترین بیری مرۆڤایەتی‌یە و لە خزمەتی هەژار و

رووته و زەحمەتكێش و بەشخوراو دایە، نابێ هەر بە "**وتە**" و "**لەسەر كاغـەز**" وابێ، بەڵكو دەبێ ئەوە "**بەكردەوە**" ئیسپات بكات. جا هەڵگرانی "**بیری ئازادی و یەكسانیی كوردی**" بەم تەرازووە سێ تاییە لە "**سۆسیالیزم**" كۆڵینەوە.

جارێ بەر لە هەموو شتێك، "**هاوبیرانی ئـازادی و یەكسـانی**" لە كوردستاندا، دەیان پرسی و دەیانگوت: ئایە "**سۆسـیالیزم**" هەروەك دیانەتی (المسيحية) و موسـوڵمانەتی و جوولەكەیـەتی و زەردەشـتێتی، ئـاینێكی پـیرۆزە، كـە لـە ئاسمانەوە نێررابێ بۆ ئادەمزاد، و چۆن ئەوانەی باوەڕیان بە ئاینێكی ئاسمانی هەیەو، بێ رەخنە و رەخنەكاری، خۆیان دەخەنە خزمەتی ئاینەكەوە، و جاری واش هەیـە؛ خۆیـان دەدەن بـە كوشـت لەسـەری، هـەروەهاش دەبـێ "**مرۆڤـی سۆسیالیست**" بەو چاوە تەماشای سۆسیالیزم بكات، و بێ رەخنەو رەخنەكاری، و بێ قرەو برە، خۆی فیدا بكات بۆی یان ئەوەتە سۆسیالیزم، خۆی لە خۆیدا، رێیەكـە، و بـیری مـرۆڤ دۆزیویەتـەوە بـۆ هاسـان كردنـی ژیـان، و دەبـێ لـە خزمەتی مرۆڤدا بێ، خۆ ئەگەر پیرۆزی "**قدسية**" یەكیشی بۆ حسێب بكرێ، ئەوە هـەر لـەوەوە دێ كە خزمەتی مرۆڤ دەكات، چۆنكـە هەرچییـەك مـرۆڤ دروستی كردووە، ئەوا هـەر ئەوەندە پیرۆزە تـا لـە خزمـەتی مرۆڤدایـە، و هـەر كـاتێك لـە سـنووری خزمـەتی مـرۆڤ چـووە دەرەوە؛ "**پـیرۆزی**" نـامێنێ. بـۆ نموونە: مێشكی مرۆڤ، هێزی ئەتۆمی دۆزیوەتـەوە، و ئـەتۆمیش هـەر هێنـدە باشە كە خزمـەتی مـرۆڤ بكات، بەڵام كە بوو بە هۆیەك بۆ قڕكردنـی مـرۆڤ، دەبێتـە شـتێكی خـراپ. بـە كورتـی، لەمـەوە قوتابخانەیـەكی بـیری تـازە لـە كوردستاندا دروست بوو، بە نێوی "**قوتابخانـەی ئـازادی و یەكسـانی**" یـان "**قوتابخانـەی كوردیـی سۆسـیالیزم**"ەوە. هـەڵگرانی ئـەم بیرە تازەیـە هـەر لـە سەرەتاوە بەم جۆرەی خوارەوە بیریان لە "**سۆسیالیزم**" دەكردەوە و دەیانگوت:

ئەگـەر بـاوەڕ بـهێنین بـەوەی كـە خزمـەت كردنـی مـرۆڤ ئامانجە، و بـیری سۆسیالیزم هۆیەكە بۆ ئەو ئامانجە، دەبێ باوەڕ بەوەش بهێنین كە مرۆڤ نابێ ببێتە بەندە و كۆیلەی بیری سۆسـیالیزم، بـەڵكو دەبـێ بـیری سۆسـیالیزم لـە خزمـەتی مـرۆڤ دابێ. كە هاتینـە سـەر ئەمـەش، دەبێ ببینـە سـەر ئـەوەی، كـە بیری سۆسیالیزم دەبێ بەر لـە هەموو شتێك خۆماڵـە سروشتییەكانی مـرۆڤ بگرێتـە بـەرچاو، و رێزیـان لێ بنـێ، و لـە خزمـەتی هێنانـەدی ئـەو مافـە بنچینەیییانەدا بێ كە لەو خۆماڵە سروشتییانەوە پەیدا دەبن. دەیەكێك لـەو خۆماڵە گشتییە سروشتییانەی ئادەمزاد "ئــازادی"یـە. **هـەموو مرۆڤێـك**

لێرەمەبەست لە مرۆڤ، تەنیٚ مرۆڤی ژیرە- ئازادە، لەو رۆژەوە کە لە دایك دەبیٚ، تا ئەو رۆژەی لە جیهان دەردەچیٚ. ئەوجا یەکێك لە تایبەتی‌یەکانی **مافی سروشـــتی "الحق الطبيعي"** ئەوەیە، کە ئەو مافە بەشێکە جیا ناکرێتەوە لەو **"شـــتە خـۆی"**. بۆیە؛ نەدەبەخشریٚ و نەدەکڕریٚ و نەدەفرۆشریٚ. لەبەر ئەوە، لەبارەی سەرنجی **"بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی"**یەوە، دەبیٚ بیری سۆسیالیزم، هەر لە بنەڕەتەوە و بە کردەوە؛ خزمەتی سەرەتای **"ئازادیی مرۆڤ"** بکات، بۆیـە هاوبیرانی **"بـیری ئـازادی و یەکسـانیی کـوردی"** دەیـانگوت: "ئێمـە یـەك کـەلێرەوە لـە سـەرەتای ئازادی‌یەوە– دەست پیٚ دەکەین، کەسێك ناتوانیٚ بیٚ و پێمان بسەلمێنیٚ؛ کە سۆسیالیزم هـەر بریتی‌یە لـە تـێربوونی سـك و بـەجیٚ گـەیاندنی پێویسـتی‌یە سەرەتایی‌یە ماددی‌یەکانی ژیان، وەك جلوبەرگ و خانوو و کەلوپەلی رابواردن. بە کورتی **"قوتا بخانەی کوردیی سۆسیالیزم" هـەر زگ تـێری و پـارس نـەکردن بـە "سۆسـیالیزم" نـازانیٚ**. ئەمـەش شتێکی رەوایە. چۆنکە رەنگە ئەوانەی کە لـە هێندێك ولاتی وادا دەژین، کە گەلەکانیان هـەژار کراون، و هـی وایان هەیە کە سالیٚ جارێکیش تێر بە زگی خۆیان ناخۆن، باوەڕ نەکەن کە سەگ لە هێندێك لـە ولاتـەکانی رۆژئـاوادا، هێنـدە بـەرێزن؛ هـەموو رۆژێـك گۆشـتی تازەیـان دەدرێتـیٚ، و بەسابوون و دەرمان پاك و تـەمیز دەشـۆرێن، و زوو زوو دەبرێنـە لای دوکتۆر، و بە شەو جێی گەرم و گوڕیان هەیە، بەلام **"سەگ هـــەروەك سـەگ"** تەماشا دەکرێن، واتە بە پێی هەوەس و ئارەزووی خاوەنەکانیان پـەت دەکرێتـە ملیان، و ئەگەر بە دلی خاوەنەکانیان نەجوولانەوە، ئەوا دەدرێنـە بـەر زللـەو شەق، و دەبیٚ هەر بقروسکێنن بۆ خۆیان. هەر لە ولاتی کوردەواریی خۆشماندا زۆر مـەلی جوانـی وەك بلبـل و کـەو هـەن، هـەموو رۆژێـك ئـاوودانی تـەواویان دەدرێتـیٚ، بەلام جیٚیان هـەر قەفەزەکەیـە و لـە چارچێوەی ئەو قەفەزە تەنگـەدا نەبیٚ، بە دەگمەن دەتوانن ئازادانە بجوولێنەوە. **"مرۆڤ"** چوار پیٚ و مەل نی‌یـە، بەوە دابین بکریٚ، کە بەلیٚ، جۆرە رژێمێك هەیە زگت تێر دەکـات، و نایـەلیٚ برسی بیت؛ تۆش دەبیٚ بەرامبەر بەوە واز لە ئازادیی خۆت بهێنیت، و ئازادیت بکەیتـە قوربـانی سـکت و ئـەوەش نێـو بنێیـت **"سۆســـیالیزم"**. لـە ولاتـەکانی ئەورووپای رۆژهەلاتدا، کە بیری مارکسیزم بە کردەوە خراوەتە کار، ئەمە باوە. کە قسـەش دەکـەیت لەگەلٚ ئەوانەی سـەر بـەو رژێمەن، و دەبێژیت بۆچـی لـەو ولاتانەدا سەربەستی نی‌یە، و کەس ناتوانیٚ رەخنـە بگریٚ و کـەس ناتوانیٚ بە سەربەستی بێتە دەرەوە لە ولات و کەس ناتوانیٚ رێکخراوێکی سیاسیی جیا لە

ڕێکخراوی دەوڵەتی دروست بکات، دەستبەجێ وەرامت دەدەنەوە: "ئای! ئەوەتە هەموو خەڵك تێرو تەسەلن، و پێویستی‌یە سەرەتایی‌یەکانی ژیان، وەك نان و شیر و پەتاتە و هێلکە؛ هەرزانن، کرێی خانوو زۆر کەمە، بلیتی پاس و تراموای و شەمەنەفەر یەکجار هەرزانە". بەڵێ! ئەم قسەیە، ئەوەش تا هەندازەیەك، نەك بە تەواوی، ڕاستە. بەڵام ئەمە وەرامی ئەو پرسیارە نی‌یە کە دەبێژێ: **بۆچی دەبێ ئازادی بکرێ بە قوربانی زگ تێری؟**

جا هاوبیرانی "**قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم**" دەبێژن: کە ڕژێمێك وابێ، واتە ئەوانەی بە "**جەماوەری گەل**" دادەنرێن؛ لەبەر ئەوەی "**زگیان تێرە**"، ئێدی نابێ بەرامبەر کاربەدەستانی وڵاتەکەیان دەم بکەنەوە، مانای وایە "**دوو چین**" لە کۆمەڵگەدا هەیە، یەکێکیان چینی ناندەر، کە کاربەدەستانن، و یەکێکیشیان چینی نان وەرگر، کە گەلەکەیە، و لێرەدا "**چینی ناندەر**" مافی ئازادیی قسەکردن و بڕیاردان و هەڵسووڕاندنی کاروبار و ناندانی هەیە، و "**چینی نان وەرگر**"یش مافی ئازادیی قسەکردن و بڕیاردان و کارهەڵسووڕاندن و ناندانی نی‌یە. ئەوجا کە مەسەلە وابێ، و ئەمەش ئەنجامی خستنەکاری بیری سۆسیالیزمی مارکسی‌یانە بێ، گوایە دەبێ ڕژێمێکی وا چی لە ڕژێمی سەرمایەدارێتی باشتر بێ. لە ڕژێمی سەرمایەدارێتی‌دا، سەرمایەداران چونکە نانی ئەوانەیان بەدەستە کە سەرمایەی پارەو هۆی بەرهەم هێنانیان نی‌یە، هەر لەبەر ئەوەیە کە "**فەرمانڕەوان**"، بێ سەرمایەکانیش ئەوانەن کە فەرمان دەکرێ بەسەریاندا. بە کورتی: لەمەدا دەردەکەوێ، کە ئامانجی سۆسیالیزمی مارکسی، بە کردەوە؛ مسۆگەر کردنی نان و ژیانی ڕۆژانەیە، و مسۆگەر کردنی نانی ڕۆژانەش بە "**کۆمەڵگەی دادپەروەری**" دەداتە قەڵەم. هەر لەمەشەوە دەردەکەوێ کە مارکسیستەکان، واتە ئەوانەی خۆیان لەو باوەڕەدان کە "**پێوەندی‌یەکانی بەرهەم هێنان**" وەك "**ژێرخانێکی کۆمەڵگە**"، هەموو جۆرە پێوەندی‌یەکی "**سەرخانانە**" لە قانوون و نەریت و ڕەوشتو خوو دەست نیشان دەکات، هەر خۆیان، بە کردەوە، لەو دەوڵەتانەدا کە دروستیان کردووە؛ ئەو پێوەندی‌یە کۆنەی بەرهەم هێنانیان، لە بنەڕەتەوە، وەك خۆی هێشتووەتەوە، ئەگەر چی لە "**دەستێکی ئەهلی**"یەوە داویانەتە "**دەستێکی دەوڵەتی**". هەر لەبەر ئەوەشە ئەو قانوون و نەریت و ڕەوشتو خوو و بیرۆکراتێتیی دەزگەی دەوڵەتی و چاو برسێتیی بازرگانانەیەی، کە لەژێر سایەی ڕژێمی سەرمایەداریی ئەهلی‌دا هەبوون، لە ژێر ڕژێمی "**سەرمایەداریی مۆنۆپۆلیستانەی دەوڵەتدا**"، هەر

وەك جاران ماونەتەوە، چۆنكە "**پێوەندییەكانی بەرهەم هێنان**"، تەنێ لە باری "**شێوە**"وە هاتوونەتە گۆڕان، نەك لە باری "**نێوئاخن**" و "**جەرگە**"وە.

"**مەسەلەی سۆسیالیزم**" بەلای هەڵگرانی "**بیری ئازادی و یەكسانیی كوردی**"یەوە، هەر مەسەلەی "**نان**" و پێداویستییەكانی ژیانی رۆژانە، یان "**دۆزینەوەی كار**" نییە بۆ هەموو كەسێك. **بە كورتی مەسەلە هەر مەسەلەی "ئابووری" نییە.** مەسەلەكە گەورەترە لە مەسەلەی "**ئابووری**" و گەورەترە لە مەسەلەی "**پێوەندییەكانی بەرهەم هێنان**". مەسەلە مەسەلەی "**ئازادی**"یە، كە "**مەسەلەی ئابووری و پێوەندییەكانی بەرهەم هێنان**"، "**بەشێكن لە مەسەلەی ئازادی**" نەك "**هەموو ئازادی**".

هاوبیرانی "**قوتابخانەی ئازادی و یەكسانیی كوردی**"، كە "**سۆسیالیزم**" بە "**یەكسانیی لە ئازادی**"دا دەزانن، دیارە چارەسەركردنی مەسەلەی ئابووری بەتەنێ، واتە، تەنێ كەم كردنەوەی جیاوازیی ئابووریی نێوان هەژارو دەوڵەمەند، بە "**سۆسیالیزم**" نازانن. واتە؛ ئەگەر بێتو تەنانەت كۆمەڵگەیەكیش دروست ببێ، چینی ئابووری تێدا نەمێنێ، بەمەرجێ جیاوازییەكانی دی مابن، ئەوا ئەو كۆمەڵگەیە بە "**كۆمەڵگەیەكی سۆسیالیستی**" ناداتە قەڵەم. ئەو رژێمانەی كە جیاوازیی ئابووری كەم دەكەنەوە، بەلام لە ئازادیی گەل دەگرنەوە، بە "**سۆسیال تۆتالیتێر**" نێو دەبات.

ئەم هەڵوێستەی كە هاوبیرانی "**قوتابخانەی كوردیی سۆسیالیزم**" هەیانە بەرامبەر "**سۆسیالیزمی ماركسی**"، ئەوە ناگەیەنێ كە بەلای بیری سەرمایەدارێتیدا دادەشكێنن. نەخێر. بۆچوونی ئەم قوتابخانەیە بەرامبەر سەرمایەدارێتی زۆر رۆنەو بەم جۆرەی خوارەوەیە:

لەبەر ئەوەی جیهانی سەرمایەداری، و بەتایبەتی ئەو وڵاتانەی دەوڵەتەكانیان لەسەر بیری لیبەرالیزم دەڕۆن بەڕێوە، لاف ئەوە لێ دەدەن كە خەڵكی هەموو ئازادن و ئەمەش بەوە پێشان دەدەن كە گوایە خەڵكی لەبەردەم قانوون و لەبارەی پەیمان بەستنەوە لەگەڵ یەكدیدا، ئازادن، و كەس نییە زۆر لە كەس بكات و كارێك بسەپێنێ بەسەریدا كە بە دڵی نەبێ، و هەموو دانیشتووانی وڵاتێك بێ جیاوازیی زمان و رەگەزو توخم و ئاین و بیروباوەڕی سیاسی، لەبەردەم قانووندا وەك یەكن؛ لەبەر ئەوە هەر كەسە ئازادە كە كاربكات و پارە پەیدابكات و دەوڵەمەند ببێ، و ئەمەش وا لە رژێمی لیبەرالیزم دەكات كە بنەماكەی لەسەر بنچینەی "**هی خۆییی تاكی**" (الملكية الفردية)

وەستاوە لاڤ ئەوەش لێ بدات کە "**سووت پەیداکردن**" هاندەرێکی بنچینەییی گرنگە بۆ کارکردن. چۆنکە وەك دەبێژێ- ئەگەر مرۆڤ، سووتی لە کاری خۆی دەست نەکەوێ، هاندەرێك نامێنێ بۆ کارپێکردنی. لێرەدا سەرمایەدارێتی مەسەلەی "**ئیندیڤیدوالیزم**" و "**دیمۆکراسی**" تێکەڵ بە مەسەلەی "**بازاڕی ئازاد**" دەکات، و دەیانکاتە یەك بە ناوی "**لیبرالیزم**"ەوە. بەڵام "**قوتابخانەی ئازادی و یەکسانیی کوردی**" دەبێژێ: ڕاستە ڕژێمی سەرمایەدارێتی باسی ئازادی دەکات، بەڵام ئازادی لەچیدا؟ ئازادی لە بوونی ماڤ "**تەماع**"دا، و لە بوونی ماڤ "**رکەبەرایەتی**"دا لەگەڵ یەك بۆ گەیشتنە نێچیری قەڵەوتر و پارووی زلتر، بە کورتی سەرمایەدارێتی پارێزگاری لە ئازادیی مرۆڤ دەکات، بەڵام لە چ ئازادییەك؟ لە ئازادیی دژایەتی کردنی وەك یەکیدا. بە واتەیەکی دی: سەرمایەدارێتی ئازادی لە دژایەتی کردنی یەکسانیدا دەبینێ. جا لەبەر ئەوەی یەکسانی مانای ئازادییە و نایەکسانی مانای ناوەك یەکییە لە بوونی ئازادیدا (تەماشای وتاری "**ئازادی و دەسەڵات**" بکە)، دیارە سەرمایەدارێتی؛ ئازادیی بەشێکی کەمی کۆمەڵگە؛ لە دژایەتی کردنی بەشێکی زۆری کۆمەڵگەدا دەبینێ. ئەمجا بەپێچەوانەی ئەو لێکدانەوەیە- "**بازاڕی ئازاد**" خستنە کاری بیری "**ئیندیڤیدوالیزم**" نییە. چۆنکە لێرەدا ئەو پرسیارە دێتە گۆڕێ: ئایا ئەو پێوەندی بەرهەم هێنانەی ئەو بازاڕەی هێناوەتە گۆڕێ، بەڕاستی پێوەندییەکی ئازاد بووە؟ **ئیندیڤیدوالیزم؛ مانای بەکارهێنانی ئازادییە بەو شێوەی ئەو کەسە بۆ خۆی بە پەسەندی دەزانێ، نەك بەکارهێنانی ئازادی لە دژی ئازادی.**

"**بیری ئازادی ویەکسانیی کوردی**"؛ "**ئازادی**" و "**یەکسانیی**" دەبەستێت بەیەکەوە، و وەك "**تەواوکەری یەك دی**" تەماشایان دەکات و دەبێژێ "**ئازادی بێ یەکسانی**" نابێ و "**یەکسانی بێ ئازادی**" نایەتە کایەو لەم بارەیەشەوە، بە دووای هۆکاری "**نایەکسانی**"دا دەگەڕێ، و لەو بیروڕایانە دەکۆڵێتەوە کە لەبارەی هۆکاری نایەکسانییەوە دەربڕاون. بۆ وێنە: کە تەماشای ڕەئی **ژان ژاك رووسۆ** دەکات بەتایبەتی لەوەدا کە لە ساڵی ١٧٥٥دا لە نامیلکەی "Discours Sr inegalite" "**وتار لەسەر نایەکسانی**"دا باسیکردووەو، پێی وایە: "**نا یەکسانی بەهۆی هی خۆییی تاکییەوە دێتە گۆڕێ**"؛ دەبێژێ: ئەمە هەموو کاتێك ڕاست نییە. چۆنکە بەتاقی کردنەوە دەرکەوتووە کە لە هێندێك وڵاتدا، هی خۆییی تاکی نەماوە، و کراوە بە هی خۆییی دەوڵەت و، کەچی لەگەڵ ئەوەشدا یەکسانی لە نێو کۆمەڵگەدا پەیدا نەبووە، و بگرە نایەکسانی لە جاران بەهێزتر

بووه. ئەمجا کە دێتە سەر ئەو هیپۆتێزەی فردریك ئەنگلس کە لە کتێبی **"دژی دیورینگ"** Anti-Duhringدا باسی دەکات و دەبێژێ **"دابەشکردنی کار دەبێتە هۆی دروست کردنی چین"**، ئەمەش بەراست نازانی چۆنکە دابەشکردنی کار لە هەموو کۆمەڵگەیەکی شارستانێتیدا بووە و هەیە و دەبێ و ، بەم پێیە دەبێ نایەکسانی هەتا هەتا هەر بمێنێ. **"قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی"** پێی وایە، کە هۆی راستەقینەی نایەکسانی، لە هەموو روویەکەوە، چ ئابووری و چ نا ئابووری، دەگەڕێتەوە بۆ نایەکسانی لە بوونی دەسەڵاتدا. بە وتەیەکی دی: نایەکسانی، لە نەبوونی دەسەڵاتی وەك یەکەوە پەیدا دەبێ. واتە؛ ئەگەر دوو کەس یان دوو دەستەیە یان دوو بەرە یان دوو هێز یان دوو دەوڵەت؛ بەقەدیەك دەسەڵاتیان هەبێ، ئەوا ئەو دوو کەسە یان ئەو دوو دەستەیە یان ئەو دوو بەرەیە یان ئەو دوو دەوڵەتە دەبنە هاوشانی یەك، واتە **"یەکسان"** دەبن. جا وەك لە وتاری **"ئازادی و دەسەڵات"**دا رۆنمان کردووەتەوە، کە بوونی ئازادی؛ مانای بوونی دەسەڵاتە بەقەدەر ئەو ئازادییە، و بوونی دەسەڵاتیش، مانای ئازادییە بەقەدەر ئەو دەسەڵاتە کەواتە هەر بەم پێیە، بۆ ئەوەی مرۆڤی یەك کۆمەڵگە، وەك یەك ئازادبن، دەبێ دەسەڵاتی وەك یەکیشیان هەبێ. جا لەبەر ئەوەی لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا؛ رێی جیاوازیی دەسەڵات لە نێوان تاکە تاکەی کۆمەڵگەدا بەرەڵڵایە، دیارە کە لە کۆمەڵگەیەکدا دەسەڵاتی جۆر جۆر هەبوو، ئەوا پلەی ئازادیش جۆرجۆر دەبێ و وەك یەك نابێ؛ لەبەر ئەوە هەموو جۆرە باس کردنێکی مافی وەك یەك و ئازادیی وەك یەك **"لەبەردەم قانوون"**دا، گشتی درۆیە.

هەر بەم پێیە، **"قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی"** لەو باوەڕەدایە کە ئازادی لە کۆمەڵگەیەکی نایەکساندا ناهێنرێتە دی. واتە ئازادی هەر لە کۆمەڵگەیەکی یەکساندا شێوا **"قابل"**ی بوونە. چۆنکە لە کۆمەڵگەیەکدا کە دەسەڵاتی جیا جیا هەبێ، دیارە پلەی ئازادیی تاکە تاکەی خەڵکەکە وەك یەك نییە. جا لەبەر ئەوەی ئازادیی مرۆڤ، کەموزۆری هەڵ ناگرێ، و هەر یەك هەندازەشی هەیە؛ دیارە هەموو مرۆڤێکی ژیر، مافی ئازادی وەك مرۆڤێکی ژیری دی هەیە، بێ کەمو زیاد. لەبەر ئەوە ئەوەی دەبێژێ مرۆڤێك یان گەلێك یان دەستەیەك، مافی ئازادییان دەبێ زۆرتربێ لە مرۆڤێك یان گەلێك یان دەستەیەکی دی، دیارە ئەو کەسە باوەڕی بە **"یەکسانیی مرۆڤ"** نییە. و هەر کەسێکیش باوەڕی بە یەکسانیی مرۆڤ نەبێ؛ باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ نییە

ئازادی و یەکسانی   بە پێی ئەم بیرە – وەك دوو دیوی پارچە پارەیەك وانە. پارەش ناچێ هەتا هەر دوو دیوەکەی نەخشی لەسەر نەبێ. کەواتە ئازادی بێ یەکسانی نابێ، و یەکسانیش بێ ئازادی بوونی نییە. جا ئەگەر بیری ئازادی بە تیۆری دابنێین، دەبێ یەکسانی دابنێین بە پراکتیك. واتە هەر کاتێك بیری ئازادیی لای مرۆڤ هاتە مەیدان، بە کردەوە خۆی لە یەکسانیی مرۆڤ دادەنوێنێ.

جا وەك لەمەوبەر گوتمان؛ دەسەلات هەر "**دەسەلاتی ئابووری**" نییە، بەڵکو هەر جارەی جۆرە هێزێکە. هی خۆییی ئابووری "**بەرهەمێکی دەسەلات**"ە، نەك "**هەموو دەسەلات**". بۆ وێنە ئەو هەژارە رەشورووتەی کێردێکی زلی بەدەستەوەیە، دەتوانێ لە کاتێکی تایبەتیدا، فەرمان بکات بەسەر ملیۆنێرێکدا کە بەدەستی رووت وەستابێ. پۆلیسێکی ترکی پانتۆڵ دڕاوی هەژار؛ دەتوانێ لە باکووری کوردستاندا، شەق لە ئاغایەکی کوردی خاوەن زەوی هەڵ بدات. کەواتە؛ هەر جیاوازیی لە دەسەلاتی ئابووریدا، هەموو جۆرە دەسەلاتێك نادات بە مرۆڤ و بە تەنێ نایەکسانی دروست ناکات. لێرەدا "**قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**" دەست بۆ جۆرە دەسەلاتێکی دی رادەکێشێ، کە ئەویش "**دەسەلاتی رۆشنبیری**"یە، و ئەم دەسەلاتە دەبێتە هۆی دەست گرتن بەسەر دەزگەی بیرۆکراتی و تەکنیکی و بەرێوەبەرێتی و لۆژستیکی کۆمەڵگەدا. هەر بە پێی ئەم بیرە، ئەوانەی رۆشنبیرن و سەرمایەی بیرکردنەوەیان هەیە، ئەوا لەرێی ئەو دەسەلاتەوە کە هەیانە؛ دەبنە "**چینێك**" بۆ خۆیان. ئەمەش لە هەموو جیهاندا، و بەتایبەتی لە نێو ئەو کۆمەڵگانەدا کە رۆشنبیر زۆر کەمن و خوێندەوار دەگمەنن. ئەگەر تەماشایەکی مێژووی رۆژهەلاتی نێوەڕاست و نێزیك لە چارەکە چەرخێکدا بکەین، دەبینین زۆربەی هەرە زۆری ئەوانەی دەسەلاتی رۆشنبیریی خۆیان بەکار هێناوە، و بوونەتە یەکەم خاوەن دەسەلاتی وڵاتەکانیان؛ وەك **جەمال عەبدولناسر، عەبدولکریم قاسم، موعەممەری قەززافی، و زیائولحەق و کێ و کێ**، ئەمانە هەموو لە خێزانی هەژارو رووتە بوون. بەڵام پاش ئەوەی چوونە بەر خوێندن و بوون بە ئەکادێمیکەرو شوێنێکیان لە دەزگەی بیرۆکراتی و بەرێوەبەرێتیی دەوڵەتدا وەرگرت، ئەو دەمە توانیان لەو رێیەوە دەسەلات بگرنە دەست، و "**چینێکی رۆشنبیر**" بهێننە کایە، و لە دەوری خۆیان کۆی بکەنەوە. شایانی باس ئەوەیە؛ کە "**رۆشنبیر**" هەر لە کۆنەوە لەنێو

هەوڵنامەی کتێب

کۆمەڵگەی کوردەواریدا؛ جێیەکی تایبەتی و بەرێزی بووە و "**ڕۆشنبیرێتی**" نێوونیشانی" **خانەدانێتی**" بۆ ئەو کەسە دروست کردووە. بۆ وێنە: خوێندەوار لە نێو کورددا پێیان گوتووە "**میرزا**"؛ واتە لە نەوەی "**میر**"، کە "**میر**" لە زمانی کوردیدا؛ بە مانای "**فەرمانڕەوا**" و "**گەورە**" دێ، و لە بنەڕەتدا لە وشەی "**مێترا**"وە وەرگیراوە کە بە مانای "**خۆر**" و "**خودێ**" دێ. ئاشکراشە کە مەلاکانی کوردستان، کە کۆن تاقە دەستەیەکی خوێندەوارو ڕۆشنبیری کورد بوون، زۆربەی هەرەزۆریان، ژیانێکی سۆفیلکەیەتییان بردووەتە سەرو بە زەحمەت شێوی شەوی خۆیان پەیدا کردووە، و ژیانیان هەر لە قوتابخانەو زانستگەکانیاندا بە دەرزگوتنەوەو کتێب نووسینەوە بردووتە سەر، بەڵام سوڵتانەکانی عوسمانی و شاکانی سەفەوی و قاجار لێیان ترساون و کڕنووشیان بردووە بۆیان. بنچینەی ئەم دەسەڵاتەشیان ئەو ڕۆشنبیرییە بووە کە هەیان بووە، و لە ڕێیی ئەوەوە توانیویانە کار بکەنە سەر جەماوەری کۆمەڵگەکەیان و "**دەسەڵات**" بۆ خۆیان پەیدا بکەن. "**ڕۆشنبیران**" بە پێی"**بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**" چینێکن بۆ خۆیان و بەرژەوەندییەکی چینایەتی سەر بە چینەکەی خۆیان هەیەو هەموو کاتێك کوتەکی دەستی چینی بۆرژوای پیشەساز، یان بۆرژوای بازرگان نین

یەکێك لەو کێشانەی کە "**قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**" هەڵوێستێکی ڕۆنی لە بارەیەوە پێشان داوە، مەسەلەی **هی خۆییی تاکی** (**الملكية الفردية**) و پێوەندیی بە "**کار**"ەوەیە. ئەم قوتابخانەیە بەر لە هەموو شتێك؛ باوەڕی بەوەیە کە تەنێ "**کار**" دەبێتە هۆی ئەوەی "**مافی خاوەنێتی**" بدات بەو کەسەی کە کارەکەی کردووە. بەڵام ئەو "مافی خاوەنێتی" یە تەنێ لە "کارەکە"دا دەبێ، نەك لەو شتەدا کە کارەکەی تێدا کراوە. بۆ ئەمەش دەبێژێ:

"ئەگەر باوەڕمان هێنا بەوەی کە تەنێ "**کارکردن**"ە "**ماف**" دەدات بە مرۆڤ کە خۆی بە "**خێو**" (خاوەن) بزانێ، دیارە دەبێ دان بەوەشدا بنێین؛ کە هەر شتێك بەبێ کارکردنی مرۆڤ هاتبووە بەرهەم،ماڵی هیچ مرۆڤێك نییە. جا لەبەر ئەوەی هەموو شتێك لە کەرەسەی خاو دروست دەکرێ، و کەرەسەی خاو (**سەرەتایی**)یش هی هیچ کەسێك نییە، و خۆی لە جیهاندا هەبووەو هەیە، و کەسیش ناتوانێ کەرەسەی خاو دروست بکات، چۆنکە مادده دروست ناکرێ؛ دیارە هەرچییەك لەم کەرەسە خاوە دروست بکرێ، هەر ئەو بەشەی دەبێتە

ماڵی مرۆڤ کە لەرێیی کارەوە هێنراوەتە بەرهەم، واتە "هەموو شتەکە" نابێتە ماڵی مرۆڤ. بۆ وێنە: ئەگەر هاتوو یەکێك دوکانێکی دروست کرد، بە بەردوخشت و گەچ و دار، و بەدەستی خۆی، ئەوا دیارە نە زەوی‌یەکە دەبێتە ماڵی ئەو، و نە ئەو کەرەسەیەی بەکاری هێناوە دەبێتە ماڵی وی، بەڵکو ئەو کارەی کە کردوویەتی دەبێتە ماڵی وی. جا لەبەر ئەوەی ئەو کەسە "**خاوەنی کارەکە**"یە و "**خاوەنی کەرەسەکە**" نی‌یە، دیارە تەنێ "**ماف**"ی ئەوەی هەیە، دوکانەکە بخاتە خزمەتی خۆیەوە، واتە دوکانەکەی "**بەدەستەوە بێ**"، نەك بیکاتە "**ماڵی خۆی**". کەواتە دەبێ، بەپێی ئەم بیرە ماف "**هی خۆیی**" (التملك) بگۆڕرێ بە ماف "**بەدەستەوەبوون**" (**الاستحواذ، التصرف**) و سووت لێ وەرگرتن. بە کورتی ئەو سامانانەی لە جیهاندان و بە زەحمەتی کەس دروست نەکراون، وەك زەوی و کەرەسەی خاو و ئاو و هەوا و دارستان، نابێتە ماڵی کەس، بەڵکو هەموو تاکێکی کۆمەڵگە ماف سووت لێ وەرگرتنی وەك یەکی هەیە لێیان. هەر لەبەر ئەوەشە کە ئەو شتانە بۆ قازانج دەسکەوتن، ناکڕێن و نافرۆشرێن. لەمەشەوە ئاشکرا دەبێ کە ئاڵوگۆر کردن لە کۆمەڵگەدا، دەبێ هەر لەسەر بنچینەی ئاڵوگۆڕکردنی "**کار**" دابمەزرێ.

جا لەبەر ئەوەی ئەو سامانە و کەرەسە خاوانەی لە جیهاندان "**هی خۆیی**" هیچ کەسێکی تێدا نی‌یە. لەبەر ئەوە هیچ کەسێك "**لەتاکە تاکەی خەڵك و دەزگەی دەوڵەتی**" ماف ئەوەی نی‌یە، ئەو سامان و کەرەسانە خراپ بکات. بۆ وێنە زەوی و ئاو و هەوا و دارستان واڵێ بکات کە بە کەڵکی بەکارهێنان نەمێنن. بەمەدا دەردەکەوی کە "**قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**" چارەکە چەرخێك لەمەوبەر بە تەنگ **پاراستنی دەوروبەر** (بیئة)ەوە دەهات.

کێشەیەکی دی کە بەلای "**قوتابخانەی بیری ئازادی و یەکسانی**"یەوە زۆر گرنگە، کێشەی "**دەوڵەت**"ە. "**دەوڵەت**" بەپێی **بۆچوونی تیۆروانە بۆرژواکان**؛ دەزگەیەکی بێ لایەنەو "**لەسەروو کۆمەڵگە**"وە دەوەستێ، و نایەڵێ چین و دەستە جۆرجۆرەکانی نێو کۆمەڵگە بچن بەگژیەکدا. بە کورتی "**دەزگەیەکی یەك خستن و گونجاندن**"ە. بەڵام "**دەوڵەت**" بەلای مارکسیستەکانەوە؛ دەزگەیەکی سەرکوت کەرەو هەردەمە بەدەست چینێکەوەیە بۆ چەوساندنەوەی چینەکانی دی. هەر بە پێی مارکسیستەکان پرۆلیتاریا؛ پێویستە شۆرش بکات و دەزگەی دەوڵەتی لە دەست چینی سەرمایەدار دەربهێنێ و بیشکێنێ و لە جیاتی ئەوە

"**دیکتاتۆرێتیی پرۆلیتاریا**" بخاتە کارو "**دەوڵەتی چینی پرۆلیتاریا**" دابمەزرێنێ.

هەرچی بیری ئازادی و یەکسانیشە، ئەوا وەك مارکسیستەکان و بە پێچەوانەی بۆرژواکانەوە، پێی وانیە کە "**دەوڵـەت**" دەزگەیەکی بێ لایەنە، بەڵکو بە دەزگەیەکی لایەنگری دەزانێ. چۆنکە "**دەوڵەت**" فریشتە نی‌یە و لە ئاسمانەوە کەوتبێتە خوارێ؛ بەڵکو بریتی‌یە لە دەسەڵاتی بەشێك لە کۆمەڵگە. بەڵام بە پێچەوانەی مارکسیستەکانەوە، کە "**دەوڵـەت**" بە دەزگەیەکی چینایەتی دادەنێن، ئەم هەموو کاتێك، دەوڵەت بە دەزگەی چینایەتی‌دانانێ، بەڵکو دەبێژێ: جاری وا هەیە دەوڵەت دەوڵەتی تاکە دیکتاتۆرێکە، جاری وا هەیە دەوڵەت دەوڵەتی بنەماڵەیەکە، جاری واش هەیە دەوڵەت دەوڵەتی دەستەیەك رۆشنبیرە، جاری واش هەیە دەوڵەت دەوڵەتی کەمایەتی‌یەکی ئاینی‌یە کە ژمارەیان لە کۆمەڵگەدا یەکجار کەمە، و هتد. بەڵام "**دەوڵەت**" لە هەموو دۆخێك لەم دۆخانەدا؛ هەر لایەنگرەو بێ لایەن نی‌یە، و ئەمەش هەر بەم جۆرە دەمێنێ هەتا "**کۆمەڵگەیەکی یەکسان**" دروست دەبێ. کەی کۆمەڵگەی یەکسان، دروست بوو، ئەوسا دووری‌یە ژیاری‌یەکانی "**دەوڵـەت**"، لەگەڵ دووری‌یە ژیاری‌یەکانی "**کۆمەڵگە**" وەك یەکیان لێ دێ و "**دەوڵـەت**" ئەو دەمە هەرچەندە لە نێوناچی و نامرێ بەڵام، "**کۆمەڵگە**" خۆی دەبێتە" **دەوڵەتی خۆی**". هەر بەپێی ئەم بیرە، نە شۆرشی بۆرژوازی و نە شۆرشی پرۆلیتاریا؛ هیچیان ناتوانن ئەو "**کۆمەڵگە یەکسان**"ە دروست بکەن؛ چۆنکە چ بۆرژواکان و چ مارکسیستەکان؛ نایەکسانیی کۆمەڵگە وەك خۆی دەهێڵنەوە. شۆرشی بۆرژوازی دەزگەی دەوڵەت دەداتە دەست چینی بۆرژوا، و شۆرشی پرۆلیتاریاش دەزگەی دەوڵەت دەداتە دەست چینی پرۆلیتاریا. بەڵام پاش ئەوەی چینی پرۆلیتاریا هاتە سەرکار و "**دەسەڵاتی**" گرتە دەست؛ ئێدی ئەوسا لە "**پرۆلیتاریایەتی**" دەکەوێ، دەبێتە"**فەرمانڕەوا**" بەسەر تەواوی گەلدا. جا ئەو دەمە ئەوانەی کە نوێنەری ئەو چینەن؛ هیچ هۆیەك نی‌یە بۆ ئەوەی بچن "**دەسەڵاتی خۆیان**" لەگەڵ ئەو بەشەی کۆمەڵگە؛ کە لەوان نین؛ بەش بکەن. لەبەر ئەوە بەپێیی قوتابخانەی "**بیری ئازادی و یەکسانیی کوردی**"، "دەوڵەتی هەموو گەل" هەر تەنێ لە کۆمەڵگەیەکی "**ئازادو یەکسان**"دا شێوای پێك هاتنە، چۆنکە هیچ "**بەشێك لەگەڵ**" (**چینێك**) ناتوانێ ببێتە نوێنەری "**هەموو گەل**"، مەگەر ئەوەی هەموو گەلەکە یەکسان بکات، ئەو دەمەش پێویست بە "**نوێنەرێتی**" نامێنێ.

له كۆتاییی ئەم چەند وشەیەدا كە لە جیاتی سەرەتایەك بۆ ئەم نامیلكەیە نووسراوە، هیوام وایە كە بەم كارەم خزمەتێكی گچكەی كولتووری سیاسی و فەلسەفیی كورد و رۆژهەلاّتم كردبیّ، و مەبەستیشم هەر ئەوە بوو، ئەو راپەڕینە رۆشنبیرییەی كە پتر لە چارەكە چەرخێك لەمەوبەر لە كوردستاندا سەری هەڵدا و رێبازێكی نوێی لە بیركردنەوەی سیاسی و كۆمەلاّیەتیی كورددا هێنایە بوون؛ بیّ پێچوپەنا و بیّ گویّ دانە دڵی ئەم و ئەو، بخەمە بەرچاوی نەوەی ئەمڕۆ و بۆ رۆژگار تۆماری بكەم. هەر بەم بۆنەشەوە سوپاسێكی یەكجار گەرمی "**دەزگەی چاپەمەنیی ئازاد**" دەكەم بۆ ئەو ئەرك و زەحمەتە زۆرەی كە لە پێناوی چاپكردن و بلاّوكردنەوەی بیری ئازاددا دەیكێشیّ، بێگومان هیچ رەنجێك نییە كە لە پێناوی ئازادی و یەكسانیی مرۆڤایەتیدا بدریّ و بە فیڕۆ بڕوات.

هەولێرنامەی کتێب

جەمال نەبەز

بەرلین ١٩٨٤/١١/١١

ئازادی و دەسەڵات

ئازادی بەنرخترین و هێژاترین سەرمایەیەکی ژیانە کە دەسەڵاتی هێنەرە بوو (خالق) داویێتی بە مرۆڤ. ئەو مرۆڤانەی ئازاد نین؛ واتە پێبەندی مرۆڤی دیکەن؛ هەست بە تامو چێژی راستەقینەی ژیان ناکەن. خۆ ئەگەر گەیشتبنەتە پلەی هۆشیاریی سیاسی؛ ئەوا خۆیان زۆر بە نزم دێتە بەرچاو. بە کورتی **"ئازادی" خۆماڵیکی "خاصیة" بنچینەییی مرۆڤە**، و ئەو مرۆڤەی ئازاد نییە؛ مرۆڤی تەواو نییە.

ئازادی وەك تەندروستی وایە؛ نە بەدیاری دەدریٚ بە کەس و نە دەکڕریٚ و نەدەفرۆشریٚ. لەبەر ئەوە یان دەبیٚ ئەو کەسە هەر لە رۆژی لەدایك بوونییەوە خۆی تەندروست بیٚ، و ئەوجا بە درێژاییی ژیانی؛ خۆی لە نەخۆشی و دەردو دوو بپارێزیٚ و خۆی تەندروست بهێڵێتەوە، یان ئەوەتە ئەگەر هاتو هەر لەزاڕۆیییەوە بە نەخۆشی و لەش بە باری لەدایك بوو بوو، ئەوا دەبیٚ لەرێی وەرزین و جووڵانەوە و ئاگا لە خۆبوونەوە؛ خۆی تەندروست و بەهێز بکات. ئازادیش هەروەك تەندروستی وایە، سا یان ئەوەتە تۆ هەر لە زاڕۆیییەوە لە کۆمەڵگەیەکی ئازاددا لە دایك دەبیت و دەبیٚ ئازادیی خۆت تا مردن رابگریت، یان ئەوەتە لە کۆمەڵگەیەکی دیلدا لە دایك دەبیت و دەبیٚ هەلومەرج بۆ ئازاد بوونی خۆت بڕەخسێنیت.

جا بۆ ئەوەی بتوانیت "ئازاد" بیت، دەبیٚ بەر لە هەر شتێك "دەسەڵات"ت هەبیٚ. ئەو مرۆڤەی "بیٚ دەسەڵاتە"؛ ئەوا "ئازادیش"نییە"، و ئەوەی "ئازاد" نییە؛ "دەسەڵاتیشی" نییە؛ واتە "ئازادی" و "دەسەڵات"؛ دوو دیوی پارچە پارەیەکن بێیەکدی نابن. جا بۆ ئەوەی ئەمە رۆن بکەینەوە؛ دەبیٚ جاریٚ چەند وێنەیەك پێشان بدەین و بپرسین بزانین:

بۆچی جۆتکارێك زەوی و زاری نییە و هەر دەبیٚ بچیٚ لە خاوەن زەوییەك زەوی ئیجارە بکات؟ چۆنکە جۆتکارەکە **"دەسەڵات"**ی نییە پارچە زەوییەك بکا بەماڵی خۆی. یان بۆچی کرێکارێك فابریقەیەکی نییە و دەبیٚ بە کرێی رۆژانە بۆ خاوەن فابریقەیەك کاربکا؟ چۆنکە کرێکارەکە **"دەسەڵات"**ی نییە بچیٚ فابریقەیەك بکریٚ و ببێتە خاوەنی. یان بۆچی کوردێك دەوڵەتی خۆی نییە؟. چۆنکە کورد **"دەسەڵات"**ی ئەوەی نییە داگیرکەران لە وڵاتەکەی دەربپەڕێنیٚ و ببێتە خاوەنی کوردستانەکەی خۆی. یان بۆچی ژنێك ناتوانیٚ بڵیٚ پیاو چ دەکا

و چۆن دەژی، منیش دەمەوێ وا بکەم و وابژیم؟ چۆنکە ژنەکە "**دەسـەڵات**"ی نی‌یە لە رووی پیاودا وەربگەڕێتەوە، کۆمەڵگە کۆمەڵگەیەکی پیاو فەرمانی‌یە.

به کورتی: سەرچاوەی هەموو جۆرە "**ئازادی**" یەك "**دەسـەڵات**"ە. جا تۆیش تا دەسەڵاتت زێتر بێ، ئەوا پلەی ئازادیت بەرزتر دەبێتەوە و بەرەکەشی فراوانتر دەبێت و تا دەسەڵاتیشت کەمتر بێ، ئەوا پلەی ئازادیت نزمتر دەبێتەوە و بەرەکەشی تەنگتر دەبێتەوە.

دەسەڵاتیش جۆر جۆرە: وەك دەسەڵاتی لەش، دەسەڵاتی پارە، دەسەڵاتی چەك، دەسەڵاتی چالاکی و رێکخستن، دەسەڵاتی بەڕێوەبردن و رۆشنبیری هتد، کە هەریەکەیان جۆرە ئازادی‌یەك پێك دێنن. جا کە تۆیش ویستت "**ئازادیی سیاسی**"ت دەستبکەوێ؛ کە دایکی هەموو ئازادی‌یەکانی دیکەیە؛ ئەوا دەبێ بەر لە هەموو شتێك "**دەسەڵاتی سیاسی**" پەیدا بکەیت.

"**ئازادیی سیاسی**"، وەك هەموو ئازادی‌یەکی دی؛ ناکڕدرێ و نافرۆشرێ و بە دیاری نادرێ بەکەس و، وەك گوێزەبانە بەسەر دەرو دراوسێ‌دا نابەشرێتەوە، بەڵکو دەبێ پەیدای بکەیت، واتە دەبێ خۆت لێ هاتوو بیت بۆ وەدەست خستنی. کە دەستیشت کەوت؛ دەبێ ئەوەندەشت لە دەست بێ کە هەموو کاتێك بیپارێزیت لەوانەی دەیانەوێ لێت بیبڕن. هەر لەبەر ئەمەیە ئەوانەی پێیان وایە کە لە هێزێکی دیکەوە، بۆ وێنە لە مرۆڤێکی دەست رۆیشتووی ئازادەوە، یان لە حیزبێکی بەهێزی ئازادەوە، یان لە دەوڵەتێکی بەهێزی ئازادەوە، دەتوانن "**ئازادی**"ی خۆیان وەربگرن، یان لەو باوەڕەدان کە هێزێکی ئازاد دەتوانێ ئازادیی بەبێ دەسەڵاتێك ببەخشێ، یان فشە ئازادی‌یەکی کەم دەسەڵاتێك بپارێزێ، بێگومان بە؛ ئەوانە بە هەڵەچوون. تۆ کە خۆت نەخۆش و لەش بە بار و لاواز بوویت؛ دەبێ خۆت خەریکی خۆت بیت و لە ڕێی وەرزین (ریاضة) و دەرمان کردن و خواردەمەنیی باش و خۆ بەهێز کردنەوە؛ خۆت تەندروست بکەیت. خۆ ئەگەر چوویتە لای دوکتۆرێك، ئەوا بزانە کە ئەو دوکتۆرە تەنێ دەتوانێ رێیەك پێشان بدا و چەند پێشنیازێك بکات، بەڵام ئەو کەسەی کە ئەو رێیە دەگرێ و پێشنیازەکانی دوکتۆرەکە دەخاتە کار، ئەو کەسە تەنێ خۆتیت، و هەر خۆتیت کە دەبێ هەوڵ بدەیت کە "**گۆڕان**"ێك لە لەشی خۆتدا رووبدات، ئەگەنا هەزاران دوکتۆر ناتوانن تەندروستی و لەش ساغی ببەخشن پێت.

ده "ئــازادی"یش هەروایە و لــە خۆتــەوە دەســت پــێ دەكـات. كـە ویسـتت **"ئازادیی سیاسی"**ت دەست بكەوێ؛ دەبێ خۆت هەوڵ بدەیت **"دەسەڵاتی سیاسی"** بخەیتــە دەســت خــۆت و، هــەر خۆشــت ئــەوەت لــەبار دابــێ كــە بتوانیـت ئــەو **"ئازادی"**یە بپارێزیت و ئەوەش لە ڕێی پاراستنی **"دەسەڵات"**ەكەتەوە. هەر لەبەر ئەوەشــە كــە یــەكێك لــە دەســتووره بنچینەییــیــەكانی "قوتابخانــەی كوردیــی سۆسیالیزم" دەستووری "پشت بەخۆبەستنە"؛ بە "خۆ وبەس" وەك هۆنــەر دەڵێ:

هیوام بەخۆمە ؛ كەی بەتامای تۆم

كێیە بۆم بگری، لە پاش خۆم، وەك خۆم

ئەمجا بۆ ئەوەی **"دەســەڵاتی سیاســی"** پــەیدا بكــەیت؛ دەبــێ لــە ژیاندا ڕێ و شوێنێكی سیاسیـیانە بگریت و پرۆگرام و پێڕۆیەكی سیاسیت ببێ و لەسەری بڕۆیت بــەڕێوە. ئەوانــەی بــێ پرۆگــرام و بــێ ڕێ و شــوێنن؛ ســەر لێ شـێواو و چەواشە و سەركوێر و شەپرێون. مرۆڤی سەر لێ شێواو و چەواشەو سەركوێر و شەپرێو؛ ناتوانن بیری خۆیان لە دەوری شتێك كۆبكەنەوە؛ لەبەر ئەوەشە كە ناتوانن تێكۆشانی خۆیان ئاڕاستەی ئامانجێكی دیاری كراو بكەن، و بە زۆری تووشــی ڕێڕێیــی و دوو دڵــی و ســەرمەوقولات دان دەبــن و لــە ئــەنجامدا دەسەڵاتیان دەست ناكەوێ.

بە كورتی بە پێی ئەم بیرە: یەكەمین هەنگاوت بەرەو پەیداكردنی "دەسەڵاتی سیاسی" ئەوەیە كە خەریكی سیاسەت بیت و خۆت لــە سیاســەت نەدزیتــەوە. كەواتە نابێ بڵێیت **"دەخڵم چیە بەسەر سیاسەتەوە"** یان **"دەست دەگرم بــە كـڵاوی خۆمـدا بـا نـەیبا"** چۆنكە جارێ تۆ ناتوانیت بڵێیـت **"دەخڵــم چیــە بەســەر سیاســەتەوە"**. هــەروەها هیــچ كەسـێكی دی ئــەم جیهانــە نــاتوانێ خــۆی لــە **"سیاسەت"** جیا بكاتەوە. **"سیاسەت"** مانای **"ژیــان"**ە و هــەموو لایــەنێكی ژیانی گرتووەتەوە. جا ئایە دەتوانیت بڵێیت: **"خۆم لــە ژیــان دووره و پــەرێز دەگــرم"**؟. نــەخێر نــاتوانیت. چۆنكە ئەگەر وات گوت؛ دەبێ ماڵاوایی لــە ژیــان بكــەیت و خۆت بكوژیت و ئەوەش كاتێك دەبێ كە تێكچووبیت و مێشكت لەكار كەوتبێ و لە ژیان بــێ هیوا بووبیت. خۆ ئەگــەر ماڵاواییت لە ژیــان نــەكردو وویسـتت بژیت؛ ئەوا بزانە كە **"سیاسەت"** بەرۆكت بەرنادا و ئەوەش بزانە كە تۆ ناتوانیت هەموو كاتێك دەست بە كڵاوەكەی خۆتەوە بگریت لە ترسی با و باكـەش واز لە **"كڵاو"**ە كەت ناهێنێ. جا لەبەر ئەوە تــۆ هــەزار جار بڵێیت سیاسەت ناكەم و

دەخلّم بەسەر سیاسەتەوە نی‌یە و بتەوێ لە **سیاسەت** دوور بکەوبتەوە، ئەوە بزانە کە "**سیاسەت**" وازت لێ ناهێنێ. چونکە تۆ بە هەر بارێکدا لێکی بدەیتەوە؛ **هەر تاکێکیت لە کۆمەڵگە**. جا کە کۆمەڵگە نەیتوانی لە "**سیاسەت**" دوور بکەوێتەوە؛ کە ناشتوانێ، ئایە تۆیەك کە ئەندامێکی ئەو کۆمەڵگەیەیت، دەتوانیت خۆت لە "**سیاسەت**" بدزیتەوە؟ بێگومان نەء. بۆ وێنە: تۆ کە ویستت لە ماڵەوە بچیت بۆ بازێڕ؛ دەبێ هەموو لەشت بکەوێتە ڕێ بەرەو بازێڕ. خۆ ناتوانیت بڵێیت هەر قاچم یان دەستم دەنێرم بۆ بازێڕ و با سەر سەلامەت بێ. مەگەر ئەوەی قاچت یان دەستت لە لەشت بکەیتەوە.

جا کە کۆمەڵگە کەوتە بزووتن و، ئەوەش بزانە کە کۆمەڵگە لە هەموو چرکەیەکی ژیاندا لە بزووتندایە و وەستان نی‌یە بۆی، ئەوسا تۆیش ناتوانیت بڵێیت خۆم لە کۆمەڵگەدا دەبڕم، کە وات گوت؛ دەبێ ببیتە ئەو نینۆکەی لەبەر پیسی دەیکەن و فڕێی دەدەن، یان ببیتە ئەو دانە کرمۆڵەی لە ترسی نەخۆشی دەری دەکێشن و تووڕی هەڵ دەدەن.

جا کە تۆش گوتت: "**بابە سیاسەت ناکەم و خۆم لە کۆمەڵگە جیادەکەمەوە**"، ئەمە مانای وایە کە تۆ خۆت، واز لە "**ئازادیی خۆت**" دەهێنیت و ریشی خۆت دەدەیتە دەستی ئەم و ئەو یاری پێ بکەن و ئەو دەمەش ناچار دەبیت لەبەر بێ دەسەڵاتی خۆت؛ ببیتە کەر و پشت بۆ هەموو "**بەدەسەڵاتێك**" دابنەوێنیت کۆپانی بخاتە سەر. جا ئایە تۆ بەم جۆرە ژیانە رازی دەبیت؟

بێجگە لەوەش؛ کە تۆ بێیت و ئازادیی خۆت بەکار نەهێنیت؛ واتە لەدژی ئازادیی خۆت کار بکەیت، لەمەدا دەردەکەوێ کە تۆ دژی ئازادیت، با ئازادی‌یەکەش پێوەندیی بە خۆتەوە بێت و پێوەندیی بە یەکێکی دی‌یەوە نەبێ، ئەوە هەریەکە. چونکە ئەو کەسەی کە دەچێ خۆی دەکوژێ، خۆ ئەو کەسە دەست درێژ ناکا بۆ ئازادیی هیچ کەسێك لە ئازادیی خۆی زێتر، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەو کەسە، وەك هەموو بکوژێکی دی، هەر بکوژو تاوانبارە؛ با هەر خۆشی بکوژێ و یەکێکی دی نەکوژێ. چونکە ئەو کارەی ئەو دەیکا؛ دەست درێژی‌یە بۆ سەر "**ئازادیی بوونی ژیان**"ێك. "**ژیان**" چرایەکی کردگارە و هیچ کەسێك بە دیاری بەکەسی نەداوە، تا مافی ئەوەی ببێ لێی بسێنێتەوە.

تۆیش کە "**چرای ژیان**"ت بە خۆت نەبەخشیوە، مافی ئەوەت نی‌یە بیکوژێنیتەوە. راستی‌یەکەشی ئەوەیە کە هەموو خۆکوژێك لە ئەنجامی ون کردنی هۆش و تێکچوونی مێشك و هێزی بیرکردنەوەدا؛ وای لێ دێ کە لەو کاتەدا "**دەسەڵات**"ی

بەسەر خۆیدا نەمێنێ. جا وەك لەمەوبەر گوتمان: "**بێ دەسەڵاتی**" مانای نەبوونی "**ئازادی**"یە، هەر لەبەر ئەوەشە کە ئەو "**خۆکوژ**"ە "**دەسەڵات**"ی ئەوەی نامێنێ "**ئازادی**"ی "**ژیان**"ی خۆی رابگرێ و ئەوجا دەستی دەچێتە خۆی و "**خۆی دەکوژێ**". جا وەك چۆن ئێمە کە باوەڕمان بە "**ئازادی**" هەیەو ڕێت نادەینێ "**خۆت**" بکوژیت، دیارە لێشت ناگەڕێین لە "**دژی ئازادیی خۆت**" کار بکەیت. "**ئازادی**" مافی خۆتە و دەبێ واز نەهێنیت لێی. لەبەر ئەوە دەبێ خەریکی "**سیاسەت**" بیت.

ئێستە دوور نییە بیانوویەك بهێنیتەوە و بڵێیت: "لەبەر ئەوەی چەند کۆمەڵێکی سیاسەت کەر هەن و هەموویان لە دژی یەکن و منیش نامەوێ شەڕی دژایەتیی نێوانیان خۆش بکەم بەوەی بچمە سەر لایەکیان، لەبەر ئەوە بێ لایەنیم بە خۆم ڕەوا دیوە". دوور نییە ئەم بیانووە لەسەرەتاوە بە قسەیەکی بەجێ بێتە بەردڵی هێندێ لەوانەی ساویلکانە لەشت دەکۆڵنەوە. بەڵام ئەگەر مرۆڤ تۆزێك بە هوردی سەرنجی ئەم قسەیە بدات؛ دەبینێ لە بنەڕەتدا لە "**هەڵپەرستی**"یەك کە ئەنجامەکەی بە "**دوژمنایەتیی ئازادی**" تەواو دەبێ؛ هیچی دی نییە. چۆنکە ئەگەر وادابنێین کە چوار کۆمەڵی سیاسی لەو وڵاتەی تۆدا هەن، سا یان ئەوەتە ئەو چوارە؛ هەموویان بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدەن؛ یان هێندێکیان هەوڵ دەدەن بۆ ئازادیی کۆمەڵگە و هێندێکیشیان هەر بۆ ئازادیی خۆیان هەوڵ دەدەن، یان هەر یەکەیان بۆ ئازادیی خۆی هەوڵ دەدا. لەمە پتر "**ئیحتیمالێك**"ی دی نییە. جا با دەمەتەقێیەك لەگەڵ ئەم "ئیحتیمالانە"دا بکەین.

ئەگەر لەو وڵاتەدا کە تۆ تێیدا دەژیت، چەند کۆمەڵێکی سیاسی هەبوون و هێندێکیان بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵیاندا و، هێندێکشان بۆ ئازادیی خۆیان، ئەوا تۆ دەبێ بچیت لەگەڵ ئەوانەدا کاربکەیت کە بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدەن. خۆ ئەگەر زانیت هەموو ئەو کۆمەڵانە هەریەکەیان تەنێ بۆ ئازادیی خۆی هەوڵ دەدا؛ ئەوا دەبێ بزانیت کە ئەمانە هەموو "**دژی ئازادیی کۆمەڵگە**"ن.

لەم بارەدا پێویستیی سەرشانی تۆ ئەوەیە بچیت هەموو ئەم کۆمەڵانە لە نێو کۆمەڵگەدا بە پەند بکەیت، بەوەی تۆ "**خۆت**" خەریکی "**سیاسەت**" بیت. خەریك بوونی سیاسەت پێویستیی بەوە نییە کە تۆ هەر دەبێ لە حیزبێکدا کار بکەیت، دەتوانیت بەتاقی تەنیاش بیکەیت. ئەو کارە تەنیاییەی تۆ بەرەبەرە لە نێو کۆمەڵگەدا کاری خۆی دەکا و چەندایەتی پەیدا دەکا.

خۆ ئەگەر خۆت لە سیاسەت دزیی‌یەوە؛ مانای وایە؛ ڕێ بۆ ئەوانە چۆڵ دەکەیت کە دژی "**ئازادیی کۆمەڵگە**"ن. ئەمجا ئەگەر هاتوو یەکێك لەو کۆمەڵە سیاسی‌یانە بۆ "**ئازادیی کۆمەڵگە**"هەوڵی‌دا؛ ئەوا تۆ دەبێ مەردانە لەگەڵ ئەو کۆمەڵەدا کار بکەیت کە بۆ "**ئازادیی کۆمەڵگە**" تێ دەکۆشێ، با بە ژمارەش کەمترینی کۆمەڵەکان بێ، ڕاستی و هەق بە ژمارە نی‌یە. چۆنکە تۆ ئەگەر یارمەتیی ئەو کۆمەڵە نەدەیت کە بۆ "**ئازادیی کۆمەڵگە**" خەبات دەکا لە دژی ڕژێمێکی فەرمانڕەوای دیکتاتۆر، یان چەند کۆمەڵێکی سیاسی کە هەریەکەیان تەنێ بۆ ئازادیی خۆی و دژی ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدا، ئەوا دیارە ئەم "**بێ دەنگی**"یەی تۆ خزمەتێکی ناڕاستەوخۆی گەورەیە بە دوژمنانی ئازادیی کۆمەڵگە. چۆنکە بەشدار نەبوونی تۆ لە کاری سیاسی‌دا لە "**هێز**"ی ئازادی خوازانی نێو کۆمەڵگە کەم دەکاتەوە؛ بەڵام لە "**هێز**"ی بەربەرەکانیی ئەوانەی لە دژی ئازادیی کۆمەڵگەن هیچ کەم ناکاتەوە و وەك خۆی دەیهێڵێتەوە. ئەمەش مانای وایە کە تۆ لەم دۆخەدا دژی ئازادیی کۆمەڵگە کار دەکەیت و لەو ڕێیەشەوە لە دژی ئازادیی خۆشت دەوەستیت کە تاکێکیت لە "**کۆمەڵگە**".

کەواتە تۆ ئەگەر ئازادیخوازیت و دەتەوێ کۆمەڵگە ئازاد بێت؛ دەبێ یەکەم خۆت لە سیاسەت دوور نەخەیتەوە؛ چۆنکە دوورکەوتنەوەت لە سیاسەت مانای خراپەکاری‌یە لە دژی ئازادیی کۆمەڵگە و ئازادیی خۆت، و دووەمیش دەبێ، ئەگەر بەرەیەکی سیاسی هەبوو بۆ ئازادیی کۆمەڵگە کاری کرد، لەگەڵ ئەو بەرەیدا کاربکەیت. ڕاستە تۆ دەتوانیت بە تەنیا سیاسەت بکەیت و هەوڵ بدەیت و بۆ ئازادیی کۆمەڵگە تێ بکۆشیت؛ بەڵام ئەوە بزانە کە تۆ ناتوانیت بە تەنیا باڵ کۆمەڵگە ئازاد بکەیت. چۆنکە ئازادکردنی کۆمەڵگەیەك وەك ئەوە نی‌یە تۆ بچیت بڵێیت بەتەنێ کاردەکەم بۆ خۆم و دەبمە پارەدارو دەوڵەمەند. بەڵێ لەوانەیە بەتەنیا باڵ بکەویتە کار و هەوڵ دان و ببیتە سەرمایەدارێکی زۆر گەورە. بەڵام بەتەنیا باڵ ناتوانیت ئازادیی بۆ کۆمەڵگەیەك بسێنیت. لەبەر ئەوە دەبێ کۆمەڵگە بجوولێنیت و بهەژێنیت کە بتوانێ خۆی خۆی ئازاد بکات لەڕێی یەکگرتنی ئەو تاکانەیەوە کە بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدەن. جا لەبەر ئەوەیە کە دەبێ تۆ لەگەڵ ئەو جۆرە تاکانەدا کاری خۆت یەك بخەیت؛ واتە لەگەڵ کۆمەڵێکی سیاسی‌دا کاربکەیت کە بۆ ئازادیی کۆمەڵگە هەوڵ دەدات، نەك بۆ ئازادیی کۆمەڵەکەی خۆی، یان حیزبەکەی خۆی بەتەنیا. چۆنکە ئەو حیزبەی کە تەنیا بۆ ئازادیی خۆی هەوڵ دەدا، هەر دەیەوێ "**خۆی**" بگەیەنێتە

ئازادی، نەك "**کۆمەڵگە**" بگەیەنێتە ئازادی. جا وەك چۆن مرۆڤ ئەگەر تەنێ بۆ ئازادیی خۆی هەوڵیدا، ئەوا هەر بۆ دەسەلات پەیداکردنی خۆی هەوڵ دەدا، هەر ئاواش ئەو حیزب و کۆمەڵە سیاسییانەی تەنێ بۆ ئازادیی خۆیان، هەوڵ دەدەن، دەیانەوێ جارێ دەسەلات بخەنە دەست خۆیان، ئەوجا "**دەسەڵات**" لە حیزبەکان و کەرتەکانی دیکەی کۆمەڵگە ببڕن و لە ئەنجامی ئەوەدا "**بێ ئازادی**" بیان هێڵنەوە. لێرەدا دەبێ بەر لە هەموو شتێك بزانیت کە هێچ هێزێکی دڕندەی فاشیستانە و خوێنڕێژانە و دیکتاتۆرانە لە جیهاندا نەبووەو نییە و نابێ کە دژی "**ئازادی**" بێ؛ وەك "**بنچینە**"یەك. خوێنریژترین و ملهوڕترین سیاسەتگەرانی مێژوو، و دڕندەترین و دیکتاتۆرترین کۆمەڵە و حیزبی ئەم جیهانە، چ لەرابووردوو و چ لە ئێستەدا، هەموویان باسی "**ئازادی**"یان کردووە و دەیکەن و هەوڵیان بۆ "**ئازادی**" داوە و دەیدەن. بەڵام ئەو پرسیارەی کە دەبێ بکرێ ئەوەیە: ئایا ئەمانە "**ئازادی**"یان بۆ کێ ویستووە و لەبەر چی ویستوویانە "**ئازاد**" بن؟ ئێمە دەزانین کە **دەوڵەتی عوسمانی** کاتێ ساڵ دەری دوانزەی مانگی لە شەڕدا بوو لە دژی ئەوانەی کە گوایە "**کافر**" بوون و هەوڵی دەدا وڵاتی دیانەکان داگیر و کاول بکات و دەسەلاتی گەلەکانی نەهێڵێ تاکو "**ئازادی**" یان نەمێنێ، ئەمە بۆ ئەوەبوو کە "**ئازادیی خۆی**" و "**ئازادی**" تەنێ هەر "**بۆ خۆی**" بپارێزێ. سوڵتانەکانی عوسمانی دەیانگوت "**ئێمە خوا فەرمانی داوە پێمان کە دوژمنانی خوا ملکەچ بکەین**". بە ملکەچکردنی "**دوژمنەکانی خوا**"؛ دەچون "**ئازادی**"ی "**ژێردەست کردن و کە نەفت کردن**"ی بەشێکیان لە مرۆڤایەتی بۆ خۆیان دەپچڕی. ئەگەر نا ئەم سوڵتانە ترکانە دوژمنی "**ئازادیی خۆیان**" نەبوون. بەڵکو "**ئازادیی خۆیان**" لە "**دیلیێتیی خەڵك**"دا دەدی. ئەو ترکە لاوانەی کە بە "**ژۆن ترك**" نێویان رۆیوە، بزووتنەوەکەیان لە ژێر ئالای "**ئازادی**" و "**دادخوازی**" و "**وەك یەکی**"دا دەست پێ کرد. کە هاتنە سەر کار؛ دەرکەوت کە مەبەستیان لە "**ئازادی**" تەنێ "**ئازادیی خۆیان**" بوو؛ چۆنکە هەر زوو رێی ئازادییان لە خەڵکی دی گرت.

هیتلەرو نازییەکانی هاوڕێی کە چەند ملوێنێك جوولەکەو رووس و فەرەنسەیی و ئەڵمان و ئەورووپاییی دیکەیان لە نێوبرد؛ بە ئاشکرا دەیانگوت "**ئێمە بۆ ئازادیی رەگەزی ئارییایی هەوڵ دەدەین کە پێشکەوتووترین رەگەزی جیهانە و لە بەر ئەوە دەبێ رەگەزە نزمەکان بەژێر دەستەیی بژین**" . ئەوان نەیان دەگوت "**ئێمە دژی ئازادین**" و راستییەکەشی دژی ئازادیی خۆیان نەبوون، دژی ئەوە

بوون که خەڵکی دی، واتە ئەوانەی لەوان نەبوون "**ئـــازاد**" بن. سەددام و بەعسییەکانی هاوڕێی هیچ کاتێك نەیانگوتووە و ناڵێن "**ئێمــە دژی ئـازادین**" و ئەوەتە یەکێك لە ستراتێژە سێ کوچکەکەیان "**ئـــازادی**" یە (**وحـدة-حريـة-اشتراکية**). ئەوان کە "**دەسەڵات**" لە هەموو حیزب و دەستەیەك کە لە خۆیان نەبێ دەستێننەوە و "**دەسەڵات**" دەخەنە دەست خۆیان؛ تەنێ لەبەر ئەوەیە کە ئەوان "**ئازادی**"یان هەر بۆ "**خۆیان**" دەوێ. جا وەك کورد گوتوویەتی: "**سەگ لە کولێرە راناکات**"، دڕندەترین چوار پێ کە گۆشت ببینێ راناکا لێی و فڕێی نادا، بەڵکو پەلاماری دەداو بۆ "**خۆی**" داگیری دەکا. "**ئازادی**"ش وایە؛ دڕندەترین کۆمەڵە و حیزب و تاکی سیاسی ئەم جیهانە رانکالێی و دژی ناوەستی؛ بەڵکو بۆ "**خۆیی دەوێ و دەیکا بەماڵی خۆی**".

ئەمجا بۆ ئەوەی مرۆڤێکی ژیر لە دڕندەیەکی کێوی جیا بکەینەوە؛ دەبێ ئەوە بهێنینە بەرچاومان کە "**مرۆڤی ژیر نابێ ئازادی هەر بۆ خۆی بـوێ**". واتە ئەو نانەی کە دێتە سەر "**خوان**"؛ نابێ یەکێك بێ و وەك دڕندە قەپ بکا بە هەموویدا و لرفیبدا؛ بەڵکو دەبێ هەموو خێزانەکە لێی بخواو بۆ تاکە "**یەکێك**" یان چەند کەسێکی ئەو خێزانە نەبێ. کەواتە "**ئـــازادی**" کە "**ملکێکی گشـــتی**"ی هـەموو "**مرۆڤایەتی**"یە؛ نابێ تەنێ بۆ یەك کەس و یەك کۆمەڵ و یەك حیزب و یەك دەوڵەت و یەك رەگەز و یەك ئاین و یەك نەتەوە بێ، بەڵکو دەبێ بۆ سەرجەمی تەواوی "**کۆمەڵگەی ئادەمزاد**" بێ "**بێ جیاوازی**".

کوێرەوەریی کۆمەڵگەی ئادەمزاد تا ئێستە لەوەدا بووە و لەوەدایە کە هەر بەشێك لەوانەی ئازادییان بۆ خۆیان ویستووە، یان ئازادییان بۆ خۆیان دەوێ، هاتوون بە نێوی شتێکەوە یان بە بیانووی شتێکەوە مافیان داوەتە دەست خۆیان کە هەر خۆیان ئازاد بن و رێی ئازادییان لەوانی دیکە گرتووە و دەیگرن. جا بۆ ئەوەی ئەم "**ئازادی**"یە بۆ "**خۆیـان**" مسۆگەر بکەن و "**ئـازادی**" لەوانەی دی بگرن، دەچن رێ و شوێنێکی سیاسی دەگرن و لە ژێر ئالایەکی بە رووالەت "**ژێربێژانە**"دا دەچن بەڕێوەو؛ وای پێشان دەدەن کە "**هەق**" هەر بەلای "**خۆیان**"ەوەیە و بەلای کەسی دیکەوە نییە. جا لەبەر ئەوەی "**هەق**" هەر بەلای ئەوانەوەیە؛ دەبێ ئەوانەی لەسەر "**ناهەق**"ن نەمێنن و لە نێو بچن. جا هەر لەم بیرە تەسکوتروسك و دوژمن بە "**ئازادیی کۆمەڵگە**"یەوە؛ بیری "**حیزبی پێشـڕەو**" و "**سەرکردەی تاقانەی گەل**" و "**رێبەری بێ هاوتا**" و "**وەکیلی خـــوا**" و ئەم جۆرە بڕووبیانووانە دێنە کایەوە و کاریش دەکەنە سەر نەزان و بیرنەکەرەوە و تێ

نەگەیشتوو و، لە هەمان کاتدا ئەوانەی خۆبژێن و هەلپەرست و کوڕی ڕۆژ و خوێڕی و چڵکاو خۆرن؛ لە دەوری کۆدەبنەوە و گڕی ئاگرەکەی خۆش دەکەن و لە ئەنجامدا هەر بە نێوی **"ئازادی"**یەوە **"ئازادی"** سەردەبڕدرێ.

جیاوازیی **"هاوبیرانی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم"** لە کۆمەڵانی دی لەوەدا نییە کە هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیە خۆیان بەڕاست نازانن و بیروباوەڕی خۆیان بە هەق نازانن، یان بیروباوەڕی دی بەراستتر و هەقتر لە هی خۆیان دەزانن و لەبەر ئەوەیە **"ئازادی"** بە خەڵکی دیکەش ڕەوا دەبینن. نەخێر وانییە. هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیە خۆیان بەڕاست و بیروباوەڕەکەیان بە هەق دەزانن. دیارە لە چاو بیروباوەڕو ڕێی خۆیاندا، هەموو بیروباوەڕەکانی دی بە ناهەق و ڕێیەکانی دی بە ناڕاست یان لاڕێ دەزانن، بەڵام ئەوەی هاوبیران لە گەلێك خەڵکی دی جیادەکاتەوە ئەوەیە، هاوبیران **"ئازادی"** بە مافێکی بنچینەیی و سروشتیی مرۆڤ دادەنێن کە هیچ مرۆڤێکی دی مافی دەست بۆ بردنی نییە. هەر لەبەر ئەوەش هاوبیران خۆیان بە **"سەرکردەی تاقانەی گەل"** و **"گەورەی کۆمەڵگە"** و **"تاکە دەمڕاست"** و **"وەکیلی خوا"** نازانن؛ و بێ پێچو پەنا دەبێژن: ئێمە بیروباوەڕەکەمان بە **"بیروباوەڕێکی پێشڕەوانە"** دەزانین؛ نەك تاکە تاکەی خۆمان. ئێمە **"خۆمان"**مان وەك هەموو مرۆڤێکی دی ئەم جیهانە دێتە بەرچاو کە هیچ کاتێ لە ناتەواوی و خەوش (**عیب**) و هەڵە و کەموکورتی بە دوور نییە و نابێ. ئێمە نە **"گەورەی کەسین"** و نە لە **"گەورەیەتی"** و **"زلێتی"** دەگەڕێین. ئێمە **"کوتەك بەدەست"** نین؛ بەڵکو **"چرا بەدەست"** و **"ڕێ پێشاندەر"**ین. ئەوی **"چرا بەدەست"** و **"ڕێ پێشاندەر"**ە؛ ناچارە لە پێش کۆمەڵەوە بڕوا و چراکە ڕاگرێ بۆیان، چۆنکە ئەگەر لە پشتیانەوە بڕوا؛ ئەو دەمە بەردەمیان ڕۆناك نابێتەوە. **"چرا بەدەست"** هەر چەندە لە پێش کۆمەڵەوە دەڕوا؛ بەڵام هیچ کاتێك سواری قەڵاندۆشکانی ئەوانە نابێ کەرێ ڕۆناك دەکاتەوە بۆیان و هیچ کاتێك بە قامچی تێیان بەرنابێ و، وەك شوانی مێگەلە مەڕ لێیان ناخوڕێ. ئێمەش چرایەکمان گرتووە بەدەستمانەوە، هەر کەسێ دێتە بەری بەخێر بێ و ئەوی نایەتە بەری، با چرایەکی دی بۆ خۆی بدۆزێتەوە؛ بەڵام دەبێ چرایەك بۆ خۆی بدۆزێتەوە، هەر چرایەك دەبێ پیرۆزی بێ. بەڵام نابێ لە تاریکیدا بمێنێتەوە. ئەوی لە تاریکیدا بمێنێتەوە؛ ئێمە لێی بە گومان دەبین. ڕێ بە هیچ کەسێك نادەین بەنێوی **"بێ لایەنیی درۆزنە"**وە لە تاریکیدا بوەستێ و بەرد بگرێتە چراکەمان.

ئێمە پێمان وایە و لە نێو جەرگەی بیرکردنەوەیەکی ژێر بێژانە (منطقي)ی قووڵەوە پێمان وایە کە چراکەمان لە چرای هەموو لایەك بەهێزترە. جا لەبەر ئەوەی لە تیشکی بەهێزی چرای خۆمان دڵنیاین، دەزانین ڕۆژێ لە ڕۆژان، زوو یان درەنگ، خەڵکی واز لە چرای دیکە دێنن و خۆیان بۆ ئەم چرایەی ئێمە دەکوتن. لەبەر ئەوەیە ئێمە چرای کەس ناشکێنین و بەخیلی بەکەسیش نابەین.

هەر لەبەر ئەوەشە ئێمە دژی "**ئـــازادی**"ی هیچ کەس و هیچ کۆمەڵ و هیچ لایەك نین و دەمانەوێ هەموو "**لا**"یەك "**ئازاد**" بن؛ واتە "**دەســەڵات**" بە هەموو "**لا**"یەك ڕەوا دەبینین، لە یەك باردا نەبێ؛ ئەوەش ئەوەیە ئەو "**کەسە**" یان ئەو "**کۆمەڵە**" یان ئەو "**دەوڵەتە**" یان ئەو "**دەزگە**"یە؛ هەوڵ تەنیا بۆ "**ئازادیی خۆی**" بدا؛ واتە "**دەسەڵات**"ی خۆی بەکاربهێنێ بۆ ڕێگرتن و بڕینی "**دەســەڵات**"؛ واتە "**ئـــازادی**"ی لەلایەنەکانی دی. لەو کاتەشدا ئێمە ئەگەر پێمان کرا هەر تـەنێ "**دەسەڵات**" لەو "**هێز**"ە یان ئەو "**لایەن**"ە دەسێنینەوە؛ بەڵام خۆی، "**وەك خۆی**" لە نێو نابەین. ئێمە لە بنەڕەتەوە نامانەوێ "**مار**" بکوژین، بەڵکو دەمانەوێ **دانی** دەربکێشین و وای لێ بکەین بە خەڵکەوە نەدا.

کەواتە ئێمە بۆ "**ئـــازادیی کۆمەڵگـە**" تـێ دەکۆشین، بـۆ "**ئـــازادیی کۆمەڵگـەی مرۆڤایەتی**" و، لە سەرەتاوە لە جێی خۆمانەوە واتە لە "**کۆمەڵگــەی خۆمـان**"ەوە دەست پێ دەکەین. تۆیەکیش کە دەتەوێ "**ئازاد**" بیت "**وەك تـاکێکی کۆمەڵگـە**"؛ پێویستە شان بەشانی ئێمە بۆ "**ئـــازادیی کۆمەڵگـە**" تـێ بکۆشیت، واتـە پاش ئەوەی قسەکانمانت بیست و کردەوەکانمانت دی و هەردووکیانت بەدڵ بوو، ئەوجا پێویستە بێیتە ڕیزەکانی ئێمەوە. چۆنکە تا ڕیزەکانمان بەهێزتر و پڕو چڕتر بێ، ئەوا هێزەکەمان زووتر دەتوانێ ئازادی بۆ کۆمەڵگە وەدەست بهێنێ و هەر چیش بژی دەبینێ.

بەم پێیە یەکێك لە بنچینەکانی "**قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم**" "**ئازادی**"یە و ئەو ڕژێمانەی دژی "**ئـــازادی**"ن، با خۆشیان بە "**ڕژێمـی سۆسیالیسـتی**" بدەنە قەڵەم؛ بەڵام لەلایەن هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیەوە بە "**ڕژێمـی دژی سۆسـیالیزم**" دێنـە ناسـین. لەبـەر ئـەوە هـەموو ڕژێمێکـی دیکتاتۆرانـە و فاشسـتانە و ئۆتۆریتێرانـەو ئێتاتیسـتانە و تۆتالیتێرانـە بـەپێی بـیری ئـەم قوتابخانـە کوردییە– ڕژێمی سۆسیالیستانە نین، چۆنکە دژی ئازادین.

یەکسانکردنی کۆمەڵگە،
نەك دانی مافی وەك یەك بە تاکە تاکەی کۆمەڵگەی نایەکسان

کاربەدەستان و فەرمانڕەوایانی زۆربەی زۆری دەوڵەتەکانی ئەم جیهانە، بە دیمۆکراتی و تۆتالیتێر و ئۆتۆکراتی و ئۆتۆریتێر و ئیلیتێر و لیبەرالەوە، لافی پێدانی **"مافی وەك یەك"** بە هاووڵاتە فەرمانە بەسەردا کراوەکانیاندا لێ دەدەن، و هێندێکیشیان بە کردەوە لە قانوونە بنچینەیی‌یەکانیاندا دەنووسن کە **"هەموو هاووڵاتان، بێ گوێ دانە جیاوازیی رەگەزو زمان و ئاین و رەنگی پێست و بیروباوەڕ و شوێنی کۆمەڵایەتی و..هتدیان؛ لەبەردەم قانووندا وەك یەکن"**.

مەبەستیشیان لەمە ئەوەیە؛ کە ئەم **"هاووڵاتانە"** هەموو بە یەك چاو لەلایەن دەوڵەت و دەزگەکانی‌یەوە تەماشا دەکرێن. واتە ئەگەر یەکێك **"دەوڵەمەند"** و یەکێك **"هەژار"** بوو، یان یەکێك **"پێستی رەش"** و یەکێك **"پێستی سپی"** بوو، یان یەکێك **"پیاو"** بوو و یەکێك **"ژن"** بوو، یان یەکێك **"خوێندەوار"** بوو، یەکێك **"نەخوێندەوار"** بوو، یان یەکێك **"بەکوردی قسەی کرد"** و یەکێك **"بە ترکی"**؛ ئەوا قانوون بە **"دەوڵەمەندەکە"** و **"سپی پێستەکە"** و **"پیاوەکە"** و **"خوێندەوارەکە"** و **"ترکەکە"**؛ مافی زێتر نادا لە **"هەژارەکە"** و **"رەش پێستەکە"** و **"ژنەکە"** و **"نەخوێندەوارەکە"** و **"کوردەکە"** و ئەمەش بە نیشانەی راستەقینەی **"وەك یەکیی ماف"** و **دیمۆکراسی و داد پەروەریی رژێمی** ئەو دەوڵەتە دەدەنە قەڵەم.

ئێستە ئەگەر کەمێك بە هوردی و بابەتانە لە کێشەکە بکۆڵینەوە، دەبینین ئەم لاف لێ دانەی سەرەوە **"هەموو هاووڵاتان لەبەردەم قانووندا وەك یەکن"** کە گوایە نیشانەی **"مافی وەك یەك"**ە لە قسەیەکی بێ سەروپێ بەولاوە هیچی دی نی‌یە، راستی‌یەکەی ئەوانەی وەك یەك نین-واتا هاوشان و هاوکێشی یەك نین-، بە پێی سروشت و ژیربێژیی شتەکە خۆی، ناشتوانن **"مافی وەك یەك"**یشیان هەبێ. دوو کەس یان دوو کۆمەڵ، تەنێ دەتوانن بڵێن **"مافی وەك یەکمان هەیە"** کە ئەگەر هاتوو ئەو دوو کەسە یان ئەو دوو کۆمەڵە؛ **"هاوشان و هاوکێشی یەك"**بن؛ واتە **"یەکسان"** بن، مانای **"یەکسانی نی‌یە لە بوونی مافدا"** بەڵکو مانای **"یەکسانی‌یە لە مافی بەکارهێنانی ماف"** و **"یەکسانی لە سووت وەرگرتن لەو بەکارهێنانە"**دا. چۆنکە **"ماف"**، کاتێك سووتی دەبێ، کە بتوانرێ

بەکاربهێنرێ و هیچ مافێك سووتی نابێ ئەگەر بەکار نەهێنرێ، یان نەتوانرێ بەکار بهێنرێ. لەبەر ئەوە ئەگەر تۆ نەتتوانی مافێك کە هەتە بەکاری بهێنیت، ئەوا وەك نەتبووبێ وایە، بۆ وێنە: ئەگەر تۆ بە ملوێن پارەت لە بانکدا هەبێ، بەڵام نەتوانیت؛ واتە ماڤی ئەوەت نەبی دەری بهێنیت و خەرجی بکەیت؛ ئەوا وەك نەت بووبێ وایە. کەواتە "**ماف نابێتە ماف**" هەتا "**دەسەڵاتی بەکارهێنان**"یت نەبێ. بەڵام کە دوو کەس، یان دوو کۆمەڵ "**دەسەڵات**"یان لە لەبەکارهێنانی "**ماف**"ێکدا هەبوو، مانای وانیيە ئەنجامی بەکارهێنانی ئەو مافە هەر وەك یەك دەردەچێ. چۆنکە **چەندایەتی** و **چۆنایەتیی** ئەو ئەنجامە لەسەر رادەی توانستی سووت وەرگرتن لەبەکارهێنانی ئەو مافە وەستاوە.

جا لەبەر ئەوە و بۆ ئەوەی دوو کەس "**مافی وەك یەك**"یان هەبێ؛ دەبێ یەکەم: هەردووکیان "**دەسەڵات**"یان لە "بەکارهێنانی ئەو مافە هەبێ و دووەم: دەبێ هەردووکیان "**دەسەڵات**"یان لە "**سووت وەرگرتن لەو مافە**"دا وەك یەك بێ. واتە دەبێ ئەو دوو کەسە ببنە "**هاوشان**" و "**هاوکێش**"ی یەك تا ببنە خاوەنی "**مافی وەك یەك**".

بۆ وێنە: کە دوو قوتابی دێنە قوتابخانە؛ یەکێکیان زاڕۆی خێزانێکی هەژار و ئەوی دی زاڕۆی خێزانێکی دەوڵەمەند، یەکەمیان بە زگی برسی و جلکی دڕاو و شەرمێکی زۆری هەڤاڵ کەمیيەوە دێتە بەردەم مامۆستا، و ئەوی دیيان بە زگی تێر و جلکی جوان و کەشوفشێکی دەست ڕۆیشتووانەوە دێتە بەردەم مامۆستا، ئەم دووانە؛ ناتوانن وەك یەك لەگەڵ مامۆستاکەیان وتووێژ بکەن و سووت وەربگرن لێی؛ با قوتابخانەکە و مامۆستاکانیش لە بنچینەوە بە یەکچاو تەماشای زاڕۆی هەژار و زاڕۆی دەوڵەمەند بکەن و بە هەردووکیان ماڤی وەك یەك ڕەوا ببینن. بەڵام زاڕۆ هەژارەکە بەو حاڵەی کە لە سەرەوە باسکرا؛ ناتوانێ سووت لە ماڤی خۆی وەربگرێ وەك زاڕۆ دەوڵەمەندەکە؛ چۆنکە "**هاوشان و هاوکێشی**"ی زاڕۆ دەوڵەمەندەکە نیيە و ئەوەندەی ئەو دەستی ناڕوا و دەسەڵاتی نیيە.

هەروەها کە ژن و پیاوێك شەڕێکیان دەبێ و دێنە بەردەمی حاکمێك لە وڵاتێکی دواکەوتووی پیاو فەرمانیدا، پیاوەکە بە دەسەڵات و دەم هەراش و دەنگ دلێر و لە خۆ دڵنیا، و ژنەکەش بێ دەسەڵات و دەنگ خنکێنراو و شەرمن و کەنفت کراو، ئەوا ناتوانن وەك یەك مەسەلەکەیان لە حاکمەکە بگەیەنن. با حاکمەکەش هەردووکیان لە بنچینەوە بەیەك چاو تەماش بکات و ماڤی وەك یەك

ڕەوا ببینێ پێیان. ژنەکە بەو حاڵەی باسکرا، ناتوانێ سووت لە مافی خۆی وەربگرێ وەك پیاوەکە، چۆنکە ژنەکە "**هاوشـــان و هاوکێشـــی**"ی پیاوەکە نییە. واتە ئەوەندەی پیاوەکە دەستی ناڕوا و ئەوەندەی ئەو دەسەڵاتی نییە.

به کورتی: "**مـافی وەك یـەك**" کاتێك دەبێتە واقعێکی هەست پێکراو کە ئەوانەی ئەو مافە ڕەوا دیتراوە پێیان؛ یان خۆیان بتوانن؛ یان دەسەڵات پەیدا کرێ پێیان؛ تاکو ئەو مافە وەك یەك بەکار بهێنن و وەك یەك سووت وەربگرن لە بەکارهێنانی. کەواتە بەکارهێنانی وەك یەکیی ماف و سووت وەرگرتنی وەك یەك لێی؛ پێویستییان بە بوونی دەسەڵاتی وەك یەك هەیە، دەسەڵاتی وەك یەکیش کاتێك دەبێتە کردار، کە ئەوانەی ئەو دەسەڵاتە بەکار دەهێنن هاوکێش و هاوشانی یەکبن؛ واتە "**یەکسان**"بن.

کەواتە کاتێك دەتوانرێ باسی "**وەك یەکیی ماف**" لە کۆمەڵگەدا بکرێ، کە ئەو کۆمەڵگەیە "**یەکسان**" بێ. کۆمەڵگەیەك کە لە ڕووی ئابووری و ڕۆشنبیرییەوە لە چەند چینێك و دەستەیەك وتوێکێکی جیاواز پێك هاتبێ، دیارە ئەندامەکانی هاوشان و هاکێشییەك نابن، لەبەر ئەوە دەسەڵاتیشیان لەبەرکارهێنانی ماف و سووت وەرگرتن لەو بەکارهێنانە، وەك یەك نابێ، لەبەر ئەوە هەزاران قانوون و نەرێت دروست ببێ بۆ پشتگیریی دانی مافی وەك یەك بە ئەندامەکانی ئەو کۆمەڵگەیە؛ هیچ سووتێکی نابێ و لە وشەی سەر کاغەز بەو لاوە چی دی نابێ.

بۆ وێنە: لە هێندێ لە دەوڵەتەکانی ئەورووپای ڕۆژاوادا قانوونی زۆر دیمۆکراتانە و ئازادیخوازانە هەن؛ کە مافی وەك یەك بە ئەندامانی کۆمەڵگەی ئەو وڵاتانە ڕەوا دەبینن، بەڵام تاك و چین و توێك و دەستە جۆرجۆرەکانی کۆمەڵگە کەڵك لەو قانوون و مافانە، وەك یەك، وەرناگرن. بۆ نموونە: یەکێك لە بنچینە سەرەتاییەکانی سیستەمی لیبەراڵی "**ئازادیی پەیمان بەستن**"ە. واتە کرێکارێك مافی ئەوەی هەیە لای ئەم خاوەن فابریقەیە کار نەکات، بەڵکو لە لای ئەو خاوەن فابریقەیە کاربکات؛ بە کورتی کرێکارەکە ئازادە لەگەڵ چ کارپێ دەرێکدا بیەوێ؛ دەتوانێ پەیمانی کارکردن ببەستێ. بەڵام ئەگەر تۆزێك بە هوردی لەمە بکۆڵینەوە؛ دەبینین کە کرێکار لەم پەیمان بەستنەدا لەگەڵ سەرمایەدار "**ئازاد**" نییە، وەك قانوون دەڵێ. چۆنکە کرێکارێك کە ناچارە هێزی لەشی بە پارە بفرۆشێ، ناتوانێ بە ئارەزووی دڵی خۆی پلەی کرێ و جۆری کار و کارپێدەر بۆ خۆی هەڵ بژێرێ. چۆنکە ئەو کەسەی کرێکارەکە بە پارە ڕادەگرێ سەرمایەدارەکەیە، و کرێکارەکە ناتوانێ ماوەیەکی زۆر بێ کار بمێنێتەوە؛

چۆنکە لەبرساندا دەمرێ. بەڵام سەرمایەدارەکە دەتوانێ بەهۆی پارەکەیەوە، ئەگەر هاتو کۆمەڵە کرێکارێك مانیان گرت لێی و کاریان نەکرد بۆی، ئەوا رابوەستێ و چاوەڕوان بکات، تا کرێکارەکان ناچار دەکات بە مەرجەکانی رازی بن. بە کورتی ئەو "**دەسەڵات**"ەی سەرمایەدارێك هەیەتی، کرێکارێك نییەتی. کەواتە ئەو پەیمانەی لە نێوان پارەدارێك "**بەدەسەڵاتێك**" و "**بێ دەسەڵاتێك**"دا دێتە بەرهەم؛ پەیمانێك نییە کە لە نێوان دوو کەسی هاوکێش و هاوشاندا هاتبێتە بەرهەم، لەبەر ئەوە با قانوونیش هەردووکیان وەك یەك تەماشا بکات، لەگەڵ ئەمەشدا سەرمایەدار باشتر دەتوانێ کەڵك لە "**مافی ئازادیی پەیمان بەستن**" وەربگری وەك لە کرێکار. ئەمجا با چەند وێنەیەکی کەمێك هاسانتر بهێنینەوە:

کاتێك پارەدارێك لەگەڵ هەژارێکدا لەسەر شتێك ناکۆکی دەکەوێتە نێوانیان و دۆزەکە دەگاتە دادگە، پارەدارەکە بەهۆی دەسەڵاتی پارەکەیەوە دەتوانێ لە باتی پارێزکارێك (محامی) چەند پارێزکارێکی زۆر شارەزا رابگرێ و لە کابرای هەژاری دەستکورتی لە قانوون نەزان؛ گەلێك باشتر سووت لە پێچ و پەناکانی قانوون و مافەکانی خۆی وەربگرێ و کێشەیەك کە بە ماوەیەکی کورت تەواو ببێ؛ وای دوور بخاتەوە و وای سەخت بکا؛ کە پرزە و هەناسە لەبەر هەژارە دەستکورتەکە ببڕێ و لە ئەنجامدا کۆڵ بە هەژارەکە بدات و دۆزەکە بباتەوە، با هەژارەکەش لەسەر هەق بێ و قانوونیش پشتی بگرێ. هەروەها کابرایەکی خوێندەواری ئەکادیمیکەری شارەزای تێکنۆکراتی؛ باشتر دەتوانێ کەڵك لە قانوون و مافی خۆی وەربگرێ وەك لە یەکێك کە خوێندنێکی بەرزی زانستگەییی تەواو نەکردبێ و شارەزای کاروباری بیرۆکراتی و پێچو پەنای قانوون نەبێ.

جا هەرچەندە بەپێی قانوونی رژێمە لیبەرالییەکان خەڵك ئازادن لە دەربڕینی بیروباوەڕدا و مافی ئەوەیان هەیە بە سەربەستی بیروباوەڕی خۆیان دەربڕن؛ بەڵام ئەو خەڵکە هەموویان دەسەڵاتی ئەوەیان نییە ئەم مافە وەك یەك بەکاربهێنن. ئەوانەی هەژارو دەستکورت و بێ سەرمایەن؛ لەوە زێتر کە بیروڕای خۆیان بە چەند کەسێکی دەوروپشتی خۆیان رابگەیەنن، یان لە سنوورێکی زۆر تەنگدا بڵاوی بکەنەوە؛ ماوەی دیکەیان نییە. بەڵام ئەو کۆنسێرنانەی کەوا دەستاوێژی چاپ و چاپەمەنییان بەدەستەوە هەیە، و هەموو رۆژێك بە ملوێن دانە رۆژنامە و گۆڤار و پەخشنامە بڵاودەکەنەوە؛ زۆر چاك دەتوانن بەهۆی ئەو

رۆژنامە و گۆڤار و پەخشنامانەوە کە دەری دەکەن؛ کاربکەنە سەر بیروڕای گشتیی خەڵك و سەرنجیان بگۆڕن و چەواشەیان بکەن و هەق بکەن بە ناهەق و ناهەق بکەن بە هەق لێیان، کە ئەم کارە لە دەسەڵاتی ئەوانەدا نییە کە خاوەنی کۆنسێرن و چاپخانە و داودەزگەی رۆژنامەگەری و پەخشکاری نین، با لەسەر هەقیش بن و قانوونیش پشتیان بگرێ.

لە چارەکە چەرخی رابوردوودا؛ هێندێ لە وڵاتەکانی جیهانی سێیەم بەنێوی "**ریفۆرم**" اصلاحات– ەوە هێندێ "**اجراءاتیان**" نواند؛ وەك دەرکردنی قانوونی چارەسەرکردنی زەوی و زار و قانوونی (**احوالی شخصی**) بۆ ماف ژنان. بەپێی قانوونی یەکەم دەوڵەت هێندێك زەوی و زاری لە خاوەن زەوییە گەورەکان کڕی و بەسەر جۆتکارەکاندا دابەشی کرد. بە پێی قانوونی دووەمیش هێندێ ماف سەرەتایی بە ژنان رەوا بینرا. بەڵام نە جۆتکارەکان سووتیان لە ماف "**خاوەن زەویتی**" وەرگرت و نە ژنانیش سووتیان لە ماف "**وەك یەکی**" لەگەڵ پیاودا وەرگرت. ئێران باشترین نموونەیە کە بۆ ئەم قسەیە.

ئەو خاوەن زەوییە گەورانەی زەوییەکانیان بە پارەیەکی یەکجار زۆر لێ کڕا، چوون هەر بەو پارەیە ملکی دیکەیان کڕی و دەوڵەمەنتر و دەسەڵاتدارتر بوون. جۆتکارە هەژارە بێ پارە و نەخوێندەوار و بێ پشتو پەنا و بێ دەسەڵاتەکانیش؛ چۆنکە توانستی بەڕێوەبردنی زەوییەکانیان نەبوو، پاش ماوەیەك ناچار بوون زەوییەکانیان بەجێ بهێڵن و وەك کرێکارێکی رۆژانە بە نانەسکی لە شارە گەورەکاندا کاربکەن و لە جاران هەژارتر بن. ئەو ژنانەش کە دڵی خۆیان بەوە خۆش کردبوو کە خۆیان بەرامبەر پیاو راست بکەنەوە؛ هەر زوو زانیان کە نالوێ بۆیان. کۆمەڵگە بەرامبەریان وەستاو، بە چاوی سووك تەماشایان کرا. چۆنکە ژنەکان دەسەڵاتی ئەوەیان نەبوو بەرامبەر کۆمەڵگەیەکی پیس و پیاو فەرمانی خۆیان رابگرن و ناچار بوون سەر بۆ هەزاران قسەی ساردو سووك شۆڕبکەن و لە ئەنجامدا نەك سووتیان لەو فشە مافانە وەرنەگرت؛ بەڵکو بەزیانیشیان تەواو بوو.

کەواتە تۆ کاتێك دەتوانیت باسی "**مافی وەك یەك**" بکەیت؛ کە "**دەسەڵاتی وەك یەك**"ت مسۆگەر کردبێ بۆ ئەو لایەنانەی "**ماف**" رەوا دەبینی پێیان. مەبەستیش لە "**دەسەڵات**" دەسەڵاتە لە هەموو روویەکەوە: دەسەڵاتی ئابووری، دەسەڵاتی رۆشنبیری، دەسەڵاتی چالاکی نواندن، دەسەڵاتی رادەربڕین و..هتد.

جا كه تۆ بتەوێت دەسەڵاتی وەك یەك لە هەموو ڕوویەكەوە بۆ كۆمەڵگەیەك پێك بهێنیت؛ ئەوكاتە ناچاریت و هەردەبێ **"كۆمەڵگەیەكی یەكسان"** پێك بهێنیت.

بە كورتی: بۆ ئەوەی مافی تاكە تاكەی كۆمەڵگە؛ بەڕاستی وەك یەك بێ، دەبێ **"دەسەڵات"**ی تاكە تاكەی كۆمەڵگە لە هەموو ڕوویەكەوە وەك یەك؛ واتە هاوكێشی یەك بێ. بوونی **"دەسەڵات"** مانای بوونی **"ئازادی"**یە (بگەڕێرەوە بۆ وتاری ئازادی و دەسەڵات)، نەبوونی "دەسەڵات"یش مانای نەبوونی "ئازادی"یە. دیارە ئەوانەی دەسەڵاتیان وەك یەك نییە، وەك یەكیش "ئازاد" نین.

لەبەر ئەوە دەبێ تاكە تاكەی كۆمەڵگە وەك یەك دەسەڵاتیان هەبێ؛ تاكو بتوانن وەك یەك ئازاد بن لە بەكارهێنانی مافیاندا. جا لەبەر ئەوەی تاكە تاكەی هیچ كۆمەڵگەیەكی ئەم جیهانە ناتوانێ **"ئازاد"** واتە **"دەسەڵات"** بۆ خۆی مسۆگەر بكات، ئەگەر بێتو لە كۆمەڵگەیەكی ئازادی بە دەسەڵاتدا نەژی، پێویستە تاكە تاكەی كۆمەڵگە بەرێككەوتن تەڤییەك و پشتگیری كردنی هەق، هەوڵی **"ئازاد"** و **"دەسەڵات"** بۆ كۆمەڵگە بدەن، **"ئازادی و دەسەڵات"** بۆ كۆمەڵگە، نەك هەر بۆ تاكە تاكەی خۆیان؛ چونكە ئەو كەسەی هەر بۆ ئازادی و دەسەڵاتی خۆی هەوڵ دەدات لە كۆمەڵگەیەكی نایەكساندا؛ دەبێ هەموو كاتێك چاوی لەوە بێ كە بە حوكمی سروشتی نایەكسانیی كۆمەڵگە كە، بەربەرەكانێكەر و نەیاری وا پەیدا دەبن بۆی كە لە ئازادی و دەسەڵاتی كەم دەكەنەوە و هێندێ جاریش بە جارێ پێشێلی دەكەن. لەبەر ئەوە هیچ كەسێك ناتوانێ بە تەنێ لە كۆمەڵگەیەكی نائازاددا ئازادبێ و دەسەڵاتی هەبێ و ئازادی و دەسەڵاتەكەشی تاسەر مسۆگەر بكات. تەنانەت ئەوانەی كە زۆر دەست ڕۆیشتوو پارەدار و ملهوڕن، دەبێ هەمیشە هەر خەریكی ئەوە بن خۆیان بپارێزن و سەر گەرمی بەربەرەكانێ بن تا ئازادی و دەسەڵاتیان بە جارێك لە دەست نەچێ. لەبەر ئەوە تەنێ كۆمەڵگەی یەكسانە كە زامنی ئازادی و دەسەڵاتە هەتا سەر بۆ هەموو تاكێكی كۆمەڵگە و هیچ تاكێك نامێنێ كە لە دەست دانی ئازادی و دەسەڵاتی خۆی بترسێ. دیارە ئەو دەمە هیچ تاكێك ئازادی و دەسەڵاتی لە تاكێكی دی زێتر نابێ.

لە كۆمەڵگەیەكی وادا كە ئازادی و یەكسانی هاوكێش و تەواوكەری یەك بن؛ دیارە ئەو كۆمەڵگەیە ناتوانێ بە دەوڵەتێك ڕازی بێ كە ئەو دەوڵەتە نوێنەری چینێكی تایبەتی یان دەستەیەكی تایبەتی یان توێكێكی تایبەتی یان

کەسێکی تایبەتی بێ. چۆنکە هەموو فەرمانڕەوایی‌یەکی چینایەتی یان دەستەیەتی یان توێکایەتی یان کەسایەتی؛ نایەکسانی دەگەیەنێ. هەروەها ناتوانێ بە دەوڵەتێك رازی بێ کە لاف ئەوە لێ بدا کە سەر بە هیچ چینێك و دەستەیەك و توێکێك و کەسێك نی‌یە؛ بەڵکو هێزێکی بێ لایەنە بۆ یەکخستن و نێو بژی کردنی چین و دەستە و توێکە جۆرجۆرەکانی کۆمەڵگە؛ چۆنکە دەوڵەت نابێ خۆی لە کۆمەڵگە جیا بکاتەوە و لە بۆشایی ئاسماندا بسوورێتەوە. هەروەها نێوبژی کردنی نێوانی بە دەسەلاتێك و بێ دەسەلاتێك، مانای هێشتنەوەی بە دەسەلاتی و بێ دەسەلاتی‌یە وەك خۆی. دەوڵەت دەبێ لە کۆمەڵگە خۆی بێ و بۆ کۆمەڵگە خۆی بێ؛ واتە نە لە سەروو کۆمەڵگەوە بوەستێ و قامچی بەدەستەوە بگرێ لێیان، و نە لە نێوەڕاستیاندا بوەستێ و بە درۆ نێوبژی‌یان بکات و کەچی بە کردەوەش لەگەڵ لایەکیان بێ. بە کورتی دەوڵەت دەبێ کۆمەڵگەکە خۆی بێ، بێ کەمو زیاد. ئا لەم جۆرە دەوڵەتەدایە کە کەڵەگایی و ترسی پاشەڕۆژ و زوڵمو زۆر نامێنێ. شایانی باسە لێرەدا کە لە کۆمەڵگەیەکی یەکسانی وادا دەوڵەت لە نێو ناچێ و نامرێ، بەڵکو کۆمەڵگە خۆی دەبێتە دەوڵەت. واتە **"ئازادیی کۆمەڵگە"** دەبێتە **"دەسەلاتی دەوڵەت"**. بە کورتی کۆمەڵگەی ئازادی یەکسان؛ دەسەلاتی خۆی لە شێوەی دەوڵەتدا دەردەبڕێ.

ئەوسا دەوڵەت و کۆمەڵگە وەك پارچە پارەیەکیان لێ دێ کە دیوێکی پارەکە ئازادی‌یە و دیوێکی دەسەلاتە و ئەو دەمەش **"دەوڵەت وەك دەوڵەت"** پێویست نامێنێ.

بیروباوەڕی سیاسی لە نێوان ستراتیژو تاكتیكدا

"**سیاسەت**" لەباری سەرنجی هاوبیرانی قوتابخانەی كوردیی سۆسیالیزمەوە، بریتی‌یە لە زانست و هونەری گۆڕینی كۆمەڵگەیەك لە بارێكەوە بۆ بارێكی دی. گۆڕینیش؛ بەشێوەیەكی گشتی، دوو جۆرە: یەكەمیان ـ گۆڕینێكی رووالەتە و پێوەندیی بە دیوی دەرەوەی كۆمەڵگەوە هەیە. بۆ وێنە: گۆڕینی داوودەزگەی میری لە وڵاتێكدا؛ بەوەی ئەوانەی كاربەدەستن لایان ببەیت و هێندێكی دیی هەروەك ئەوان، بخەیتە جێیان. بۆ نموونە: دەستەیەك بكەونە یەك و ئاژاوەیەك بنێنەوە و شایەك كە لەسەر تەختە لای ببەن و سەرەك كۆمارێك دابنێن لە جێی وی؛ بێ ئەوەی سیستەمی فەرمانڕەواییی وولات لە بنەڕەتەوە بگۆڕن. یان ئەوەی چەند ئەفسەرێك كودەتایەك چێ بكەن و دەستبەجێ. هێندێ ریفۆرمی (اصلاحات) سەر پێیی (سطحي) بخەنە كار؛ وەك ئەوەی نرخی بژێو (ارزاق) ببڕن و، هەر كەسێك گرانتری فرۆشت؛ سزای بدەن و، مانگانەی مووچە خۆران بەرز بكەنەوە؛ ئەمە بێ ئەوەی دەسكاری سیستەمی ئابووری‌یان كردبێ. یان ئەوەی فەرمانڕەوایەك لە كۆمەڵگەیەكی پیاو فەرمانی‌دا فەرمان دەربكا و بڵێ هیچ ژنێك نابێ پەچەبگرێتەوە و گوایە ئەمە بە "**یەكسانیی پیـــاو و ژن**" بزانێت، یان ئەوەی كاربەدەستان لە كۆمەڵگەیەكی دەرەبەگی و خاوەن زەوی و زاردا هێندێ زەوی و زار لە دەرەبەگەكان بسێننەوە، یان لێیان بكڕن و دابەشی بكەن بەسەر جۆتكارە بێ زەوی‌یەكاندا؛ بێ ئەوەی دەسەڵاتی ماددی و مانایی بدەن پێیان بۆ بەڕێوەبردنی كاروباری خۆیان. یان ئەوەی هەوڵ بدرێ گەلێكی پارچە كراوی نیشتمان بەشكراوی فەرهەنگ پێشێل كراو كە داوای ماف چارەنووس و قەوارەی ناسیۆنالی خۆی دەكا؛ بەكردنەوەی چەند قوتابخانەیەك بە زمانی ئەو گەلە و دەركردنی یەك دوو گۆڤار و رۆژنامە بەو زمانە؛ دابین بكرێ و ئەمەش بە نیشانەی "**برایەتی**"ی گەلی داگیر كراو و گەلی داگیركەر دابنرێ.

ئەمانەی لەسەرەوە باسمان كردن هەموو وێنەی جۆرجۆری گۆڕینی رووالەت و دیوی دەرەوەی كێشەكەن و هاوبیران پێیان رازی نابن.

گۆڕینی دووەم گۆڕینێكی بنچینەیی‌یە؛ واتە گۆڕینی باری وێستاو (الوضع الراهن) لە رەگوبنجەوە. دە هاوبیران لەگەڵ ئەم جۆرە گۆڕینەدان؛ بەڵام دیارە

لەباری سەرنجی بیروباوەڕی خۆیانەوە. لەم رووەوە هاوبیران چەند نموویەك دێننەوە: (کە لێمان بپرسن: دەوڵەتی کۆماریتان بەدڵە یان دەوڵەتی شا رژێمی؟ دەڵێین: ئێمە جارێ بەر لە هەموو شتێك تەماشای نێو و نیشانە و دیوی دەرەوە و توێکلی هیچ دەوڵەتێك ناکەین؛ بەڵکو تەماشای دیوی نێوەوە و نێوەڕۆکی ئەو دەوڵەتە دەکەین. ئێمە دەوڵەتێکمان بەدڵە کە نوێنەری راستەقینەی ئەو مرۆڤانە بێ کە لە چارچێوەی ئەو دەوڵەتەدا دەژین، دەوڵەتێك کە دانیشتووانی نێو سنوورەکەی لە قووڵاییی هەستی هۆشیارانەی خۆیانەوە بەوپەڕی ئازادی بڕیاریان لەسەر دامەزراندنی دابێ و هەر کاتێك کە خەڵکە ئازادەکەی؛ حکوومەت و دەزگەی بەڕێوەبەرێتیی "ئەو دەوڵەتەیان بەدڵ نەبوو؛ ئەوا بتوانن دەستبەجێ لای ببەن و بیهێننە خوارێ. دەوڵەتێك کە فەرمانڕەواکانی داردەستی گەلە هۆشیارە ئازادەکەی بن؛ نەك گەلەکە داردەستی ئەوان بێ.

دەوڵەتێك کە وەزیفەی بنچینەیی ئەوە بێ "**کۆمەڵگەیەکی یەکسان**" لە رێی فراوانکردن و پڕوچڕ کردن و تەواو کردن و پاراستنی ئازادییە تایبەتییەکان و گشتییەکانەوە بهێنێتە دی و نەتوانێ خۆی بکات بە ملهوڕی کۆمەڵگە؛ بەڵکو خۆی و کۆمەڵگە بکاتە یەك. ئا ئێمە ئەو جۆرە دەوڵەتەمان دەوێ. ئەگەرنا تۆ بچیت بە چوار پێنج ئەفسەر لە شەوێکی تاریکدا شایەك بهێنیتە خوارێ لەسەر تەخت و بەنێوی ئەوەوە کە زۆرداربووەو خۆی و خاووخێزانی بەسەر ورگی گەلێکی بێ چارەوە زەلاونەتەوە و، سەر کۆمارێك بخەیتە جێی وی کە ئەویش هەر وەك شاکە دیکتاتۆر و ملهوڕبێ و ئەویش چەند ساڵێك خۆی و خێزان و داورودەستەی لەسەر ورگی هەژار و رووتەی ئەو گەلە بلەوەڕێن، دەبێ جیاوازیی ئەم دوو جۆرە دەوڵەتە چی بێ لە نێو زێتر؟. کابرایەکی دز و جەردە بابڵێین نێوی "**بلە**" بێ؛ تۆ بچیت نێوەکەی بگۆڕیت بە "**جلە**"؛ ئەمە هەر ئەو کابرایەیە؛ واتە هەر "**بلە**"کەیەو نەگۆڕاوە. جا ئەگەر مەلیکێك رووتت بکاتەوە، یان سەر کۆمارێك؛ ئەوە بۆ تۆ هەریەکە. وەك کوردەکە دەڵێ: "**بۆ کوردی هەژار، چ گورگ و چ سوار**". **شا فەیسەڵ** دیلت بکا، یان **ژەنەراڵ قاسم**، **سەرکۆمار عارف**، یان **سەرۆکی فەرماندە سەددام**؛ ئەوە بۆ تۆ هەریەکە. دیلی هەر دیلییە. کەواتە **خەلیفە** و **سوڵتانی ترکی عوسمانی** دیلت بکا و دات بدۆشی، یان **ئەتاترك و گویرسەل و ئیڤرەن**؛ کە هەریەکەیان **ژەنەراڵ و سەرکۆمار** بوون؛ ئەوە بۆ تۆ هەر یەکە؛ دیلی هەر دیلییە. بە کورتی: کەرەکە هەر کەرەکەی جارانە، تەنێ کورتانەکەی

گۆڕاوە. دە ئێمە بەم جۆرە گۆڕینە لە فەرمانڕەوایی‌دا دڵ خۆش ناکەین، چۆنکە بەمە کێشەی فەرمانڕەوایی، لە بنچینەوە، چارەسەر نەکراوە. بەڵێ راستە؛ ئێمە لە بنەڕەتەوە دژی رژێمی شایەتین، لە کاتێکدا لە بنەڕەتەوە دژی رژێمی کۆماری نین. چۆنکە رژێمی شایەتی مافێك دەداتە دەست خێزانێك کە پشتاو پشت بەکاری بهێنێ و لە باوکەوە بۆ کوڕەکەی بمێنێتەوە. بەڵام هەرچی ئێمەین پێمان وایە هیچ مافێك بە (وراثة) نی‌یە؛ بەڵکو هەموو مافێك دەبێ لەسەر بنچینەی لێ وەشاوەیی ئەو کەسە خۆی بێ. ئێمە باوەڕمان بەوە نی‌یە کە ئەگەر تۆ دانسازێکی باش بوویت؛ کوڕەکەشت هەر دانسازێکی باش دەربچێ، یا هونەری دانسازیش بخوێنێ.

با بڵێین گەلێك دەنگ دەدا بە یەکێك کە ببێتە شا و ئەم دەنگەش بە هەق دەدا؛ لەگەڵ ئەوەشدا مەرج نی‌یە کوڕی ئەو شایە وەك باوکی لێ هاتووبێ. بە کورتی ئێمە، لەبەر ئەوەی باوەڕمان بە هیچ مافێکی پشتاوپشتی و خێزانی نی‌یە؛ رژێمی شایەتی بەرژێمێکی دژ بە ئازادیی مرۆڤ دادەنێین و لە دژین. ئەمەوا و خۆ ئەگەر سەرکۆمارێکیش هەر وەك شایەك دیکتاتۆرو زۆردار بوو؛ ئەوا بۆ ئێمە هەردووکیان وەك یەکن.

وێنەیەکی دی: با بڵێین چەند ئەفسەرێك بچن کودەتایەك چێ بکەن لە وڵاتێکی دوواکەوتووی گەل برسی‌دا کە ئاژاوە و پشێویی تێ کەوتبێ و خەڵکەکەی دژی رژێمی فەرمانڕەوایی راست بووبنەوە، ئەمجا ئەم چەند ئەفسەرە بۆ خۆشەویستکردنی خۆیان؛ دەستبەجێ بکەونە نرخ بڕینی شتومەك و هەرزانکردنی کەلوپەل، وەك ئەوەی لە ساڵی ١٩٥٢دا **ژەنەڕاڵ نوورەدین مەحموود لە عێراق** کردی، کە چوو نرخی توورو گێزەرو شێلمی بڕی؛ هەر ئەو رۆژەی کە بە فەرمانی شا فەیسەڵ هاتە سەرکار و ئەمەش لە ئەنجامی ئەوەدا کە کۆمەڵانی خەڵك هاتنە سەرجاددەو داوای نان و کارو ئازادی‌یان دەکرد، و دژی ئیمپریالیزمی بەریتانیایی درۆشمی بەربەرەکانی‌یان بەرزکردبووەوە، بووبوونە هۆی رووخاندنی حکوومەتی ئەوکاتە. دە ئێمە گاڵتەمان بەم جۆرە گۆڕینە دێ و هەزار ئافەرم لەو کابرا مەردە دەکەین کە ئازایانە هەر پاش بڵاوکردنەوەی بڕینی ئەم نرخانە، بۆ پێکەنین تەڵگۆرافێکی بۆ **نوورەدین مەحموود** لێ دابوو و نووسیبوی "**تسعيرُكم الشلغمَ أثلَجَ صدورنا. سيروا على بركة الله والشعبُ من ورائكم**". ئێمە کە بە گۆڕینی لەم بابەتە گاڵتەمان دێ؛ لەبەر ئەوەیە کە ئەم گۆڕینە گۆڕینێکی بنچینەیی ژیانی ئابووری نی‌یە. چۆنکە گران بوونی

شتوومەك لە بنەڕەتەوە، بەدەست چەند بەقاڵ و سەوزەفرۆش و مێوە فرۆشێك نی‌یە. گران بوونی بژێو و پێداویستەكانی ژیان، هۆكار (عامل)ی قووڵتری هەیە كە پێوەندیی بە سیستەمی ئابووری و سیاسی‌یەوەیە. لەبەر ئەوە هەموو نرخ برینێكی دەستكرد و بەزۆر؛ دەبێتە هۆی شاردنەوەی كەلوپەل و بژێو و كووتاڵ و بەتایبەتی جۆرە باشەكانی و فرۆشتنیان بە دزی‌یەوە و ئەوجا بە نرخێكی یەكجار گرانتر لە نرخە كۆنەكەی و، بێ بەشكردنی زۆربەی زۆری گەل لێی. كەواتە مرۆڤ بەم هەرزان كردن و نرخ بڕینە كوتوپڕ و زۆردارەكی‌یە؛ هیچ كارێكی باشی نەكردووە، واتە كێشەكەی لە بنچینەوە چارەسەر نەكردووە. هەروەها بەرزكردنەوەی مووچەی فەرمانبەران؛ بێ بەرز كردنەوەی راددەی ژیانی ئابووریی گەل؛ دەبێتە هۆی گران بوونەوەی نرخی شتومەك و ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی زۆربەی زۆری گەل كە فەرمانبەر نین و لە چینی زەحمەتكێشن بكەونە تەنگاوی‌یەوە.

هەروەها لابردنی پێچەی سەر رووی ژنان بە فەرمانێكی كوتوپڕی كاربەدەستان، وەك ئەوەی رەزاخان لە ئێران و ئەتاترك لە دەوڵەتی تركیا كردیان و ئەمەش لە دوو كۆمەڵگەی پیاو فەرمانی و دوواكەوتوودا؛ كارێكی رووالەتە. ژن لە هەموو وڵاتێكی جیهاندا، تەنانەت لەو جێیانەدا كە زۆر خۆیان بە پێشكەوتوو دادەنێن؛ ماڤ وەك ماڤ پیاو نی‌یەو سا بە جۆرێك لە جۆران بەشخوراو و چەوساوەیە. تۆیەك كە پێچە لە رووی ژن بەزۆر دادەگرێت و ئەوەش لە كۆمەڵگەیەكدا كە هەزاران ساڵە كۆمەڵگەی پیاو فەرمانی‌یە؛ بێ ئەوەی پێش ئەوە هیچ كارێكت كردبێ كە لەو رێیەوە شێوەی پەروەركردنی پیاوت گۆڕیبێ كە بە یەكسانی و وەك یەكی خۆی و ژن رازی بێ و بێ ئەوەی ژنیشت والێ كردبێ ئەوەندەی زات پەیداكردبێ كە بتوانێ لەسەر ماڤ خۆی هەڵبداتێ و بێ ئەوەی كۆمەڵگەت والێ كردبێ كە پشتی ژن بگرێ و لەسەر مافەكانی بەدەنگبێ؛ دیارە ئەو دەمە بەلابردنی پێچە هەر كوێرەوەری و بەڵات بۆ ژنی بەسزمان دروست كردووە و هیچی دی. لەبەر ئەوە كە لە ئێمە بپرسن "ژن پێچە بگرێتەوە یان بە زۆر پێی لابرێ؟" دەڵێین: لای ئێمە كێشەكە بەم ڕووالەتە نی‌یە و بنچینەیی‌یە. لای ئێمە ژن و پیاو نی‌یە لای ئێمە تەنیا مرۆڤ هەیە و بەس. ژنیش مرۆڤێكە وەك پیاو، دەبێ هەر وەك پیاو بڕیاری چارەنووسی خۆی بەدەست خۆی بێ. هەرچی‌یەك لە كۆمەڵگەیەكی ئازادی یەكساندا بۆ پیاو باشەو بە پیاو رەوایە؛ دەبێ بۆ ژنیش باش بێ و پێی رەوابێ

و ئەوەی بۆ ژن خراپەو ناڕەوایە؛ دەبێ بۆ پیاویش خراپ بێ و ناڕەوابێ. نە بۆ پیاو هەیە ببێتە زۆردار و کەڵەگای ژن و نەبۆ ژنیش هەیە ببێتە زۆردار و چەوسێنەرەوەی پیاو. ئێمە باوەڕمان بە کۆمەڵگەیەکی یەکسانە و هەر بۆ ئەوەش تێ دەکۆشین.

ئێمە ناڵێین "**ژن و پیاو**"، بەڵکو دەڵێین "**کۆمەڵگە**". "**کۆمەڵگە**" ژن و پیاو و زیاتریش لە ژن و پیاو دەگرێتەوە. بۆ وێنە "زارۆ"یش هەیە کە مافی ئەویش دەبێ بپارێزرێ؛ ئەویش هەر بەشێکە لە کۆمەڵگە. ئێمە کۆمەڵگە بە یەکە (وحدة) یەکی تەواوی لە پارچە پارچەکردن نەهاتوو دادەنێین. کەواتە کێشەی ژن بەلای ئێمەوە کێشەی بەزۆرە ملێ هەڵگرتن یان بەزۆر پێ داگرتنی پێچە نییە، بەڵکو کێشەیەکی بنچینەیییە کە کێشەی یەکسانیی ژن و پیاوە لە کۆمەڵگەیەکی یەکساندا. لەبەر ئەوە ئێمە دڵ بەو جۆرە گۆڕینە ڕووالەتانە خۆش ناکەین.

هەروەها کە دێینە سەر باسی نەتەوەیەك کە هێشتا بە سەربەخۆییی خۆی نەگەیشتووە و لێمان دەپرسن دەبێ بەو گەلە "**ئۆتۆنۆمی**" بدرێ یان "**سەربەخۆیی**"؟. ئێمە دەڵێین: دۆزەکە بەلای ئێمەوە دۆزی شێوەی قالب و چوارچێوە نییە؛ بەڵکو دۆزەکە بەلای ئێمەوە دۆزێکی بنچینەیییە. ئێمە لە ئازادییەوە دەست پێ دەکەین کە ئەمە سەرەتایەکەو لێوەی دەردەچین. جا ئەوکەسەی کە ئەم پرسیارە لە ئێمە دەکات؛ یان ئەوەتە باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ نییە، یان ئەوەتە باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ هەیە. جا ئەگەر باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ نییە؛ ئەوا ئێمە لێرەدا دەمەتەقێمان نامێنێ لەگەڵی. خۆ ئەگەر باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ هەیە؛ دەبێ باوەڕی بە ئازادیی مرۆڤ هەبێ؛ بێ چەند و چۆن. چۆنکە بە لای ئێمەوە هیچ مرۆڤێك مافی ئەوەی نییە ئازادی بدا بە مرۆڤێکی دی. هەر مرۆڤێك تا ئێستە لە دایك بوون؛ یان لەوە دوواوە لە دایك دەبن؛ هەموو وەك یەك بە ڕووت و قووتی هاتوونەتە جیهانەوەو هەمووش وەك یەك مردوون و دەمرن.

لەبەر ئەوە ئازادی بە هەریەکێکیان وەك ئەوی دییان ڕەوایە بێ زیادو کەم. هەر لەبەر ئەوەشە کە هیچ گەلێك مافی ئەوەی نییە ئازادی بدا بە گەلێکی دی، یان ڕێی ئازادی بگرێ لێی. چۆنکە گەلانی جیهان مافی ئازادییان لەو ڕۆژەوە دەست پێ دەکا کە پەیدا دەبن. جا چۆن دۆزی ئازادیی مرۆڤێك "**چەندوچۆن**" هەڵ ناگرێ؛ هەروەها دۆزی ئازادیی گەلێکیش "**چەند و چۆن**" هەڵ ناگرێ. بۆ

وێنە: ئەگەر لە تۆیان پرسی **"ژنەکەت زگی پڕە یان نا؟"** تۆ تەنیا دەتوانیت بڵێیت **"زگی پڕە"** یان **"زگی پڕ نییە"**. ئەگەر گوتت **"کەمێك زگی پڕە"** یان **"تا هەندازەیەك زگی پڕە"** قسەی قۆڕە، ئەوا هەر بەم جۆرە ناتوانیت بڵێیت **"مرۆڤێك"** دەبێ **"تا هەندازەیەك"** ئازادبێ، یان **"گەلێك"** دەبێ **"تاهەندازەیەك"** ئازادبێ. گەلان بریتین لە کۆمەڵە مرۆڤ و دەبێ یان **"ئازاد"** بن یان **"ئازاد"** نەبن. جا کە تۆ گوتت فلانە **"مرۆڤ"** یان فیسارە **"گەل"** تا **"فلانە هەندازە"** یان **"فیسارە پلە"** مافی بەکارهێنانی ئازادیی خۆی هەیەو بەس، مانای وایە کە تۆ بۆ **"ئازادی"** کە مافێکی **"مطلق"**ەو **"چەند و چۆن"**ی لەسەر نییە و بۆ هەموو مرۆڤ و گەلێك وەك یەکە، سنوور دادەنێیت؛ بە کورتی تۆ لە ڕێزو ماف و قەدەری مرۆڤ؛ دێنیتە خوارێ، ئەمە لە کاتێکدا کە خۆشت مرۆڤێکیت و خودێ نیت. جا لەبەر ئەوەی ئێمە هیچ مرۆڤێك لە مرۆڤێکی دی لە بنەڕەتەوە زێتر نابینین؛ دیارە دەڵێین دەبێ دان بنرێ بەوەدا کە گەلی کورد هیچی لە گەلەکانی دیکەی جیهان نەکەمترە و نەزێترە، لەبەر ئەوە دەبێ دان بنرێ بەوەدا کە گەلی کورد بە **"ئازادی"** مافی ئازادیی خۆی بەکاربهێنێ. واتە بڕیار لەسەر چارەنووسی خۆی بدا. چۆنکە ئێمە کاتێك باوەڕمان بەوە هێنا کە گەلانی جیهان هەموو وەك یەك ئازادن، واتە مافی ئازادییان هەیە، ئەوسا هیچ گەلێك و هیچ کەسێك نامێنێ کە مافی ئەوەی هەبێ دەست بخاتە جۆری ژیان و چارەنووسی گەلێکی دییەوە. مەبەستیشمان لە درۆشمی بڕیاری چارەنووس کە هەڵمان گرتووە؛ ئەم **"ئازادی"**یەیە کە باسمان کردو بە کوردی ڕەوا دەبینین و دەمانەوێ کە کورد خۆی بڵێ چۆن دەیەوێ بژی. جا ئەوەی دان بەم مافەدا نەنێ، مانای وایە دەڵێ **"کورد مافی ئەوەی نییە ئەوەندەی گەلێکی دی (ئازاد) بێ"** واتە دەڵێ **"کورد کەمترە لە گەلەکانی دی کە ئازادن"**. جا لەبەر ئەوەی ئێمە باوەڕمان بەوەیە مرۆڤ، هەموو، لەلایەن یەك هێنەرە بوو (خالق)ەوە دروستکراون کە خاوەنی ئەم گەردوونەیە، ئەوەی بەم مافی ئازادیو وەك یەکیی مرۆڤە باوەڕی نەبێ؛ دیارە دژی سروشتی گەردوون و دوژمنی مرۆڤایەتییە. دیسان ئەوەش دەبێ بڵێین کە ئێمە **"ئازادی"** بە جۆرێك تێ دەگەین کە **"ئازادی"** لە **"دژی ئازادی"** بەکار نەهێنرێ. بۆ وێنە: بەلای ئێمەوە هیچ **"مرۆڤێك"** و **"کۆمەڵێك"** و **"گەلێك"** لەوەدا **"ئازاد"** نییە کە **"ڕێی ئازادی"** لە **"مرۆڤێك"** یان **"کۆمەڵێك"** یان **"گەلێك"**ی دیکە بگرێ، هەروەها لەوەدا **"ئازاد"** نییە کە لە **"دژی ئازادیی خۆی"** کاربکات. بۆ وێنە: ئەگەر کابرایەکت لەسەر جادەدە دی و خەریك بوو خۆی

بکوژیٚ تۆ دەستبەجیٚ پەلاماری دەدەیت و دەستی دەگریت و نایەڵیت خۆی بکوژیٚ. بۆچی؟ چونکە ئەو کەسە دەیەویٚ "ئازادیی خۆی" بەکاربهیٚنیٚ لە دژی ژیانی خۆی کە دەبیٚ "ئازاد" بیٚ و لە زۆر لیٚ کردن بپاریٚزریٚ و ئازادانە بمیٚنیٚ. هەر لەبەر ئەوەشە کە هیٚندیٚك لە ئاینە ئاسمانی‌یەکان و قانوونە دانراوەکان سزایان داناوە بۆ ئەوانەی خۆیان دەکوژن. ئەو کەسەی کە خۆشی دەکوژیٚ؛ دیارە هۆشی بە خۆی نی‌یە، یان میٚشکی تەواو نی‌یە.

خۆ ئەگەر ئەو کەسە بەڵگەکەی ئەوە بیٚ بڵیٚ **"ئازادم، چی لە خۆم دەکەم دەیکەم"**، ئەوا بەڵگەکەی نا بەجیٚ‌یە و لیٚی وەرناگیریٚ. جا ئەگەر هاتوو **"گەل"**یٚکیش لە هەڵخڵەتاویی خۆیەوە، یان لەسەر لیٚ تیٚکچوونەوە، یان لەبەر هەر هۆیەکی دی؛ چوو لە **"دژی ئازادیی خۆی"** بڕیاریٚکی‌دا؛ ئەوا ئیٚمە لەگەڵ ئەو بڕیارەدانین. چونکە ئیٚمە بڕیاریٚك بە ڕەواو هەق دەزانین کە لە ناخی هۆش و بیرکردنەوە و لیٚکدانەوەیەکی ئازادانەوە هاتبیٚ؛ واتە لە **"دژی ئازادی"** نەبیٚ. ئەو کەسەی کە بڕیاری کوشتنی خۆی دەداو ئیٚمە دژی بڕیارەکەی دەوەستین؛ لەبەر ئەوەیە چونکە بڕیارەکەی لە هۆشەوە نەهاتووە، هەر بەم پیٚ‌یەش دژی هەموو بڕیاریٚك دەوەستین کە کۆمەڵیٚك یان گەلیٚك لە دژی ئازادیی خۆی بیدا. چونکە هەر بڕیاریٚك کە لە **"دژی ئازادیی خۆ"** بدریٚ؛ دیارە لە هۆش و بیرکردنەوەی تەندروستانەوە نەهاتووە و نایەت. جا ئەگەر گەلەکەی ئیٚمەش هاتو ڕۆژیٚك لە ڕۆژان بە دیلی ڕازی بوو؛ واتە **"لە دژی ئازادیی خۆی"** دەنگی‌دا؛ ئەوا ئیٚمە بەو بڕیارە ڕازی نابین و لە دژی دەوەستین؛ چونکە بڕیاری وا لە هۆش و بیرکردنەوەی تەندروستانەوە نایەت. هەر لەبەر ئەوەشە کە ئیٚمە بە هیچ جۆرە حکوومەتیٚکی فاشیستی و دیکتاتۆری و ملهوڕی ڕازی نابین و لە دژی دەوەستین، تەنانەت ئەگەر بیٚتو زۆربەی زۆری گەل یان هەموو گەلیش دەنگ بدا بۆی. چونکە دەنگدان بۆ حکوومەتی لەو جۆرە؛ دەنگدانە لە **"دژی ئازادی"** و دەنگدانیش لە دژی ئازادی لە هۆش و بیری تەندروستانە و تیٚگەیشتن و هەستی مرۆڤایەتی‌یەوە نەهاتووە و نایەت و بە هەڵەچوونە و ئیٚمەش پشتی هەڵە ناگرین؛ با هەموو جیهانیش لەگەڵی بیٚ.

هەروەها ئەگەر لیٚمان بپرسن و بڵیٚن: **"سۆسیالیزمی زانستانەتان لا باشە یان سۆسیالیزمی خەیالی؟"**. ئیٚمە دەڵیٚین: بیرو شیٚوەی زانستانە بەلای ئیٚمەوە ئەوەیە؛ بابەتانە بیٚ؛ واتە لە بابەتەکە خۆیەوە وەرگیرابیٚ. کە کیمیاگەریٚك دیٚ و باسی پارچە مسیٚك دەکا؛ دەبیٚ لە پارچە مسەکە خۆیەوە دەست پیٚ بکات و

بیکێشێ و بیشکێنێ و بیتوێنێتەوە و..هتد. کە زانایەکی زانستی کۆمەڵاتیش دێ و باسی کۆمەڵگەیەکی تایبەتی دەکات؛ دەبێ لەو کۆمەڵگەیە خۆیەوە دەست پێ بکات و لەو کۆمەڵگەیە خۆی بکۆڵێتەوە و هوردبێتەوە؛ ئەوجا دەتوانێ کۆمەڵگە بگۆڕێ. خۆ ئەگەر هاتو لە کۆمەڵگەکەی خۆیەوە دەستی پێ کرد و واقیعی کۆمەڵگەکەی خۆی بە هەموو رابوردوویەکی مێژوویی‌یەوە نەهێنایە بەرچاو و لەو واقیعەوە قانوونەکانی کۆمەلایەتی بۆ ئەو کۆمەڵگەیە دەرنەهێنا و چوو یەکسەر و پێشەکی و لەبەر بوورە پەنای بردە بەر قانوون و نەرێتی واقیعی کۆمەڵگەیکی دی و ویستی بیچەسپێنێ بەسەر کۆمەڵکەی خۆیدا، دیارە ئەو کەسە وەك ئەو کیمیاگەرە وایە کە ئەو ئاسنەی باسی دەکات؛ نەیخستبێتە تەرازوو و نەیکێشابێ و نەیتواندبێتەوە و هیچ جۆرە تاقیکردنەوەیەکی لەسەر نەکردبێ؛ بەڵکو چەند ئەنجام و سەرنجێك کە لە پارچە ئاسنێکی دییەوە دەستی کەوتبێ، بهێنێ و کوتومت بەسەر پارچە ئاسنە نەکێشراو و نەتواوەکەی خۆی دابسەپێنێ. جا چۆن بەو کەسە ناگوترێ **"کیمیاگەر"** و **"زانا"**، بەڵکو **"سەرلێشێواو"** و **"رێ هەڵەکردوو"**؛ ئەوا بەو کەسەش کە کۆمەڵگەیەك بە تەرازوو و پێوانەی کۆمەڵگەیەکی دیکە دەپێوێ و پێی دەڵێ **"زانستانە"**؛ هەر نەك ناگوترێ **"زانا"**، بەڵکو پێی دەگوترێ **"رێ بە خەڵك هەڵەکەر"** و **"سەرلێشێوێن"** و **"قومارباز"**.

دە ئێمە رێی بیرکردنەوە و بۆچوون و لێکۆڵینەوەمان لە کۆمەڵگەی کورد؛ رێیەکی زانستانەیە؛ چۆنکە لە کۆمەڵگەی کورد خۆیەوە دەست پێ دەکەین و ئەو ئەنجامانەی لە پاش شی کردنەوە و هورد کردنەوەی واقیعی کۆمەڵگەکەمان دەستمان کەوتووە، زانستانەیە؛ لەبەر ئەوە ئەو چارەسەرانەی دای دەنێین بۆ گۆڕینی باری کۆمەڵگە پڕ بەپێستی پێویستی‌یەکان و مەرجەکانی گۆڕینێتی. بەلام ئەوانەی کە لە واقیعی کۆمەڵگەی خۆیان لایان داوە و چوون ئەو بیرانەی لە هوردکردنەوەی واقیع و زرووف کۆمەڵگەیەکی دییەوە پەیدا بوون، دەهێنن و دەیانەوێ بە زۆری زۆردارەکی بە بالای گەلەکەمان بیگرن؛ ئەوانە خەیالین. چۆنکە؛ با هیچ دوور نەڕۆین؛ رانکوچۆخەیەك کە بۆ تۆ دووربێ، هیچ مەرج نییە بە بەریەکێکی دی بکا. خۆ ئەگەر کردی، ئەوا ئەمە رێکەوتە و هیچی دی و نابێتە یاسا و دەستوور و نەرێتێکی گشتی.

ئەمە واو بێجگە لەمەش ئێمە بەو پرسیارە رازی نابین کە بڵێین "**سۆسیالیزم باشە یان نە؟**" چۆنکە ئەم پرسیارە بەلای ئێمەوە تەواو نی‌یە. راستی‌یەکەی ئەوەی لە سەرەوە باسمان کرد پرسیاری "**سۆسیالیزم چی‌یە**" و "**چ جۆرە سۆسیالیزمێك؟**" دێنێتە گۆڕێ. جا وەك چۆن ناتوانیت بپرسیت: "**جلوبەرگ و پێڵاو باشە یان نا؟**" بەڵکو دەبێ بڵێیت: "**چ جۆرە پێڵاوێك؟**". چۆنکە ئەگەر جلو بەرگ و پێڵاوێك بە بەرت نەکات؛ سووتێکی نی‌یە بۆ تۆ. خۆ ئەگەر هاتو پێڵاوێك پێتی گوشی و بریندارى کرد؛ ئەوا بێ پێڵاوی چێترە. هەر لەبەر ئەمەشە ئەگەر سۆسیالیزمێکیش پڕ بە پێستی کۆمەڵگەکەت نەبوو و لە واقیعی کۆمەڵگەکەی خۆت و پێویستی‌یەکانی‌یەوە سەری هەڵ نەدابوو و قۆپێی ئەم و ئەو بوو و لەم لاو لەو لا خواسترابوو، ئەوا ئەو سۆسیالیزمە نەبوونی چێترە، وەك پێڵاوە تەنگەکە، جا لەبەر ئەوەی سۆسیالیزمەکەی ئێمە لەسەر بنچینەی واقیعی کۆمەڵگەکەمان دامەزراوە و لە تاقیکردنەوەی ژیانی زەحمەتکێشانی ئەو گەلانە کەڵکی وەرگرتووە کە لە هێندێ لایەنەوە لە هی کورد دەچێ و ئازادیی مرۆڤ و مرۆڤایەتی کردووە بە ئامانجی؛ ئەوا نێوەرۆك و شێوەیەکی تایبەتی بۆ خۆی گرتووە و هەر لەبەر ئەوەشە ئێمە بە سۆسیالیزمەکەی خۆمان دەڵێین "**سۆسیالیزمی قوتابخانەی کوردی**".

ئەمانەی سەرەوە هەموو وێنە بوون بۆ سیاسەتی ئێمە کە لە بیروباوەڕێکەوە هەڵدەقوڵێ بابەتانەو بنچینەیی‌یە و بە هیچ جۆرێك سەرنجێکی سەرپێیی و کارێکی رووالەت و قۆپێی ئەم بیر و ئەو بیر نی‌یە. هەر لەبەر ئەوەشە ئێمە هەر بە دوای چارەسەری بنچینەیی‌دا دەگەڕێین و بە پینەو پەڕۆ و چارەسەری رووەکی نابابەتانە و کاتی رازی نابین. بەڵام ئێستە دەبێ بپرسین بزانین ئایە ئەم سیاسەتە لە مەیدانی کردەوەدا چۆنە؟ بۆ وەرامی ئەمە دەبێ دوو شت رۆن بکەینەوە؛ یەکەمیان "**ستراتیژ**" و دووەمیان "**تاکتیك**".

هەموو بزوتنەوەیەك بریتی‌یە لە کردەوەیەك و هەموو کردەوەیەکیش دەبێ لە بیرێکەوە هەڵقولابێ. جا ئێدی ئەو کردەوەیە کورت خایەن بێ یان درێژخایەن بێ؛ وەك یەکە و لە هەردوو بارەکەدا دەبێ لە بنەڕەتدا لە بیرێکەوە پەیدا بووبێ؛ سا ئێدی بیرەکە قووڵ و فەیلەسووفانە بێ، یان سەرزاری و ساویلکانە و زاڕۆیانە بێ؛ ئەوە هەریەکە. لەبەر ئەوە هەموو کردەوەیەکی سیاسی کە دەربڕینی بزووتنەوەیەکی سیاسی‌یە؛ دەبێ لە بنەڕەتدا لە بیرێکی سیاسی‌یەوە سەری هەڵدا بێ کە بەو بیرە هێندێ جار دەگوترێ **بیروباوەڕ** یان

فەلسەفە یان **ئیدیۆلۆژی**. وەزیفەی بیروباوەڕی سیاسیش ئەوەیە کە بزووتنەوەیەکی سیاسی بهێنێتە بوون بۆ هێنانە دی ئامانجەکانی. جا لێرەدا ئەگەر بیروباوەڕ بە "**کەرەسە**" (مادة) دابنێین؛ دەبێ "**بزووتنەوە**" بەو "**وزە**"یە (طاقة) دابنێین کە لە ماددەکەوە پەیدا دەبێ. "**بزووتنەوە**" واتە "**وزە**" لە کاتی کەوتنەکاردا دەبێ بەرەو ئامانجێك بکەوێتە ڕێ کە بەو ئامانجە دەبێژرێ "**ستراتیژ**". جا بۆ ئەوەی "**بزووتنەوە**" بگاتە ئامانجی خۆی، واتە بگاتە "**ستراتیژ**"، دەبێ بکەوێتە ڕێ. ئەگەرنا ئەگەر بوەستێ پێی ناگوترێ "**بزووتنەوە**". دیارە ئەو "**ڕێ**" یەی "**بزووتنەوە**" بەرەو "**ئامانج**" دەیگرێتە بەر؛ هەموو جارێك لەسەر هێلێکی تایبەتی نابێ و هێندێ جار دێتە گۆڕان. بۆ وێنە ئەگەر ویستت لەبارەگەی (س)ەوە بچیت بۆ بارەگەی (ن) (تەماشای ئێسکی تەنشیت بکە)، هەموو جارێ هەر بەسەر هێڵی (س ن) دا کە کورتترین ڕێیە ناڕۆیت؛ بەڵکو جاری وا هەیە ناچار دەبیت کە ڕێ بگۆڕیت و بە پنتی (نقطة) (ل)دا بچیتە (ن) یان بە پنتی (م) و (ت) و (ج)دا خۆت بگەیینیتە (ن). ئەم ڕێیانەی دەیانگریت و ئەو پنتانەی پێیاندا تێ دەپەڕیت بۆ گەیشتنە (ن)؛ لە سیاسەتدا پێیان دەگوترێ "**تاکتیك**". جا کە تۆ لە (س)ەوە دەچیت بۆ (ن): لەسەر ڕێی (س ن) بڕۆیت و بگەیتە (ن)؛ واتە کورتترین ڕێ بگریت؛ یان ناچار ببی لەڕێی (س ل)ەوە بگەیتە (ن) ئەوە هەریەکە؛ چۆنکە ئامانج هەر (ن)ە و بەمە تەنیا **تاکتیکت** گۆڕاوە؛ لە کاتێکدا "**ستراتیژ**"ت هەروەك خۆی ماوە. لەم دۆخەدا **تاکتیك** هەرچەند گۆڕاوە؛ بەڵام لە هەر سێ بارەکەدا هەر لە خزمەتی "**ستراتیژ**" دایە، ئەوەندە هەیە جۆری بەکارهێنانی "**تاکتیك**" و کاتی گەیشتنە "**ستراتیژ**"ت جیاوازن لەگەڵ یەك. لە هەمان کاتدا "**ئامانج**" لە بەکارهێنان و گۆڕینی "**تاکتیك**" هەروەك خۆی ماوە. لەم دۆخەدا تۆ بە هیچ جۆرێك لە "**ستراتیژ**"ی خۆت لات نەداوە، هەرچەندە لە هێندێ باردا درەنگت بەسەر چووە. درەنگ بەسەرچوون ئەگەر لە تەمەڵی و خوازەلۆکی، یان بڕو بیانووی بێ جێ، یان نەزانی نەبێ؛ بەڵکو لەبەر مەترسیی ڕێ و بان و خۆپاراستن بێ؛ شتێکی ڕاست و دروست و پێویستە. مرۆڤی

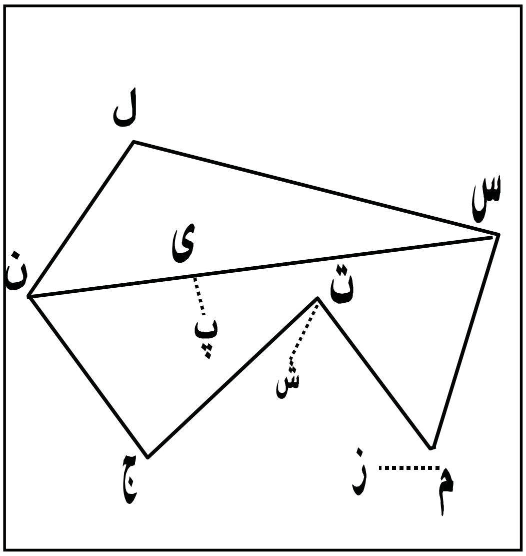

خاوەن باوەڕی ئامانج لەبەر چاوی دڵ بینا؛ لەسەر خۆ و بە ئارام و هەناسە درێژ و بەتاقەتە.

ئەوانەی کورت بین و هەڵەشە و کەم چیکڵدانە و بێ ئارامن؛ با ژیرەکەیش بن؛ زوو دەکەونە جرتوفرت و ئامانج لەبەر چاویان ون دەبێ و پێیان هەڵ دەخلیسکێ و دەبنە هۆی لە نێوچوونی خۆیان. کەواتە دواکەوتن لە گەیشتنە ئامانج لەبەر خاتری تاکتیك؛ کارێکی بەجێ و ڕەوایە. ئەمە تا ئێرە وایە. بەڵام ئەگەر هاتوو تۆ لە (س)ەوە کەوتیتە رێ و جارێ نەگەیشتیتە (ن) بەڵکو گەیشتیتە پنتی (ی) کەوا لەسەر رێی (س ن)ە و ئەوجا لات دا بۆ پنتی (پ) و لە (پ)دا وەستایتەوەو بەجارێ مایتەوە، یان لەوێوە چوویتە جێیەکی دی کە (ن) نە بوو و لەوێدا بەجارێ مایتەوە، ئەوا بەوە "ستراتیژ"ت گۆڕی، و ئەو دەمەش تاکتیك؛ با زۆریش نەگۆڕابێ، یان لەم بەرو ئەوبەردا کاتێکی زۆری پێ نەچووبێ، لەگەڵ ئەوەشدا هەر لە خزمەتی "ستراتیژ"دا نەماوە و تۆش لەم دۆخەدا لە "ستراتیژ"ی خۆت لات داوە.

راستییەکەی ئەم وێنەیەی لەسەرە بە ماتماتیك پێشان درا؛ نەك هەر لە رێ رۆیشتن و جۆگرافیادا راستە؛ بەڵکو لە زانستی کۆمەڵگە و سیاسەتیشدا هەروایە. تا تاکتیك لە خزمەتی ستراتیژدا بێ، هەر چەندێکیش بگۆڕێ، یان کاتێکی کەم یان زۆری پێ بوێ بۆ گەیشتنە ئامانج؛ ئەوا تۆ لە بیروباوەڕ لات نەداوە و هەلپەرستیت نەنواندووە. خۆ کە تاکتیك لە خزمەتی ستراتیژدا نەما؛ ئەوا تۆ لە بیروباوەڕ لات داوە و بوویتە هەلپەرست، یان بارپەرست، یان کوری رۆژ. بۆ نموونە و پتر ئاشکراکردنی ئەم قسەیە با بڵێین ئەم ئێسکەی تەنیشت کە بازنەیەك (دائرة) پێشان دەدا؛ بیروباوڕێکی سیاسی دەنوێنێ. (ن) بریتییە لە "ستراتیژ"ی بیروباوەڕەکەو وا لە کرۆکی (مرکز)ی بازنەکەدایە.

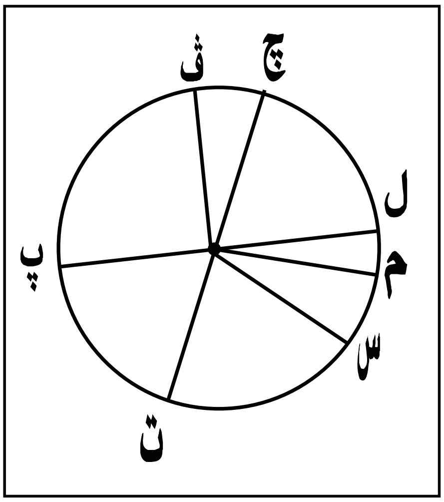

پنتی (ل) و (م)و (س)و (ت)و (پ)و (ڤ)و (چ) تاکتیکی جۆرجۆر دەنوێنن کە هەموویان وان لەسەر کەوە (محیط)ی بازنەکە. کەوەی بازنەکە لێرەدا رێروو (مسار)ی بزووتنەوە سیاسییەکە دەنوێنێ.

لێرەدا دەبینیت کە دووریی تاکتیك لە هەموو بارێکدا، لە ستراتیژەوە هەر وەك یەکە و ئەوەندەی نێوە ئەشکێڵ (نصف قطر)ێکە. بۆ وێنە: دووریی

تاكتیكی (ل) له ستراتیژی (ن)ەوە هەروەك دووریی تاكتیكی (م)ە له ستراتیژی (ن)ەوە و هەر وەك دووریی تاكتیكی (س)ە له ستراتیژی (ن)ەوە و..هتد، ئەو دووریەش لێرەدا بەنێوە ئەشكێڵی بازنەكە دەدرێتە قەڵەم؛ واتە: ل ن=م ن=س ن=ت ن=پ ن=ڤ ن=ج ن. جا هەتا شوێنی تاكتیكی سیاسی لە كاتی بزووتنەوەی سیاسیدا بەرەو ئامانج؛ لەسەر كەوەی بازنەكە بمێنێ؛ با جێیەكەشی بگۆڕێ، ئەوا هەر بە دەوری كرۆكی (مركز) بازنەكەدا دەسووڕێتەوە كە ستراتیژی بزووتنەوەكەیە. خۆ ئەگەر شوێنی تاكتیك لەسەر كەوەی بازنەكە لاچوو؛ ئەوا بە دەوری كرۆكی بازنەكەدا ناسووڕێتەوە و لە خزمەتی ستراتیژدا نامێنێ. هەر لەبەر ئەمەشە كە بە هەیڤ و زەوی و چەند ئەستێرەیەك دەگوترێ **"كۆمەڵەی خۆر"** چۆنكە هەموو بە دەوری خۆردا دەسووڕێنەوە، خۆ ئەگەر بێتو بە دەوری خۆردا نەسووڕێنەوە؛ ئەوا دیارە كەوتوونەتە نێوچەی راكێشانی خۆرێكی دی، یان تەنێكی ئاسمانیی دی و پێیان ناگوترێ **"كۆمەڵەی خۆر"**.

جا ئێستە بۆ ئەوەی بزانین كام بیروباوەڕی سیاسییە كە دەتوانێ تاكتیكی بزووتنەوەكەی لە خزمەتی ستراتیژیدا بهێڵێتەوە و كام بیروباوەڕی سیاسییەكە ناتوانێ تا بزووتنەوەكە لە خزمەتی ستراتیژدا بهێڵێتەوە، قوتابخانەی كوردیی سۆسیالیزم دوو جۆرە بزووتنەوە لەیەك جیا دەكاتەوە:

١- **بزووتنەوەی رەسەن.**

٢- **بزووتنەوەی نارەسەن.**

١- **بزووتنەوەی رەسەن:** بزووتنەوەی رەسەن ئەو بزووتنەوەیە كە بابەتانە بێ؛ واتە لە بیروباوەڕێكی بابەتانەوە هەڵ قوڵابێ. بە كورتی دەبێ كەرەسەی ئەو بیروباوەڕە كۆمەڵگەكە خۆی بێ. بزووتنەوەی نارەسەنیش ئەوەیە كە بابەتانە نەبێ، واتە لە بیروباوەڕێكی نابابەتانەوە هەڵقوڵابێ؛ مانای كەرەسەی ئەو بیروباوەڕە كۆمەڵگە خۆی نەبێ؛ بەڵكو كۆمەڵگەیەكی دیكە بێ. بیروباوەڕی رەسەن چۆنكە لە كەرەسەكە خۆیەوە وەرگیراوە؛ دووریەكانی (ابعاد) بیروباوەڕەكە پڕ بە پێستی دووریەكانی كەرەسەكەیە. هەر لەبەر ئەوەشە كە دەتوانێ بزووتنەوەیەكی رەسەن بهێنێتە كایەوە. بیروباوەڕی نارەسەنیش چۆنكە لە كەرەسەكە خۆیەوە هەڵ نەقوڵاوە؛ دیارە دووریەكانی پڕ بە پێستی دووریەكانی كەرەسەكە نییە و هەر لەبەر ئەوەشە كە ناتوانێ بزووتنەوەیەكی رەسەن بهێنێتە كایەوە.

لێرەدا ئەگەر کۆمەڵگەی ئادەمزاد بە کەرەسەی بیروباوەڕی سیاسی دابنێین؛ دەبێ بزانین کە کۆمەڵگەی ئادەمزاد لە هەموو کاتێك و لە هەموو جێیەکدا و لە ژێر هەموو بارو دۆخێکدا وەك یەك نین و لە یەك ناچن و دووری‌یە ژیاری‌یەکانیان (الابعاد الحیاتیة) لە هی یەکدی جیاوازن. لەبەر ئەوە تۆ هەر کۆمەڵگەیەکی ئادەمزاد بگریت؛ دەبینیت لە جۆرە "**کەرەسە**"یەك پێك هاتووەکە یان لە گەلێك، یان لە هێندێك رووەوە، لە هی کۆمەڵگەکانی دی ناچێ. هەر بەم جۆرە، هەریەکەیان؛ بزووتنەوەیەکی سیاسیی، زۆر یان کەم جیاواز لەوی دی دێنێتە کایەوە. لەبەر ئەوە ئەگەر هاتو ویستت لە کۆمەڵگەیەکی دیاری کراودا بزووتنەوەیەکی رەسەن بهێنیتە کایەوە؛ دەبێ لە پێشەوە لە واقیعی ژیاریی (الواقع الحیاتي) ئەو کۆمەڵگەیەوە دەست پێ بکەیت و درێژی و پانی و قووڵی و سەردەمی ئەو واقیعە بخەیتە بەرچاوت. خۆ ئەگەر ئەمەت نەخستە بەر چاوت؛ ئەوا بزووتنەوەکەت هەر لەسەرەتاوە ناڕەسەن دەردەچێ.

جا ئەمە مانای وانی‌یە کە خاوەنانی ئەم بیرە دەبێژن مرۆڤ بە هیچ جۆرێك نابێ لە سنووری کۆمەڵگەی خۆی دەربچێ و نابێ بە هیچ جۆرێك چاوێك بگێڕێت بە کۆمەڵگەکانی دیکەی ئادەمزاددا. نەخێر. وایان نەگوتووە و واش ناڵێن.

بەڵکو دەبێژن کە کۆمەڵگە جۆرجۆرەکانی ئادەمزاد، هێندێ سروشتی وەك یەکیان تێدایە و بێجگە لەوەش بەسەرهات و تاقیکردنەوەکانیان لە رێی بەراوردکاری‌یەوە بۆ یەکدی بە سوودن. لەبەر ئەوە دەبێ ئەوە بڵێین کە سووت وەرگرتن لە تاقیکردنەوە و زادەی بیری کۆمەڵگەیەکی دی، لەگەل ئەو راستی‌یەدا کە بریتی‌یە لە لە "**واقیعی خۆ دەرچوون**" و دوورکەوتنەوە لە ماکی کۆمەڵگە، واتە ناڕەسەن کردنی بیروباوەڕ و بزووتنەوە، دوو شتن لە یەکدی زۆر جیاوازن. راستی‌یەکەی ئێمە لێرەدا ناچارین کە باسی یەکێك لەو کوێرەوەری‌یە هەرە گەورانە بکەین کە تووشی کۆمەڵگەی ئادەمزاد بووە، کە ئەوەش چاو لێکەری؛ واتە دوواکەوتنی مۆدەیە. ئەوەش بە وێنەیەکی کوێرانەو بەتایبەتی لە نێو ئەوانەدا باوە کە تاقەتی بیرکردنەوە و شی کردنەوە و هوردبوونەوە و لێکۆڵینەوە و بەراوردکردنیان نی‌یە و لام سەرلایی دێنە دەست. جا ئەم چاو لێکەری و دوواکەوتنی مۆدەیە وەنەبێ هەر لە ژیانی کۆنسوومی، واتە لە لەبەرکردنی جلوبەرگێکی تایبەتی، یان کێشانی جگەرەیەکی تایبەتی، یان نۆشینی خواردنەوەیەکی تایبەتی و کڕینی جۆرە پایسکل یان ئۆتۆمۆبێل یان

کۆمەڵەی کتێب

تەلەفزیۆنێکی تایبەتی‌دا بێ، نەخێر، بەڵکو لە سیاسەت و بزووتنەوەی سیاسیشدا هەر وایەو "**مۆدە**" دەورێکی گرنگ دەگێرێ. جا ئەم سروشتی چاولێکەری‌یە و "**مۆدە پەرستی**"یە؛ بەتایبەتی لە نێو چینی هوردە بۆرژوازی‌دا، زۆر بە ئاووتاون. هوردە بۆرژوا، بە تایبەتی هوردە بۆرژوای ئەو وڵاتانەی ژێردەستە و داگیرکراون، یان نیوە ژێردەستە و پێبەندی ئیمپریالیزمی بێگانەن و لە پیشەسازی و تەکنیکدا دواکەوتوون، وەك نەدی و بدی وانە؛ کاتێك دەچنە نێو گەلانی وڵاتە داگیرکەرەکانەوە، یان دەستیان دەگاتە وڵاتە پیشەسازی‌یە سەرمایەدارەکانی ئەوروپا؛ هەست بە ناتەواوی و خۆ کەم بینینێکی یەکجار زۆر دەکەن و هەوڵی چاولێکردنێکی کوێرانەیان دەدەن. جا ئەم چاولێکەری‌یە هەر لە جلو بەرگ و شێوەی خواردن و خواردنەوەو ماڵ رازاندنەوە و هەڵسوکەوتدا نی‌یە؛ بەڵکو هەوڵ دەدەن لە جۆری بیرکردنەوەشدا هەر خۆیان لەوان بچوێنن. دیارە کە بیانەوێ مامەڵە لەگەڵ کۆمەڵگەکەی خۆیان بکەن؛ دێن بەرهەمی بیرو واقیعی ژیاری و سیستەمی ژیانی کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگەکەی خۆیان بە تەرازوو و پێوانەی کۆمەڵگەیەکی دی دەکێشن و دەپێون، لەبەر ئەوە ئەو بزووتنەوانەی کە لەم جۆرە بیرە نارەسەنانەوە دێنە دەرەوە هەر نارەسەن دەبن. ئەو دەمەش تاکتیك لە خزمەتی "**ستراتیژ**"دا نابێ؛ بەڵکو "**ستراتیژ**" لە خزمەتی "**تاکتیکدا**" دەبێ. چونکە "**ستراتیژ**" هەردەمە بە پێیدەسکەوتی کاتی و بەرژەوەندیی هەلپەرستانەی ئەوانەی خەریکی سیاسیەتن دێتە گۆڕین. ئەگەر تەماشایەکی پرۆگرام و پێڕۆی گەلێك لە حیزبە کوردی‌یەکان و رۆژهەڵاتی‌یەکان بکەیت؛ دەبینیت لە هەردەورێکدا جۆرێك بووە و جیاوازیی نێوان دەورێك و دەورێکی دی جیاوازیی ئەرزو ئاسمان بووە لەیەکەوە. ئەمەش نەك لەبەر ئەوەی ئەمانە لە ماوەیەکی تایبەتی‌دا باوەڕیان بەسەرەتایەکی ئیدیۆلۆژیی تایبەتی بووە، و لە ماوەیەکی تایبەتیی دی‌دا باوەڕیان پێی نەماوە. نەخێر، بیروباوەڕ خۆی لە خۆی‌دا نارەسەن بووە و لەگەڵ کۆمەڵگە نەگونجاوە، لەبەر ئەوە، هەر دەمە بە پێی کات و رۆژ و هەلومەرج و دەسکەوتە کاتی‌یەکان و پێویستی‌یە رووالەتەکانی ئەو سەردەمە و بەرژەوەندیی تایبەتیی سەرکردایەتیی ئەو حیزبانە؛ پرۆگرام و پێڕۆیەکی تازە سەپێندراوە بەسەر ئەندامان و لایەنگیراندا و ئەمەش لە بنەڕەتدا هەمووی (مساومە) بووە لەگەڵ بێگانەی داگیرکەر یان زۆرداری بەدەسەڵاتدا، لەسەر حسێبی رەشوڕووتی بەشخوراوی هەڵخەڵەتێنراوی لە گوێی گادا نوستوو.

ئێستە دێینە سەر پرسیارەکەی پێشوومان و درێژە دەدەین پێی و دەڵێین: ئایە بیرو باوەڕێکی رەسەن کە سیاسەتێکی بنچینەگری رەسەن دێنێتە بوون، هەڵوێستی بەرامبەر بە رێکەوتن لەگەڵ بزووتنەوەکانی دا چی یە؟

بە پێی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم سیاسەتی رەسەن ئەوە نی یە کە مرۆڤ بە هیچ جۆرێك بار و دۆخی خۆو نێوخۆ و دەرەوەو هێزەکانی دی لێك نەداتەوە و، هەموو کاتێك بە هیشکوبرنگی ملی رێ بگرێ و ئەگەر هاتو رێ پڕ لە مەترسیش بوو؛ ئەوا ئەو هەر ملی پێوە بنێ و بە هەموو جۆرێك هەر لە (س)ەوە بچێ بۆ (ن). نەخێر. وانی یە. لەسیاسەتدا نەرمونیانی و دان بەخۆدا گرتن و ئارام گرتن و چاوەڕوان کردن زۆر پێویستە. بۆ وێنە کە تۆ لە (س)ەوە بتەوێ بچیت بۆ (ن)؛ پێویست ناکا هەموو کاتێك هەر یەکسەر و بە کورتترین رێدا؛ واتە بە (س ن)دا بگەیتە (ن)؛ ئەگەر هاتو مەترسیی رێ زۆر گەورەبوو؛ بەڵکو دەتوانیت لە (س–م–ت–ج)ەوە بچیتە (ن) و لە هەر پنتێکدا لەسەر ئەو هێڵە ماوەیەك وچان بگریت و بمێنیتەوە، بەڵام بە مەرجێ ئامانجت هەر (ن) بێ، نەك جێیەکی دی بێ. ئەمەش بە مەرجێکە کە تۆ بەڕاستی دەسەڵاتی یەکسەر چوونە (ن)ت نەبێ و لە هەموو کاتێکدا ئامانجت هەر چوونە (ن) بێ. ئەگەر وابوو، ئەوا هیچ جۆرە لادان و هەلپەرستی یەك رووی نەداوە لێت، و ئەم کارەت تاکتیکێکی رەوایە؛ چۆنکە لە خزمەتی "ستراتیژ" دایە.

جا لەم رێیەدا کە هێندێ جار دوورودرێژ دەبێتەوە وەك رێی (س–م–ت–ج)؛ هی وات تووش دەبن کە ناچن بۆ (ن)، بەڵکو تا (م) یان (ت) دەچن و لە (م) و (ت) وە لە تۆ جیادەبنەوە و دەچن بۆ (ز) یان (ش). تۆ دەتوانیت لەگەڵ ئەمانە بکەویتە رێ و پێکەوە هاوکاری بکەن و خۆتان لە چەتە و جەردە و رێگر بپارێزن. بەڵام دەبێ ئەوەت لە بیر نەچێ کە ئەوانە نایانەوێ بگەنە (ن)؛ چۆنکە ئامانجیان (ن) نی یە، لەبەر ئەوە دوور نی یە کە گەیشتنە ئامانجی خۆیان، لە تۆ هەڵبگەڕێنەوە و بچنە سەر لایەکی دی، یان لە پڕ بەجێت بهێڵن بۆ رێگرو جەردەی سەرەڕێ. لەبەر ئەوە دەبێ تۆ هەر لە پێشەوە حسێبی ئەمانەت کردبێ. چۆنکە ئەوانەی بوونەتە هاورێی سەفەرەکەت، هەرچەندە لە تەنیشتەوە دەڕۆن؛ بەڵام دەبێ ئەوە بزانیت کە ئەوانە بۆیە لەگەڵ تۆ نین کە لە رێی خودیدا تۆ بەهێز بکەن، ئەوانەش دەیانەوێ بگەنە ئامانجی خۆیان، بەڵام شتێکە بەرێکەوت جارێ لەسەر ئەو رێیەن کە تۆ لەسەری دەڕۆیت و دەیانەوێ مەترسیی رێ و بان لە خۆیان دوور بخەنەوە بە پشتی تۆ. بە کورتی: ئەمانە

هاوڕێتن، هاوبیرت نین. بەڵام لێرەدا دەبێ تۆش دوو جۆرە هاوڕێ لە یەك جیا بکەیتەوە. ئەوی بەڕاستی وەك تۆ ئیدیالێکی سیاسی هەیە، با ئیدیالەکەشی لە هی تۆ نەچێ، و ئەوی هیچ ئیدیالی سیاسی نی یە؛ بەڵکو دەیەوێ خزمەتی خۆی بکا. هەرچی تاقمی دووەمە، مرۆڤ دەبێ هەمیشە لێی بەگومان بێ و هێندێ جاری وا هەیە باشتر ئەوەیە مرۆڤ بە تەنیا بکەوێتە ڕێ وەك لەوەی لە یەك کارواندا لەگەڵ هەلپەرست و کوڕی ڕۆژ و خۆبژێن بێت. هەروەها چوونە بەرەی نیشتمانی‌یەوە لەگەڵ حیزب و کۆمەڵە سیاسی‌یە جۆرجۆرەکاندا دەبێ لەسەر ئەم بنچینە بێ. جا ئەگەر هاتو لەگەڵ کۆمەڵێکی سیاسیی بەرهەلستکاردا چوویتە بەرەیەکەوە؛ دەبێ بەتەواوی بزانیت بۆچی ئەو کۆمەڵە سیاسی‌یە لەگەڵ حکوومەتی ئەو وڵاتەدا ناکۆکە. دەبێ بەتەواوی بزانیت ستراتیژی ئەو کۆمەڵەیە لە کوێ‌یە و ئەو ڕێیانە چین کە پێیاندا دەڕوا بۆ گەیشتنە سرتاتیژەکەی، و بە تەواوی بزانیت چەند کیلۆمەتری ئەو ڕێیە لەگەڵ ڕێی تۆدا یەك دەگرنەوە و لە کوێدا دەوەستێ، یان لادەدا، یان بادەداتەوە!

بە کورتی ئەگەر تۆ-وەك کوردێك- ئامانجت؛ واتە "**ستراتیژ**"ت "**کوردستانێکی ئازاد**" و "**گەلێکی یەکسان**" بوو، واتە ویستت لە کوردستانێکی ئازاد دا مافی بڕیاری چارەنووسی کورد بەخۆی بێ. و لە کۆمەڵگەیەکی یەکساندا بژی کە چینایەتیی ئابووری و بیرۆکراتی تێدا نەمێنێ، دەبێ بزانیت کە ئەم دوو ستراتیژە مەزنە پێویستی‌یان بەو تاکتیکە ژیرانەیەیە کە هەمیشە لە خزمەتی ئەم دوو ستراتیژەدان. جا ئەگەر هاتوو توانیت لە هەلومەرجێکی تایبەتی‌دا، بابڵێین ئۆتۆنۆمی‌یەك بۆ بەشێکی کوردستان، یان چەند بەشێکی، یان هەمووی، وەربگریت، یان بە هێندێ مافی ناسیۆنال بگەیت؛ نابێ لە دژی بوەستیت و بیدەیتە دواوە، ئەگەر هاتوو ئەوە زیانی بە ستراتیژی دوورت؛ واتە "**کوردستانێکی ئازاد**" نەگەیاند. بە پێچەوانەوە؛ ئەوکاتە دەتوانیت پلەی ئۆتۆنۆمی وەك وێستگەیەك بەکار بهێنیت بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ کەوتنە ڕێ بەرەو ستراتیژی دوورت. بەڵام ئەگەر هاتو زانیت ئەو ئۆتۆنۆمی‌یە، یان ئەو جۆرە مافە ناسیۆنالە؛ زیان دەگەیەنن بە ستراتیژی دوورت، دەبێ ئەو دەمە بێ یەکو دوو لە دژی بوەستیت. چۆنکە ئەو پلەیە ستراتیژی تۆ نی‌یە، وەك چۆن پنتی (م)و (ت)و (ج) ستراتیژی تۆ نین، بەڵکو لەسەرە ڕێی تۆدان بەرەو (ن). هەروەها ئۆتۆنۆمیش ستراتیژی تۆ نی‌یە، بەڵکو قۆناغێکە بەرەو ئامانجێك،

لەبەر ئەوە نابیٚ ریٚ بدەیت لات بدەن بەرەو ئامانجیٚکی دی کە ئامانجی تۆ نەبیٚ، تۆ هیچ کاتیٚك نابیٚ بە فشە مافیٚك رازی بیت کە ماف راستەقینە پووچ بکاتەوە.

بۆ ویٚنە: ئەگەر حیزبیٚکی کوردیی هوردە بۆرژوازی گوتی **"کورد دەبیٚ مافە ناسیۆنالەکانی خۆی دەست بکەویٚ"** و داوای ئۆتۆنۆمی بۆ بەشیٚکی کوردستان، یان هەموو کوردستان کرد، ئەوا هاوبیرانی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم پشتی دەگرن، هەرچەندە ئامانجی وان ئۆتۆنۆمی نییە. خۆ ئەگەر ئەو حیزبە گوتی؛ ئامانجی نەتەوەی کورد تەنیٚ ئۆتۆنۆمییە و سۆر بوو لەسەر ئەوە، یان هاتو بەربەرەکانیٚی ماف چارەنووسی نەتەوەی کوردی کرد؛ ئەوا هاوبیران پشتی داخوازییەکەی ناگرن و کردەوەکانیشی بە خزمەتی ستراتیژی خۆیان نازانن. چۆنکە ستراتیژی هاوبیران لە پلەی ئۆتۆنۆمیدا ناوەستی و هەر بەوە تەواو نابیٚ. هەروەها ئەگەر حیزبیٚکی کۆمۆنیست یان **"مارکسیست"** هات و راستبیٚژانە باسی ماف کریٚکاری کرد و لە دژی چەوساندنەوەو رووتاندنەوەی زەحمەتکیٚشان هاتە قسە؛ ئەوا هاوبیرانی سۆسیالیست پشتی دەگرن. تەنانەت ئەگەر گوتی فابریقەیەکی تایبەتی، یان کارگەیەکی تایبەتی دەبیٚ لە سەرمایەداران بسیٚنریٚتەوە و بدریٚتە دەست کریٚکاران. هاوبیران لەوەشدا پشتی دەگرن، بەمەرجیٚ کریٚکارەکان نەبنە سەرمایەداری تازە لە جیٚی سەرمایەدارە کۆنەکان. بەلاّم ئەگەر هاتو ئەو حیزبە کۆمۆنیستە گوتی: چینی کریٚکار دەبیٚ بەتەنیٚ و **"وەك چینیٚك"** بە زۆر بیٚتە سەرکارو **"دیکتاتۆریٚتیی پرۆلیتاریا"** دابمەزریٚنیٚ و ئەو دیکتاتۆریٚتییەش حیزبی کۆمۆنیست نویٚنەریٚتی، ئەوا هاوبیران لەمەدا پشتی ناگرن. چۆنکە هاوبیران لە بنەرەتەوە باوەڕیان بە کۆمەلّگەی چینایەتی نییە. ئەوان چینایەتی بە نەخۆشیی کۆمەلّگە دادەنیٚن. کۆمەلّگەیەك کە لە چەند چینیٚك دروست بووبیٚ؛ بەلای هاوبیرانەوە، هەستی یەکیٚتی و پیٚکەوە نووسان و کولتووری نیٚو کۆیی (مشترك)ی ئەو کۆمەلّگەیە کەم دەکاتەوە. لەبەر ئەوە هاوبیران لەو باوەڕەدان کە هیچ گەلیٚك نابیٚتە نەتەوەیەکی یەك توخم (هاوئاهەنگ) تا جیاوازیی چینایەتیی ئابووری و رۆشنبیری لە نیٚودا بمیٚنیٚ. <u>جا کە هاوبیران بۆ کۆمەلّگەیەکی یەکسانی بیٚ چین هەولّ دەدەن؛ دیارە بە دیکتاتۆریٚتیی هیچ چینیٚك و هیچ تاکیٚك و هیچ جۆرە دیکتاتۆریٚتییەك رازی نابن.</u> هاوبیران باوەڕیان بە ئازادییە و لە ئازادییەوە

دێنە دەرەوەو دەس پێ دەکەن؛ لەبەر ئەوە لە دژی هەموو جۆرە دیکتاتۆرێتی‌یەکن.

هەروەها ئەگەر حکوومەتێك یان حیزبێك هەوڵی دا بۆ (تأمیم) کردنی سەرمایەکانی وڵات؛ ئەوا هاوبیران پشتی دەگرن بەو مەرجەی کە "**حکوومەت**" نەبێتە خاوەن مڵك. بەڵکو "**کۆمەڵگە**" ببێتە خاوەن مڵك. چۆنکە ئەگەر حکوومەت بوو بە خاوەنی سەرمایە؛ ئەوە مانای وایە؛ ئەوانەی کە نوێنەرو کاربەدەستی ئەو حکوومەتەن؛ دەسەڵاتیان بەسەر هۆی بەرهەم هێنان و جۆری دابەشکردنی کارو دەزگەی بیرۆکراتیی بەڕێوەبەرێتیی سەرمایەدا دەبێ، و ئەمەش هیچ جیاوازی‌یەکی نابێ لەگەڵ ئەوەی هۆی بەرهەم هێنان و دەزگەی بیرۆکراتی بەڕێوەبەرێتی بەدەست چەند سەرمایەدارێکی ئەهلی‌یەوە بێ، لەبەر ئەوە دەبێ سەرمایە ملکی هیچ تاك و هیچ چینێك و هیچ حکوومەتێك نەبێ؛ بەڵکو ملکی کۆمەڵگە بێ و کۆمەڵگەیەکی یەکسان. بۆ ئەوەی ئەم مەبەستە رون بکەینەوە با بێژین لە وڵاتێکدا حیزبێك یان لەرێی کودەتایەکەوە یان لەرێی هەڵبژاردنەوە دێتە سەرکارو حکوومەت دادەمەزرێنێ و خۆی نێو دەنێ "**سۆسیالیت**" و "**پێشڕەو**" و هەموو حیزبەکانی دی ڕێبەند دەکات، یان رێی چالاکیی راستەقینە دەگرێ لێیان و دەست دەکا بە "**تأمیم**"ی بانکەکان و فابریقەکان و پرۆژە گەورەکان و نەخۆشخانەکان و قوتابخانەکان و بازرگانیی دەرەوەو ..هتد واتە هەمووی دەکاتە موڵکی حکوومەت و سەرمایەداری گەروە بەجارێ لە نێو دەبات. ئەوسا هەموو ئەوانەی لە پرۆژەکاندا کاردەکەن لەباتی ئەوەی ببنە فەرمانبەر و مووچە خۆری سەرمایەدارێکی ئەهلی، دەبنە فەرمانبەرو مووچە خۆری میری. ئەم سیستەمە جیاوازیی چی‌یە لەگەڵ سیستەمی سەرمایەدارێتیی ئەهلی؟ سیستەمی سەرمایەدارێتیی ئەهلی هێندەی ئەم سیستەمی سەرمایەدارێتیی حکوومەتی‌یە خراپ نی‌یە. چۆنکە کە بازار ئازاد بوو؛ خۆی لەخۆیەوە لە نێو سەرمایەدارەکاندا پێشبڕکێ و رکەبەرایەتی دروست دەبێ، و لەوانەیە تا هەندازەیەك کرێکارو مووچەخۆر بتوانن سووت لەم پێشبڕکێ و رکەبەرایەتی‌یە وەربگرن و هێندێ جاریش بتوانن شکاتی خۆیان بگەیەننە میری. بەڵام لە سیستەمی سەرمایەدارێتیی حکوومەتدا، پێشبڕکێ و رکەبەرایەتیی نامێنێ و شکات کردنیش لە دەست حکوومەت بەتایبەتی لە وڵاتی یەك حیزبی و دیکتاتۆر و تۆتالیتێردا زۆر زەحمەتە. جا ئەوسا ئەگەر هاتو کارکەرێك یان فەرمانبەرێك مانی گرت، یان

داوای مافی خۆی کرد، ئەوا بە زۆری، یان بە "**یاخی بوو**" یان بە "**سەرکێش**" دەدرێتە قەڵەم و سزا دەدرێ، یان بێ کاردەمێنێتەوەو دەبێ بمرێ لە برساندا. ئەوەی ئاشکرایە لە ساڵەکانی پەنجاکانەوە تا ئێستە لەو وڵاتانەدا کە پێیان دەگوترێ "**وڵاتی روو بە پێشکەوتن**" و لەڕێی حکوومەتە دیکتاتۆری و سوپایییەکانییانەوە کە بە کودەتا هاتوونەتە سەرکار، گەلێك پرۆژەی گەورە و فابریقەی مەزن و بانك و... هتد کراون بە موڵکی حکوومەت، عێراق نموونەیەکی باشە بۆ ئەوە، ئەو حکوومەتانە لەڕێی ئەم جۆرە (تأمیم)ەوە توانیویانە خۆیان بکەنە سەرمایەدارێکی دەست بەسەر هەموو سەرمایەیەکدا گرتوو، و بەتایبەتی پاش (تأمیم)ی نەوت؛ توانیان جێ پێی خۆیان باش قایم بکەن و گەورەترین زیان بە زەحمەت کێشان و بیروباوەڕی سۆسیالیزم بگەیەنن بە نێوی سۆسیالیزمەوە.

ئەوەی راستی بێ قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم ماڵی خەڵك کردن بە مڵکی حکوومەت و سەندنەوەی فابریقەیەك لە سەرمایەدارێك و کردنی بە مڵکی حکوومەت؛ بە سۆسیالیزم دانانێ؛ بەڵکو بەدیکاتۆرێتیی تاکی، یان حیزبی، یان دەستەیی دادەنێ. قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم دەبێژێ: "**خاوەن ماڵێتیی تایبەتی**" واتە "**موڵکیەتی فەردی**" "**هی خۆیی**" دەبێ بگۆڕێ بە "**خاوەن ماڵێتیی گشتی**" واتە "**موڵکیەتی کۆمەڵگە**" "**هی کۆمەڵگە**". جا کاتێك کە هەموو هۆیەکی بەرهەم هێنان و هەموو سەرمایەیەك بوو بە "هی کۆمەڵگە"؛ ئەوا ئەودەمە هەموو تاکێکی ئەو کۆمەڵگەیە؛ مافی ئەوەی دەبێ ئەو شتەی پێویستێتی بۆ تێرکردن و دابین کردنی پێویستییەکانی ژیانی خۆی بەدەستییەوە بێ، نەك ببێتە موڵکی. "**بەدەستەوە بوون**" (الاستحواذ) موڵکایەتی (التملك) (هی خۆیی) نییە، "**بەدەستەبوون**" ئەوەیە سووت لەو شتە وەربگریت و لەبەرەکەی بخۆیت و کەس لێت نەسێنێتەوە؛ بەڵام لە هەمان کاتدا نەتوانیت بیفرۆشیت و بیکڕیت و لەم ڕێیەوە خەڵکی دی بڕووتێنیتەوە. ئێمە دەبێ لێرەدا ئەوەش بڵێین کە لەو دەوڵەتەدا کە هاوبیرانی ئەم قوتابخانە کوردییە هەوڵ دەدەن بۆی؛ "**حکوومەت**" و "**کۆمەڵگە**" دوو دەزگەی جیاواز نین لە یەکدی بەڵکو "**حکوومەت**" "**کۆمەڵگە**" خۆیەتی و "**کۆمەڵگە**"ش "**حکوومەت**" خۆیەتی. دووریی ژیارییەکانی "**حکوومەت**" و "**کۆمەڵگە**" وەك یەکن و دەچەسپێنە سەر یەکدی. بۆ ئەمەش ئەو دەمە لە هەموو گوند و شارێك و بگرە گەڕەکێکدا لیژنەیەك لەلایەن خەڵکی ئەو جێیە خۆیانەوە دەست نیشان دەکرێ بۆ

بەڕێوەبردنی کاروباری خۆیان بە دەستی خۆیان. ئەوانە هەر خۆیان "**گەل**" و هەر خۆشیان "**حکوومەت**"ن. هێزی تەواوی "**کۆمەڵگە**" بریتی‌یە لە هێزی تاکە تاکەی ئەوانە.

بەم وێنانەی سەرەوەردا بۆمان دەرکەوت کە قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم بۆ دوو ستراتیژی بنچینەیی تێ دەکۆشێ کە هەردووکیان بەرابەریەك و هاوکێش و هاوسەنگی یەك و تەواوکەری یەکن: "**کوردستانێکی ئازاد**" و "**گەلێکی یەکسان**".

"**کوردستانێکی ئازاد**" تەنێ بە "**گەلێکی یەکسان**" دەبرێ بەڕێوە، و "**گەلێکی یەکسان**"یش دەبێ لە "**کوردستانێکی ئازاد**"دا بژێ و ناتوانێ لە "**کوردستانێکی دیل**"دا هەڵ بکا. لەبەر ئەوە "**ئازادی**" و "**یەکسانی**" بەلای هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیەوە هاوکێش" و "**تەواوکەر**"ی یەکن، واتە تای تەرازووی ماف ئێتنی ناسیۆنالی و ماف کۆمەڵایەتی جووت بەرامبەری یەکن و پێکەوە چارەسەری دەردەکانی کۆمەڵگە دەکەن. ئەوانەی ئازادن و لە وڵاتێکی ئازاد دا دەژین؛ ناتوانن بە جیاوازیی نێوان خۆیان رازی بن، چۆنکە هەموو جۆرە جیاوازی‌یەکی چینایەتی (چ ئابووری و چ رۆشنبیری) مانای نا ئازادی‌یە. هەموو کۆمەڵگەیەکی یەکسانیش دەبێ ئازادبێ، چۆنکە یەکسانی لە ئازادی‌یەوە هەڵ دەقولێ و تەواوکەری ئازادی‌یە. بە کورتی ئەم سۆسیالیزمە باری ئێتنی ناسیۆنالی و باری کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگە وەك تەواوکەری یەك و هاوکێشی یەك دەبینێت و پێکەوە چارەسەریان دەکات.

لە کۆتایی ئەم باسەدا پێویستە ئەوەش بخەینە ڕوو کە چۆن هاوبیرانی ئەم قوتابخانە کوردی‌یە ناتوانن "**ستراتیژ**" بکەنە قوربانی "**تاکتیك**"، دیارە هەروەهاش ناتوانن بیروباوەڕو بنچینە فەلسەفی‌یەکانیش بکەنە قوربانی تاکتیکی رۆژانەی سیاسەت. ئەم قوربانی‌یە -بەلای وانەوە- تەنانەت نابێ بەرووالەتیش روو بدات. بۆ وێنە هاوبیران دەبێژن: ئێمە کە خاوەنی بیروباوەڕی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالزمین، دیارە هێندێ لایەنی نێو کۆییمان لەگەڵ مارکسیستەکان و کۆمۆنیستەکان و هێندێ بەرەی دی‌دا هەیە. بەڵام ئێمە نە مارکسیستین و نە کۆمۆنیستین. جا ئێمە هەرچەند رێزی هەموو خاوەن بیروباوەڕێك دەگرێن، لەوانەش کۆمۆنیست و مارکسیستەکان، بەڵام نابێ ئێمە هێندێ لەو سەرەتایانەیان بۆ بسەلمێنین کە باوەڕمان پێی نی‌یە؛ وەك "**دیکتاتۆرێتیی پرۆلیتاریا**" و "**نوێنەرێتیی تاکو تەنیای پارتی کۆمۆنیست بۆ چینی**

کرێکار" و..هتد. ئەمەش هیچ ڕێیەك لەوە ناگرێ کە هێندێ جارپێکەوە کاربکەین بۆ هێنانەدی هێندێ ئامانج کە لای هەردووکمان وەك یەکە.

وێنەیەکی دی ئەوەیە کە ئەم قوتابخانە کوردییە بە پێچەوانەی ماددە پەرستەکانەوە، باوەڕی بەوە نییە کە ماددە خۆی لە خۆدیدا؛ سەرەتایەکی هێنەرە بووی ژیان و مرۆڤ و گەردوونە. بەڵام ئەمە مانای وانییە کە هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیە لەگەڵ ئاینێکی تایبەتیدان و سەر بە ئاینێکی تایبەتین و جۆری هێنانە بەرچاویان بۆ هێنەرە بوو (خالق)، پڕبە پێستی ئاینێکی تایبەتییە و ئەو ئاینە هەرچییەك بیژێ باوەڕ دەکەن پێی. هاوبیرانی ئەم قوتابخانەیە دبێژن: گەلێك لە لایەنگیرانی ئاینە ئاسمانییەکان؛ هێنەرە بوو (خالق) وا باس دەکەن وەك خۆیان پێیان خۆشە. ئێمە باوەڕمان بە هێنەرە بوویەکە کە مرۆڤ و هەموو گەردوونی دروست کردووە، نەك بە هێنەرە بوویەك کە خەیاڵ و (تصورات)ی مرۆڤ دروستی کردووە.

لەبەر ئەوە ئەگەر هاتوو -یان بۆ نموونە بڵێین- لەگەڵ بەرەیەکی دیانی (مسیحی) لەسەر کارێك رێکەوتین، ئێمە خۆمان لەگەڵ ئاینی دیانێتیدا جووت ناکەین، هەرچەندە لە باری سەرنجی ئاشتی خوازییەوە، ئێمەش وەك دیانێکی راستەقینە ئاشتی خوازین و داوای ئاشتی دەکەین؛ بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە کە باری سەرنجی ئێمە بەرامبەر بە ئاشتی وەك باری سەرنجی کابرایەکی دیانە. بۆ وێنە: بەپێی ئاینی دیانی؛ ئەگەر هاتوو یەکێك زللەیەکی لە پەنا گوێی راستتدا، دەبێ گورج پەنا گوێی چەپت رابگری بۆی؛ تا زللەیەکی دی لێبدا. دە ئێمە باوەڕمان بەم سەرەتایە نییە. ئێمە پێمان وایە هەموو زۆردارێك دەبێ وای لێ بکرێ کە نەتوانێ زۆر لە کەس بکات، یان ئەگەر دیانێك گوتی لە ئینجیلدا نووسراوە ژن لە بنەڕەتدا لە پەراسووی لای چەپی پیاو دروست بووە، ئێمە ئەمە ناسەلمێنین بۆی؛ چۆنکە باوەڕمان بە یەکسانیی ژن و پیاو هەیە، و پێشمان وانییە کە خوایەکی دادپەروەری بێ هاوتا ژن بەکەمتر بزانێ لە پیاو.

بە کورتی تاکتیکمان بەرامبەر هەموو خاوەن بیروباوەڕێك دەبێ وابێ کە موویەك لەسەرەتا بنچینەییەکانی بیروباوەڕەکەی خۆمان لارنەکاتەوە. ئێمە رێزی هەموو لایەك دەگرین کە رێزمان بگرێ و بیەوێ بە شێوەیەکی ئاشتی خوازانە دەمەتەقێ بکات لەگەڵمان. بەڵام ئێمە هیچ کاتێك بیروباوەڕی خۆمان و ستراتیژەکانی خۆمان ناکەینە قوربانی دۆستایەتیی هیچ لایەك و دوو ستراتیژە نەگۆڕەکەمان ناکەینە قوربانی هیچ جۆرە دەسکەوتێکی کاتی نابنچینەیی.

جەنگی واتەوات و بەرەنگاربوونی

دوژمنانی ئازادی و یەکسانیی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی، واتە "هەموو ئەو هێزە تاریکی پەرستانەی کە بەرووتاندنەوەی زەحمەتکێشان؛ کە زۆربەی هەرە زۆری ئادەمزادن لە جیهاندا؛ خۆیان دەژێنن، بۆ دەمکوتکردن و تێکشکاندنی بەرەی چەوساوە و ژێر دەست و بەشخوراو، دوو ڕێی سەرەکی دەگرن: یەکێکیان بەکارهێنانی زۆر و دەست وەشاندن و لە نێو بردنی ئەو کەسانە و ئەو کۆمەڵانەیە کە بەرەنگاریان دەکەن و لە ڕوویاندا وەردەگەڕێنەوە و مل بۆ زوڵمو زۆریان کەچ ناکەن. ئەمەش هێندێ جار بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆیە و بە زۆری بەرگێکی شەرعی و قانوونی دەکرێ بە بەردا، وەك ئەوەی تاقمێك دزوجەردەی سیاسی بکەونە یەك و دەست بگرن بەسەر دەزگەی فەرمانرەواییی وڵاتێکدا؛ سا یان لەڕێی کودەتایەکەوە، یان لەڕێی قەڵپ کردنی هەڵبژاردنێکی گشتییەوە، یان لە ڕێی هەڵتەکاندنی ڕای گشتیی گەلێکەوە، و ئەوجا کە هاتنە سەرکار؛ حکوومەتێکی سوپاییی دیکتاتۆری، یان تاك حیزبیی دیکتاتۆری، یان تۆتالیتێری یان ئێتاتیستی یان ئۆتۆکراتی کە دیارە وەك دەبینین؛ پاش دامەزراندنی، زوو یان درەنگ، لەلایەن هەموو دەوڵەتەکانی جیهانەوە بە ڕەسمییەت دەناسرێ و، دوای ئەوە بکەونە دەرکردنی قانون و نەرێتنامە و فەرمانی فاشیستانە، و بە هەر جۆرێك کە خۆیان بیانەوێ، ڕێ لە ئازادیی کۆمەڵگە بگرن و دەنگی ئازادیخوازان کپ بکەن. هێندێ جاریش هەر ئەم حکوومەتانە خۆیان، کە بەرەسمی لەلایەن کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە دانیان پێدانراوە و بەڕەسمی ناسراون و بوونەتە فەرمانڕەوای تاکو تەنیا، دەچن بەنهێنی چەند دەستەیەك بکوژ و خوێنڕێژ دروست دەکەن و دەست دەکەن بە کوشتن و بڕینی ڕەخنەگران و بەرهەڵست کەرانی سیاسی؛ بۆ ئەوەی بە کوشتنیان بەجارێ لە نێویان ببەن. لێرەدا پێویستە بڵێین کە زۆربەی زۆری دەوڵەتەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و "**جیهانی سێیەم**"ی ئەمڕۆ نموونەی پڕ بە پێستی ئەم قسەیەی سەرەوەن.

ڕێی دووەم: ڕێی پەنابردنە بەر درۆ و دەلەسەیە. ڕاستییەکەی چەکی درۆ و دەلەسە بۆ بێ دەنگ کردن و شکاندنی بەرەی بەرهەڵست کەران و ڕەخنەگران و نەیاران؛ شتێکی تازە بابەت نییە؛ بەڵکو لە کۆنەوە هەر بووە و لە هەموو جیهاندا باو بووە، و بە تایبەتی لەم ڕۆژهەڵاتەی ئێمەدا. ئەوەتا یەکێك لە

(تــەعالیم)ەکــانی ئــایینی زەردەشــتی بەربــەرەکانێکردنی "**درۆ**"یــە؛ وەك سروشتێکی بنچینەییی "**دێـو و درنـج**". تەنانەت وشەی "درنج" کە لە زمانی کوردیدا هاومانای "**دێـو**"ە؛ لە بنەڕەتدا دەچێتەوە سەر وشەی "**درۆژ**" کە بە زمانە ئێرانی‌یە کۆنەکان هەر "**درۆ**" دەگرێتەوە. "**درۆژن**" لە نێو کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی‌دا بە پەنددەکرێ و لە نێو کوردەواریشدا بە "**دوژمنی خودێ**" دادەنرێ و دەگوترێ "**درۆژن دوژمنی خوایە**".

هەروەها چەکی درۆ بە چەکێکی کورت هاوێژ دەدرێتە قەڵەم و دەگوترێ: "**دەستی درۆ کورتە**" یان "**درۆژن هەر جارێ ناشـتا دەکـات**" و..هتد. بەڵام وادیارە چارەسەر کردنێکی بنج بڕی درۆ، جارێ لە وزەی ئادەمزاددا نی‌یە.

"**درۆکردن**" مانای "**دەستکاری کردن و گۆڕینی راستی‌یە بە ئەنقەسـت**" واتە "**بـۆ مەبەستێکی تایبەتی**".

دوژمنـانی ئـازادی و یەکسـانیی مـرۆڤ و گشـت بـەرەی ئیمپریـالیزم و دیکتاتۆرێتی و هـەموو خوێنمـژان و داگیرکـەرانی وڵاتـان؛ هـاتوون لـەم چەکـە کۆنەی درۆ؛ چەکێکی مۆدێرنی ترسناکیان دروست کردووە؛ کە پێی دەگوترێ "**پڕۆپاگەند**"ە و لە نێو کوردەواری‌دا بە "**پڕۆپالانتـە**" نێوی رۆیوە و "**دەست بڕین**" و "**فریـودان**" دەگەیەنێ. بەهۆی ئەم چەکەوە دەتوانن مێشکی خەڵکی تێك بدەن و رێبازی بیرکردنەوەیان تا ماوەیەك بگۆڕن و لە رێی راست لایان بدەن و چەواشەیان بکەن و لەم رێیەشەوە بچنە مەیدانی جەنگێکەوە کە چەکی وەك تۆپ و فڕۆکەی تێدا بەکار ناهێنرێ؛ بەڵکو چەکی "**قاوداخستن**" و "**قسـەو قسەڵۆك**" و "**درۆ هەڵبەستن**" و "**بەیتوباڵۆرە**" کاری خۆی دەکا، و بەم جەنگەش دەگوترێ "**جەنگی واتەوات**" (حرب الاشاعات).

"**بەرەی تاریکیی جیهان**" کە بریتی‌یە لە هەموو خوێنمژان و رووتێنەرەوەکانی مرۆڤایەتی و چەوسێنەرەوەکانی گەلانی ژێر دەستەو کەنەفت کەرانی ژنان؛ بۆ ئەم جەنگە نامەردانەیە بە ملیارد پارە دەبەشنەوە و هەزاران نۆکـەرو چڵکاو خۆر و کاسە لێس رادەگرن لەوانەی کە ویژدانیان مردووە و ئامادەن هەر بە پارە خۆیـان بـە هـەموو کەسـێك بفرۆشـن. جـا ئـەم نۆکـەرو بـەکرێ گیراوانـە، بەتایبـەتی هـەڵبژاردەن و لەوانـەن کـە زۆرتـر قسـەزان و لەبـەر سـەروزمانی شیرینیان لـە نێـو خـەڵکدا خۆشەویسـتن و هێنـدێ جـاریش ئەمانـە لـە نێـوان ئەوانەدا هەڵدەبژێردرێن کە لە رابوردوودا فشە خەباتێکیان کردووە بۆ رێیەکی سیاسی و ئێستە کۆڵیان داوە و رابوردوو ئێق دەکەنەوە و دەیفرۆشن. یان لە

نێو ئەوانەدا وەردەگیرێن کە پێوەندی‌یان بە ژمارەیەکی زۆر خەڵکەوە هەیە؛ بەتایبەتی خەڵکی ساویلکە و دڵپاك. جا ئەمانە هەموو بە نهێنی؛ هەریەکە دەورێکی تایبەتی پیْ دەسپێردریْ و لە کات و جێی تایبەتی‌دا دەنێردرێتە نێو کۆمەڵانی خەڵکەوە بۆچوونە نێو "**جەنگی واتەوات**" و "**قاواداخستن**" و "**کارکردنە سەر بیری خەڵك**" و "**ریْ پیْ هەڵەکردن**" و "**چەواشەکردن**"یان.

گەورەترین پەلاماری "**بەرەی تاریکی**" لە مەیدانی "**جەنگی واتەوات**"دا بۆ سەر ئەو خاوەن بیروباوەڕ و رێکخراو و کەسایەتی‌یە سیاسی‌یانەیە کە ریْ و شوێنی سەربەخۆی خۆیان لە ژیاندا دۆزیوەتەوە و بە پارە و پارووی چەور و قسەی خۆش و دەم شیرین کردن (ارشاء) لە خشتە نابرێن و پشتیان بە خۆیان و کۆمەڵگەی خۆیان و مرۆڤایەتیی زەحمەتکێشی چەوساوەی هۆشیاری خەباتکار قایمەو پارەو پایە و کەشوفشی دنیا کار ناکاتە سەریان و لە هەڕەشەو گوڕەشەش چاویان ناترسیْ. نۆکەرە چەپەڵە چڵکاو خۆرەکانی "**بەرەی تاریکی**"؛ بەتایبەتی تیروتوانج دەگرنە ئەم جۆرە کەسانە و بە چرپەچرپ و فسکەفسك و جرتوفرت؛ ژاری درۆ و دەلەسەی خۆیان بڵاو دەکەنەوە بۆ کارکردنە سەر ساویلکە و دڵپاك و لە گوێی گادا نوستوو و لە راستی نائاگا.

بۆ "**بەرەنگاربوون**"ی "**جەنگی واتەوات**"؛ دەبیْ مرۆڤ بەر لە هەموو شتێك بزانێت کە درۆزن دوو سروشتی سەرەکی هەیە؛ یەکەمیان: ترسنۆکی، دووەمیان: شت بیرچوونەوە. هەموو درۆزنێك؛ چۆنکە باوەڕی بە قسەکانی خۆی نی‌یە و دەزانیْ درۆی کردووە، هەمیشە دەترسیْ "**راستی**"ی دەربکەویْ و دەستەکەی بکەوێتە ڕوو و ئیدی نەتوانیْ ناشتا بکا، لەبەر ئەوە وەك هەموو درۆزنێك؛ ئازایانە سنگ نایەنێتە پێشەوە. جا لەبەر ئەوەی قسەکانی بیْ بناخەن و رووبان نەداوە، بەڵکو هەڵبەستراون، ئەوا لەبیریدا نەچەسپاون و شتەکان پاش ماوەیەك یان بەجاریْ لە یادی‌دا نامێنن، یان وەك خۆی نامێننەوەو هەرجارە جۆرێکی دەڵیْ. کەواتە درۆزن هەر چەندێك خۆی بهێنیْ و بباو خۆی بەهێز پێشان بدا؛ وەك ئەو سەرخۆشە وایە کە قسەی زل زل دەکات و دەست بە هەڕەشەو گوڕەشە دەکات و تۆش لە سەرەتاوە پێت وایە ئەمە رۆستەمی زاڵە، کەچی هەر ئەوەندە پاڵێکت پێوەنا، لە هەزار مەتر بەولاوە رەت دەبات. ئەمە لەلایەکەوە، لەلایەکی دی‌یەوە؛ دەبیْ مرۆڤ بزانیْ کە ئەو درۆزنە بەکریْ گیراوانەی وەك دەسکەلا لە "**جەنگی واتەوات**"دا بەکار دەهێنرێن، بەزۆری

خۆیان بە "**بێ لایەن**" و "**خێرخواز**" و "**دۆستی هەموو لایەك**" دەدەنە قەڵەم. چۆنکە خەڵکی ساویلکەو دڵپاك، بەزۆری، پێیان وایە ئەوەی "**بێ لایەن**" بوو، یان "**بێ لایەن**" خۆی راگرت ئەوا هەمیشە هەر "**قسەی هەق**" دەکات، کە ئەمەش راست نی‌یە (بگەڕێرەوە بۆ وتاری "**ئازادی و دەسەڵات**").

جا لەبەر ئەوە کاتێك ئەم بە کرێ گیراو و نۆکەرانە کەوتنە درۆهەڵبەستن بۆ بەرەی ئازادی و یەکسانی، یان کەوتنە "**بوختان کردن**" بە یەکێك کە سەر بەو بەرەیە بوو؛ نابێ هاوبیرانی ئەو بەرەیەو مرۆڤی بەشەرەف هەروەك "**گوێگر**" دابنیشن و قسەکەی لێ وەربگرن و دەنگ نەکەن و بێژن "**قەی ناکا، با ناماقوڵی خۆی بکات**" یان لە وەرامی ئەو درۆ و بوختانانەدا تەنێ پێ‌ی بێژن "**ئەمە درۆ**"یەو بێ دەنگ ببن. هەروەها ناشبێ تووڕەببن و لێبدەن بڕۆن. نەخێر. کە درۆزنێکی بەکرێ گیراوی پرۆپاگانتەکەر قسەیەکی گێڕایەوە، و مرۆڤ بە تەواوی زانی ئەمە هەڵبەستراوەو بوختانە؛ دەبێ دەستبەجێ بەو کابرایە بگوترێ "**چۆنت زانی کە ئەمە وایە؟**" جا ئەگەر گوتی "**خۆم دەیزانم و دیومە**"، ئەوا دەبێ داوای ئیسپات بکرێ لێی، و ئەگەر "ئیسپات"ی پێشاندا دەبێ "**ئیسپات**"ەکانی ژیرانە شی بکرێنەوە و هورد بکرێنەوە؛ تا درۆکانی دەردەکەون. ئەوجا نابێ بە هیچ جۆرێك بەرۆکی بەربدرێ، تا لەبەر چاوی خەڵکی و چەند جارێك لەسەریەك بەدرۆ دەخرێتەوە.

بەڵام وەك بەتاقی کردنەوە دەرکەوتووە، ئەم درۆزنە بەکرێگیراوانە، بە زۆری، ناوێرن بێژن، "**خۆمان دەیزانین و دیومانە**" یان "**خۆمان ئاگامان لە باسەکەیە**"، بەڵکو دەبێژن "**بیستوومانە**" یان "**وادەڵێن**". لەبەر ئەوە مرۆڤ نابێ واز بهێنێ لێیان، بەڵکو دەبێ دەستبەجێ بڵێ: "**باشە! لەکێ بیستت؟**" و نێوی ئەوانە داوا بکرێن لێی کە گوایە لێی بیستوون. جا ئەگەر نێوی چەند کەسێکی برد، ئەوا زوو بە زوو لەگەڵ ئەوانەدا بەرەو رووبکرێتەوەو بزانرێ ئەوانە چی‌یان گوتووە. هەروەها بشزانرێ ئەوانە کێن و سەر بە چ بەرەیەکن و ئایە ئەوانە خۆیان ئەو باسەیان دیوەو زانیوە یان ئەوانیش هەر بیستوویانەو لە کێش بیستوویانە، و بەم جۆرە ئەم رێیە بگیرێ؛ تا راستیی قسەکە، بەتایبەتی درۆکە، دەردەکەوێ، خۆ ئەگەر کابرا گوتی "**نازانم کێ گوتی، خەڵك گوتیان**" دەبێ پێی بگوترێ "**یان دەبێ بڵێیت کێ گوتی، یان بە ئاشکرا دەڵێین: درۆ دەکەیت و فێرکراویت وا بڵێیت. لەبەر ئەوە تکایە پێمان بڵێ بۆ چ لایەك کار دەکەیت**". ئا بەم جۆرە، بەڵام لە پێش چاوی خەڵك، چەند جارێك و یەك لە دوای یەك تەریق

بكرێتەوەو بهێنرێتە ژەنگ و ژارو هەموو جارێك پێی بگوترێ "**درۆزن**". ئەوسا مرۆڤ دەبینێ؛ ئەوانەی كە بوونەتە جاشی ئەم لەشكرە؛ چەكەكە لە دەستیان دەكەوێتە خوارێ. ئەوەی راستی بێ؛ چەكی پڕۆپاڵانتەو قاوداخستن؛ بۆیە بە زۆری دەتوانن كاری خۆیان بكەن؛ چۆنكە خەڵكەكە كە هەواڵێك دەبیستن؛ هەروا وەك پارەیەكی نەختینە وەری دەگرن و دەیخەنە گیرفانیان و ناچنە بنج و بناوانی، و كە لە ئەنجامدا هەواڵەكە بە درۆ دەرچوو، ئەو كاتەش نایدەنەوە بەڕووی ئەوانەدا كە لێیان بیستوون. جا چۆنكە قسەكە هێندە دەماو دەم دەكەوێ و دەكەوێ و دەستبەجێ بنچینەكەی دەست نیشان ناكرێ، ئەوا سەرچاوەی درۆكە هەر لە سەرەتاوە ون دەبێ و كە پاشە جاریش درۆكە دەركەوت؛ ئەوا كەس نازانێ كێ كردوویەتی، و خەڵكی هوردە هوردە بیریان دەچێتەوە.

كەواتە؛ باشترین و كاریگەرترین شێوەی بەرەنگاریی درۆزنی بەكرێ گیراو؛ دەمەتەقێیەكی دەست بەجێیی ژیربێژانەی بابەتانەیە لەگەڵی، و ئەگەر كرا شایەت گرتنە لێی و دانەوەی قسەكەی خۆی دووجار و سێ جار و چەند جار بەڕوویدا و لە نێو خەڵكدا. بە كورتی واز لێ نەهێنانێتی هەتا درۆكەی دەردەكەوێ. لەم رووەوە مرۆڤی خاوەن باوەڕ نابێ گوێ بداتە ماندوویەتی و كات بەخت كردن.

جا وەك گوتمان، چۆنكە درۆزن، بە زۆری، ترسنۆكە، دیارە لە كاتی دەمەتەقێی بابەتانەدا دەشڵەژێ و زمانی تەتەڵە دەكات و قڕی دەردەكەوێ و لەبەر ئەوەی درۆزن بە زۆری؛ درۆكەی خۆی بەو جۆرەی گوتوویەتی لە بیری نامێنێ؛ ئەوا هەرجارە درۆكە بە جۆرێكی دی دەڵێتەوە. كورد بە خۆڕایی نەیگوتووە "**ئەگەر درۆزن بوویت دەبێ بیرت تیژبێت**"، جا لەم رووەوە دەبێ مرۆڤ بەتەواوی دەقی قسەكانی چەند جارەی پێشووی درۆزنی بیرنەچێتەوە و بە بەراوردكارییەوە بیداتەوە بە چاویدا و لە پێش چاوی خەڵك و بەشایەتەوە.

درۆزنی بەكرێ گیراو؛ گەلێك جار كەڵك لە رووداوێكی بچووك كەجێی رەخنەبێ، یان هەڵەیەكی سووكەڵە كە باسكردن بهێنێ، یان كردەوەی یەكێكی سەر بە بەرەی ئازادیخوازان كە شایانی سەركۆنە بێ، وەردەگرێ بۆ هەڵمەت بردنە سەر ئەو بەرەیە، یان پەلاماردانی ئەو كەسە و ئەوجا تاوانبار كردن و كافركردنی هەموویان. جا ئەو درۆزنە بەكرێ گیراوە؛ ناچی باسەكە، یان هەڵەكە، یان كردەوەكە، وەك خۆی بێ دەستكاری بخاتە ڕوو، بەڵكو دەچێ

سەروبۆری بۆ دەکا و کلکوگوێی دەکا و مێشێك دەکاتە گامێشێك و ریسێك دەکاتە گوریسێك. لەبەر ئەوە دەبێ هاوبیری "**بەرەی ئازادی و یەکسانی**" ئەوە بخاتە بەرچاو کە هیچ مرۆڤێکی ئەم جیهانە فریشتە نەبووە و نی‌یە و نابێ، تەنانەت پەیامبەرەکان کە دەڵێن پەیام هەڵگری خودێ بوون و مرۆڤی زۆر بەرز و پاك بوون، هێشتا ئەوانیش "**بێگەرد نەبوون**" و نەشیان گوتووە "**ئێمە فریشتەین**". هەموو کەسێك خەوش و ناتەواوی و هەڵە و بەسەرچوونی هەیە، و هەموو مرۆڤێك لایەنی بێ هێزی و لاوازی تێدایە و هیچ هاوبیرێکی بەرەی ئازادی و یەکسانی لاڤ خوایەتی و فریشتەیەتی و بێ گەردی و بێ خەوشی لێ نەداوە و ناشتوانێ لێی بدا. لەبەر ئەوە ئەگەر هاتوو درۆژنی بەکرێ گیراو، ناتەواوی‌یەکی دۆزی‌یەوە لە هاوبیرێك، یان لەبەرەکە هەمووی؛ ئەوا ئەو دەمە مرۆڤی بەشەرەف و خاوەن باوەڕ، ئەگەر زانی ئەو ناتەواوی‌یە، یان ئەو هەڵەیە هەیە، ئەوا نابێ داکۆکی بۆ ئەو ناتەواوی‌یە، یان ئەو هەڵەیە بکات، یان بیکا بە ژێر لێوەوە؛ بەڵکو ئەو بەشەی کە راستە لەو بەشەی کە پێوەنراوە جیابکاتەوە و هوردی بکاتەوە و ئەوجا بە درۆژنی بەکرێ گیراو بڵێ "**تۆ تا ئەم هەندازەیە راست دەکەیت، بەلام پێم بڵێ کێ تەواوە و بێ خەوشە لەم جیهانەدا؟ ئایا تۆ خۆت فریشتەیت؟**". "ئێمە لەباس کردن و رەخنە گرتن لە ناتەواویی خۆمان ناترسین؛ بەڵکو پێمان خۆشە باسی بکەین، چونکە دەزانین کە ناتەواوی و هەڵەکردن لەگەڵ خراپەکاری و نۆکەری و چڵکاوخۆری و خۆفرۆشتن و دوژمنایەتی کردنی مرۆڤایەتی و تاوان کردن، ئەرز و ئاسمان جیاوازن. ئێمە هەوڵ دەدەین تا بتوانین خۆمان لە هەڵە دووربخەینەوە و لە هەڵە پاك بکەینەوە. بەلام تۆ مەبەستت لەم باسە دەستکاری کراوە راست کردنەوە نی‌یە، بەڵکو وەك عەرەبەکە دەڵێ "**كلمة حق أريد بها باطل**"ە.

جا بۆ ئەوەی مرۆڤ بتوانێ لەسەر ئەو ناتەواوی‌یە، ئەگەر هەبوو، دەمەتەقێ بکات؛ دەبێ هەمیشە ئاگای لە هەموو کەینوبەینێکی نێو بەرەی ئازادی و یەکسانی و رێکخراوەکانی بێت و هەوڵ بدات هەموو شتێك بزانێت، خۆ ئەگەر باسی شتێك کراو هاوبیرێك یان مرۆڤێکی بەناموس ئاگای لێی نەبوو، نابێ لە خۆیەوە هەڵ بداتێ و قسە بکات لەسەری بەڵکو دەبێ بڵێت: "**ئاگام لەمە نی‌یە**" بەلام زوو بپرسێ و لە کورتترین کاتدا مەسەلەکە لەگەڵ کابرای درۆژنی بەکرێ گیراودا رۆن بکاتەوە و بیبڕێتەوە لەگەڵی و لەبەردەمی خەڵکدا باسی بکات. لەبەر ئەوە؛ ئەوەی هاوبیری بەرەی ئازادی و یەکسانییە؛ دەبێ بەرەکەی خۆی

زۆر باش بناسێت و شارەزای هەموو کەلوقوژبنێکی بێت. بەڵام دەبێ بزانین کە خۆناسین بە تەنیا بەس نییە، بەڵکو ئەوانەی کە پێوەندییان بە بەرەی ئازادی و یەکسانییەوە هەیە، بەدۆست و نەیارەوە؛ بە قووڵی بناسێ. بەبێ ئەم ناسینە قووڵە هیچ هاوبیرێك ناتوانێ هەڵوێستی خۆی ساخ بکاتەوە بەرامبەر درۆژنێکی بەکرێ گیراوی وا کە باش دەرزیدا درابێ و شارەزاییەکی زۆری هەبێ لەکاروباردا و زمانی درێژ و تەڕ و پاراوبێ. چۆنکە خەڵکی بەگشتی، بەتایبەتی ساویلکە؛ گوێ بۆ ئەوانە رادەگرن کە شتیان زۆر لەبەرە و زۆر دەزانن و شارەزایی پێشان دەدەن و وەك کوردەکە دەڵێ **"مەلابەزێنن"** و ئاگاداری ئەم لاو ئەولان، ئەمە بێ ئەوەی راستی و درۆی نێوەڕۆکی قسەکانیان شی بکەنەوە.

شایانی باسە کە ئەم درۆژنە بەکرێ گیراوانە؛ هەر لە نێو یەك دەستەی تایبەتی، یان کۆمەڵی تایبەتیدا، ناکەونە **"جەنگی واتەوات"**؛ بەڵکو دەچنە نێو هەموو دەستەو کۆمەڵێکەوە و خۆیان بە درۆ دەکەنە هاوڕێ و دۆست و بگرە برای هەموو لایەك و هێندێ جاریش دەوری **"ریش سپی"** و **"راوێژکەر"** و **"نێوبژی کەر"** دەگێڕن و لە رێی ئەو **"بێ لایەنی"**یە درۆژنەیەوە کە باسمان کرد؛ دەتوانن لە نێو هەر دەستە و کۆمەڵێکدا جێی خۆیان بکەنەوە، و هەر لە سەرەتاوە هەوڵ دەدەن کە لە بیروکردەوەی هەموو ئەو دەستەو کۆمەڵانە بگەن و بزانن ئەمانە چی کار دەکاتە سەریان، بەچی دڵیان خۆش دەبێ و لە چی تووڕە و دڵتەنگ دەبن، ئەوجا دەچن بەو پێیە دەست بەدرۆ دەکەن بۆیان و هانیان دەدەن و تیژیان دەکەن و لە هەمان کاتدا دەیانهێننە قسەو قسەکانیان دەچننەوە و بەجۆرێکی دەستکاریکراو بۆ دەستەو کۆمەڵەکانی دی باس دەکەن و بەمە ناکۆکی دەخەنە نێوانیانەوە. خۆ کە کەوتنە **"جەنگی وات وات"** دژی کۆمەڵێکی سەر بە بەرەی ئازادی و یەکسانی؛ ئەوا لە نێو هەر کۆمەڵێك یان دەستەیەکی دیدا جۆرە درۆ و بوختانێك رێك دەخەن بۆیان، بۆ وێنە: ئەگەر چوونە نێو تاقمێك موسوڵمانی نوێژ کەرو رۆژوو گرەوە؛ پێیان دەڵێن: **"ئەوانە کافرن و باوەڕیان بە ئیسلام نییە"**. خۆ ئەگەر چوونە نێو دەرەبەگ و دەوڵەمەند و سەرمایەدارەکانەوە؛ دەڵێن **"بابە ئەمانە سۆسیالیستن"** و سوسیالیزمیشیان واتێ دەگەیەنن کە ئەگەر سبەی رۆژێ سۆسیالیستەکان هاتنە سەر کار؛ ملك و زەوی و پارە لە هەمووان دەسێننەوە و دەیبەن بۆ خۆیان واتە ئەوان دەکەنە هەژار و خۆشیان دەوڵەمەند لە جێی ئەوان. خۆ ئەگەر چوونە نێو تاقمێك عەرەب و ترك و فارسی شۆڤینی و کۆنەپەرستەوە؛ دەڵێن:

"ئەمانە رقیان لە عەرەب و ترك و فارسە، و دەیانەوێ کوردستانێکی سەربەخۆ دروست بکەن و جیابوونەوە خوازن".

خۆ ئەگەر چوونە نێو مرۆڤی فاشیست و نازی و دیکتاتۆرەوە؛ دەڵێن **"ئەمانە کۆمۆنیستن کە رۆژێ هاتنە سەرکار ئەشکەوت لە هەر کەسێك کە کۆمۆنیست نەبێ دەکەنە کونە مشك"**.

خۆ ئەگەر چوونە نێو دەستەیەك لەلایەنگیرانی دیمۆکراسی‌یەوە؛ دەڵێن **"ئەمانە نازین. ئەوە نی‌یە سۆسیالیزمەکەیان نێو ناوە قوتابخانەی کوردیی سۆسیالیزم"**. خۆ ئەگەر چوونە نێودیان و جوولەکەوە دەڵێن **"ئەمانە موسوڵمانی تەنگە تیلکەن؛ ئەوە نی‌یە دەڵێن: باوەرمان بە مادده نی‌یە وەك سەرچاوەیەك بۆ بزواندنی هەموو چالاکی‌یەکی مرۆڤ و ئەمەشیان لە قورئانەوە وەرگرتووە"**. خۆ ئەگەر چوونە نێو کۆمەڵێك پیاوی کۆنەپەرستی دواکەوتووی دژ بە ئازادیی ژنانەوە؛ دەڵێن "ئەمانە باوەریان بە یەکسانیی ژن و پیاوە. لەبەر ئەوە ئەگەر دەستیان بوو؛ هیچ ژنێك نامێنێ کە حەوت مێردی نەبێ". بە کورتی: بۆ بەرگری لەم بوختانە جۆرجۆرانە؛ دەبێ هاوبیری بەرەی ئازادی و یەکسانی؛ پێوەندیی بە هەموو چین و دەستەو کۆمەڵ و تاقمێکی کۆمەڵگەوە هەبێ، و بەرە بەرەو لەسەرخۆ هۆشیاریان بکاتەوە و هەر کاتێك شتێکی لەم جۆرەی بیست؛ دەمودەست بیباتەوە سەر بنچینەی خۆی و لە نێو جەماوەردا بە درۆی بخاتەوە و بە پەندی بکات.

راستی‌یەکەی زۆرتر چوونە نێو جەماوەر، لەم رووەوە سووتێکی دیشی هەیە؛ ئەو سووتەش لە کاتێکدا دەردەکەوێ کە بەرەی تاریکی لە رێی نۆکەرە درۆژنە بە کرێ گیراوەکانی‌یەوە هەر لە نێو تاکە تاکەی خەڵکدا نەکەوێتە کار؛ بەڵکو بە نووسینی وتاری رۆژنامە و چاپکردنی بلاڤۆك و لێدوانی رادوێ و تەلەفزوێن و لە سنوورێکی نێوچەیی یان جیهانی‌دا بکەوێتە کار.

ئەوجا بەرەی ئازادی و یەکسانی، چۆنکە لەم رۆژەدا دەسەڵاتی ئەوەی نی‌یە —وەك ئەوان— دەستاوێژ (وسیلة)ی تەکنیکی مۆدێرن بخاتە کار، دیارە لەم حاڵەدا پێوەندیی بەستن بە جەماوەری وڵاتی خۆوبێگانەوە، و بەتایبەتی بە جەماوەری زەحمەتکێش و رۆناکبیری ئازادیخوازی وڵاتانەوەو بەو کۆمەڵانەوە کە ئازادیخوازن لە جیهاندا و لە هێندێ رووەوە هاوکێشن لەگەڵ **"بەرەی ئازادی و یەکسانیی کورد"**؛ دەبێتە هۆی زاڵ بوون بەسەر پرۆپاگانتەی هەڵگیرسێنەرانی **"جەنگی وات وات"**دا، یان هیچ نەبێ کزکردنی هێزی واتەواتیان.

لێرەدا پێویستە دەست بۆ راستییەکی زۆر گرنگ رابکێشین؛ کە ئەوەش ئەوەیە؛ ئەو کۆمەڵەو دەستانەی سەر بە "**بەرەی ئازادی و یەکسانین**"، بە زۆری، ناتوانن لە هەموو کات و لە هەموو جێیەکدا بە ئاشکراو سەربەست بێنە پێشەوەو رەئی خۆیان ئازادانە و بێ ترس بڵێن و لەسەر خۆیان بکەنەوە و بەرەنگاری درۆو بوختانی "**بەرەی تاریکی**" بین. چۆنکە ئەم کۆمەڵ و دەستانە، بە زۆری، لەلایەن ئەو دەوڵەت و فەرمانڕەوایی و هێزانەوە کە سەر بە بەرەی تاریکین رێبەندکراون و رێبەند دەکرێن و رێی کارکردنی ئاشکرایان لێ گیراوە و لێ دەگیرێ و ناچار بوون و ناچارن بەنهێنی و دزێتییەوە کاربکەن. جا ئەو دەسەلاتە کەمەو ئەو ماوە تەنگەی هێزێکی بەنهێنی کارکردوو بۆ دەربڕینی دەنگی خۆی هەیەتی؛ بەراورد ناکرێ لەگەڵ دەسەلاتی یەکجار گەورەی دەوڵەتێك یان هێزێکی فەرمانڕەوای بە ئاشکرا کار کردوو. لەبەر ئەوە "**بەرەی تاریکی**"، بەشێوەیەکی گشتی؛ کەڵك لەم حاڵە وەردەگرێ و دەکەوێتە بوختان و درۆو دەلەسە و خۆشکردنی "**جەنگی واتەوات**" لە دژی بەرەی ئازادیخوازی نهێنی کارکردن بەسەردا سەپاو. شتێکی خۆیایە (واضح) کە درۆ هەڵبەستن و بوختان کردن بەوانەی بەنهێنی کاردەکەن و پڕۆ پاڵانتە کردن لە دژیان گەلێك هاسانترو کاریگەرترە، لە نێو خەڵکدا، لە درۆ هەڵبەستن و بوختان کردن بەوانەی بە ئاشکرا کاردەکەن. ئەمەش لە مێژووی گەلەژێردەستەکاندا، و بەتایبەتی لە مێژووی گەلی کورددا؛ زۆر بە چاکی دیارە. بۆ وێنە: لە کاتێکدا کە خەلیفە ترکەکانی دەوڵەتی عوسمانی ئاینە کوردییە کۆنەکانی وەك ئاینی کاکەیی و ئاینی ئێزدی و ئاینی عەلەوی و ئاینی هەققەیان رێبەند دەکرد و هەر کەسێك بە ئاشکرا خۆی بە لایەنگری ئەو ئاینانە بزانیایە؛ بە نێوی ئەوەوە کە کافرە؛ خوێنیان حەلاڵ دەکرد و هەر ساتەناساتێ بە لەشکرەوە پەلاماری ئەو نێوچە و هۆزانەیان دەدا کە سەر بەو ئاینانە بوون؛ دەچوون لە نێو خەڵکی ساویلکەدا "**جەنگی واتەوات**"یان دژی ئەم ئاینانە و لایەنگرەکانی هەڵ دەگیرساند. بۆ وێنە؛ وایان بلاودەکردەوە کە گوایە ئێزدییەکان "**شەیتان پەرستن**"، ئەمە لە کاتێکدا ئەوانەی باش شارەزای ئاینی ئێزدین؛ دەزانن کە ئێزدییەکان لە بنەڕەتەوە هەر باوەڕیان بە بوونی "**شەیتان**" نییە بەو شێوەیەی کە موسوڵمانان بۆی دەچن. جا کەسێك کە باوەڕی بە بوونی شتێك نەبێ؛ چۆن ئەو شتە دەپەرستێ؟ هەروەها کاکەییەکانیش هەر لەسەتەی رابوردووەوە و بگرە زووتریش ئەو بوختانە کراوە پێیان کە گوایە ئەمانە هەموو ساڵێك

شەویکیان هەیە کە نێوی "**شــەوەڕەش**" یان "**چراپف**"ە، و لەو شەوەدا ژنان و پیاوانیان کۆدەبنەوە و چرادەکوژێننەوەو هەریەکە بەردەبێتە ئەوی دەستی بیگاتیێ. ئەم قاوە، نەك تەنێ لەلایەن ترکە عوسمانی‌یە خوێنمژەکانەوە داخراوە بۆ بەد نێو کردنی کاکەیی؛ بەڵکو شان بە شانی ئەوانیش هێندێ لەو ئەورووپاییانەی نۆکەر و جاسووسی بەرەی کۆلۆنیالیستەکان بوون؛ وەك (مۆریتزڤاگنەر) و (فردریك میلینگن) هەمان بەیتو باڵوەریان لێ داوە.

بێگومان ئەم بوختان و واتە واتە؛ کاری کردووەتە سەر خەڵکی ساویلکە و بگرە خوێندەوارێش. ئەوەتە کابرایەکی ژیرەکی زۆرزانی وەك شێخ ڕەزای تاڵەبانی ئەم درۆ و بوختانە بەرامبەر کاکەیی‌یەکان دووبارە دەکاتەوەو دەڵێ:

هەتانە، هەر وەکو بیستوومە بەزمێ

لە ساڵێکا شەوێ یارانی دیندار

ئێستە ئەگەر سەرنج بدەینە شەکرە شکێنراوەکانی شێخ ڕەزا؛ دەبینین کاتێك ئەو ئەم هەموو بوختان و درۆیانە دەگێڕێتەوە؛ هەر لەسەرەتاوە دەڵێ "**بیستوومە**" و ناڵێ "**دیومە**". جا نەك هەر شێخ ڕەزا، بەڵکو هیچ کەسێکی دیی ئەم جیهانە؛ نە "**شەوەڕەش**"ی دیوە و نە "**شەوەڕەش**"یش هەیە. بەڵام وەك چۆن ئێزدی‌یەکان نەیانوێراوە خۆیان ئاشکرا بکەن و بڵێن: "**ئێمە ئێزدین و ئەمە ئاینەکەی ئێمەیە و ئێمە شەیتان پەرست نین و ئەوانە شەیتان پەرستن کە خوێنی ئێمە بەناڕەوا دەرژێنن و ئەمە هەموو بوختانە بە ئێمە دەکرێ**"، هەروەها کاکەیی‌یەکانیش نەیانوێراوە بە ئاشکرا بێنە پێشەوە و بڵێن "**بابە ئێمە کاکەیین و ئەوە ئاینەکەمانە و وایەو وایە و شەوەڕەش بوختانە و پێمان دەکرێ**". چۆنکە ئەوان ئەگەر وا بە ئاشکرا بهاتنایە پێشەوە، ئەوسا دەبوو ئێزدیێتی و کاکەیەتی خۆیان بەجارێ دەربخستایە وئەو دەمە دووچاری مەترسیی مەرگ و لەنێوبردن دەبوون و خوێنی خۆیان حەڵاڵ دەکرد بە دەستی ئەو سەختگیرە کوێرانەی لە هیچ جۆرە خوێنڕێژی‌یەك ناپرنگێنەوە (بگەڕێرەوە بۆ وتاری "سەختگیریی کوێرانەو سەختگیریی بینایانە). جا ئەمڕۆش مەسەلەی کۆمەڵ و پارتە سیاسی‌یە ئازادیخوازەکانی کوردستان و هەموو بەرەی ئازادیخوازانی جیهان وەك مەسەلەی ئێزدی و کاکەیی و هەققە و عەلەوی‌یەکان وایە. لەلایەکەوە ڕێیان نادرێ ئازادانە و بێ ترس و بە ئاشکرا باسی بیروباوەڕو ڕێی خۆیان بکەن، و لە لایەکی دیکەشەوە چۆنکە ناچارن بەنهێنی کاربکەن؛ هەزاران درۆ و دەلەسەو بوختان ڕێك دەخرێ بۆیان، ئەوانیش چۆنکە ناچارن بەنهێنیتی

بمێننەوە، چۆنکە لە ترسی کوشتن و بڕین ناتوانن خۆیان دەربخەن و بە ئاشکرا قسەکانی دوژمنان و نۆکەرانی بەرەی تاریکی بە درۆبخەنەوە، ئەوا لە وێستاوێکی زۆر نالەباردان.

ڕێکخراوی "**کاژیك**"، نموونەیەکی زیندووە بۆ ئەم ڕاستییە. ئەوەبوو "**کاژیك**" هەر لەسەرەتای هاتنەکایەوە؛ لە هەموو کوردستاندا و لەلایەن هەموو هەلپەرست و هەڵمەتەکاسەیەکی سیاسەتەوە بەوپەڕی توندوتیژی و بەنێوی ئەوەوە کە "**جیابوونەوە خوازە**" بەربەرەکانیٚ کرا. وریٚی کارکردنی لیٚ دەگیرا و ئەوی کاژیکیش بوو لە ترسی کوشتن و بڕین و ماڵوێرانی؛ نەی دەتوانی بە ئاشکرا بێژیٚ "**کاژیکم**" چۆنکە بوونە کاژیك باسی سەربوو؛ لە هەمان کاتدا دەستی ڕەشی بەرەی تاریکی دەیگوت "**بابە کاژیك کوا هەن؛ هەموو دووکەس و لەتێکن، فەرموو ئەگەر هەن بۆ نایەنە پێشیٚ**"؛ کەچی هەر ئەوانەی دوێنیٚ پیٚیان بە سێبەری هەموو هاوبیرێکی کاژیك دادەنا؛ ئەمڕۆ قسەکانی چارەکە چەرخێك لەمەوبەری کاژیك –بەلاٚم بە کاڵوکرچی– دەجوون و دەجوونەوە و لە خراپەکاری خۆشیان هەروازیان نەهێناوە.

بۆ بەرەنگاربوونی ئەم بارە نالەبارە؛ پێویستە بەرەی ئازادی و یەکسانی و هەموو ئەوانەی ئازادیخوازو دیٚموکرات و مرۆڤ دۆستن، و هەموو ئەوانەی ئازادیی کۆمەڵگە بەلایانەوە بەنرخە؛ بکەونە خۆیان و ئەوانیش خۆیان بۆ "**جەنگێکی دژواتەوات**" ئامادە بکەن. هاوبیرانی "**بەرەی ئازادی و یەکسانی**" و لێرەشدا مەبەستم لە هیچ ڕێکخراوێکی تایبەتی نییە، بەڵکو مەبەستم لەوانەیە کە سەر بەو بیرو ڕیٚیەن، دەبیٚ هەوڵ بدەن بەر لە هەموو شتێك "**بەرەی تاریکی**" زۆر باش بناسن و بەتایبەتی لە دوولاوە: لەباری ئیدیۆلۆژی و لەباری جۆری لایەنگیرەکانییەوە؛ واتە لایەنی بەهێزی و لاوازییانەوە. بۆ ئەمە پێویستە هەموو بنەڕەتە بیرییەکانی (الاسس الفكرية) "**بەرەی تاریکی**" بەشێوەیەکی زانستانە شی بکرێنەوە و ناتەواوی و کەموکورتییەکانی، بەتایبەتی ئەو لایەنانەی کە دژی مرۆڤایەتین، لێك بدرێنەوە و بە جەمسەری کردەوە خراپەکانیانەوە پێشکێش بە کۆمەلاٚنی خەڵکی بکریٚ؛ بەلاٚم دیارە ئەمەش لە کات و شوێنی خۆیدا، و لەم ڕووەوە هیچ چاوپۆشییەك نەکریٚ.

لێرەدا دەبیٚ ئەوە بڵێین کە شێوەی "**جەنگی دژواتەوات**"؛ نابیٚ ئەو شێوەیە بگریٚ کە بەرەی تاریکی گرتوویەتی؛ واتە نابیٚ لە درۆ و دەلەسە و بوختان بۆ هەڵبەستن و پێوەنان پێك هاتبیٚ. بەرەی ئازادی و یەکسانی بەرەی ڕۆناکییەو

ئەو ریێیە چەوتە چەوێڵە چەپەڵەی بەرەی تاریکی ناگرێتە بەر؛ چۆنکە ئەو مێتۆدە لەگەڵ سروشتی رۆناك و پاکیدا رێك ناکەوێ. بێجگە لەوەش پێویستی بە درۆ هەڵبەستن و بوختان کردن نییە؛ چۆنکە بەرەی تاریکی هێندە پیسی و گوناه و تاوانی زۆرە، کە پێویست بە شت دروست کردن نەکات بۆی. بە کورتی دەبێ "**جەنگی دژواتە واتە**" تەنێ ریێی راستیی خستنەڕوو و لایەنی راستی بگرێ. بەڵام دەبێ باش بزانرێ کە ئەو راستییە کەینێ و لە کوێ و چۆن و بە چ شێوەیەك دەگوترێ و دەردەبڕرێ.

ئەمەش هونەرێکە بە مرۆڤی دەست رەنگینی خۆی نەبێ؛ بە هەموو کەسێك ناکرێ؛ با ئەو کەسە زیرەك و زۆرزان و دڵپاکیش بێ. دەبێ ئەوەمان هەمیشە لەبەر چاوبێ؛ کە مرۆڤێکی ئازادیخوازی یەکسانی ویستی ئاشتی پەروەری دڵپاك، ناتوانێ هەموو کاتێك بەرامبەر بە دوژمنێکی پڕ چەکی بێ ویژدانی بێ ئابڕووی دەست وەشێنی درۆژنی بوختانکەری پشت پێ نەبەستراو؛ رووی ئازادیخوازانە و دڵی پاك و نیازی چاکی خۆی پێشان بدات. بۆ وێنە: بەرامبەر زەلامێك کە لە تاریکیدا وەستاوە و بەرد دەگرێتە سەروچاوت و دەیەوێ کوێرت بکات، تۆ ناتوانیت و نابێت هەر لە رۆناکیدا بوەستیت و دەموچاوی خۆتی پێشان بدەیت و بڵێیت "**فەرموو وەرە پێشەوە با بەرامبەر یەك بوەستین و سوارچاکانە شەڕەشیر بکەین، کێ بردییەوە، ئەوە شێرو رۆستەمی مەیدانە**". چۆنکە ئەو نایەتە بەر رۆناکییەکە و رووبەڕووی تۆ ناوەستێ و لەبەرد هاویشتنی خۆی ناکەوی. خۆ ئەگەر وابوایە ئەویش مەردێك دەبوو وەکو تۆ و سەر بە بەرەی رۆناکی دەبوو و ئەم شەڕ و هەڵایەی لەگەڵ تۆ نەدەکرد. لەبەر ئەوە بەرەی ئازادی و یەکسانی؛ بۆ پاراستنی خۆی؛ بۆی هەیە، بە پێی پێویست، شتی وا بڵێت و قاوی وا دابخات کە سەر لە بەرەی تاریکی تێك بدات. رۆستەمی و سوارچاکی بەرامبەر کەسانێك، یان کۆمەڵانێك دەخرێتە کار، کە ئەو کەسانەش یان ئەو کۆمەڵانەش خۆیان لە بەرەی رۆستەمی و سوارچاکی دابن، یان هیچ نەبێ قەدری رۆستەمی و سوارچاکی بزانن و بگرن.

ئەو خوێنمژانەی گەلە چەوساوەکانی ئەم جیهانە دەڕووتێننەوە، و ئەو فەرمانڕەوایانەی هێزو دەسەڵاتی خۆیان بەهۆی دیل کردنی مرۆڤی بەشخوراوی ئەم جیهانەوە دەسکەوتووە؛ هەروەها ئەوانەی کوردستانیان داگیرکردووە و هەموو مافێکی گەلی کوردیان پێشێل کردووە؛ هیچ کاتێك نەرۆستەم بوون و نە بەڕۆستەمی و ئازایەتی گەیشتوونەتە ئەوە. لەبەر ئەوە

ئەگەر هاتوو بە کریٚ گیراویٚکی درۆژن شتیٚکی پرسی لیٚت؛ بۆ ئەوەی زمانت بدزیٚ یان قسە دابکیٚشیٚ لە سەرت؛ تۆ پیٚویستە شتیٚکی وا بلٚییت پیٚی، کە دوودڵی بکەیت و سەری لیٚ تیٚك بدەیت بە چەشنیٚك کە زانیاری‌یەکی وا بباتەوە بۆ ئاغاکانی بە هیچ جۆریٚك سووت نەبینن لیٚی. هەروەها ئەگەر نۆکەریٚکی بەرەی تاریکی هات و خۆی بە بیٚ لایەن دایە قەڵەم و دەستی کرد بە بوختان کردن و خستنەڕووی کەموکورتی‌یەکانی بەرەی ئازادی و یەکسانیی بە جۆریٚکی دوژمنانە و ناڕاست و نا بابەتانە؛ بۆ ئەوەی دەماری هاوبیریٚکی بەرەی ئازادی و یەکسانی بگریٚ کە هیٚشتا دەرنەکەوتووە بۆی، هاوبیری بەرەی ئازادی و یەکسانی نابیٚ یەکسەر بپژیٚتەوە بەچاوی‌دا؛ بەڵکو دەبیٚ جاریٚ زۆر بە وریایی هەوڵ بدا بزانیٚ ئەو نۆکەرە "**بیٚلایەنە**" درۆژنە سەر بە چ لایەکە، و ئەوجا لە نیٚو خەڵکدا کەموکورتی و خراپەکاریی ئەو لایەنە لە پیٚش چاوی ئەو نۆکەرە بخاتە ڕوو؛ بەڵام وەك گوترا بە شیٚوەیەکی بابەتانەو بە جۆریٚك کە ئەو خەڵکەی دەوروپشت تیٚی بگەن و لیٚی بگەن. ئەوسا مرۆڤ دەبینیٚت کە ئەو نۆکەرە بەکریٚ گیراوەی خۆی بە درۆ بیٚلایەن پیٚشان دەدات؛ بەزۆری، خۆی ناگریٚ و کە گویٚی لە ڕەخنە لیٚ گرتنی لایەنەکەی خۆی و ئاغاکانی بوو؛ دەست بەجیٚ لەسەریان دەکاتەوە؛ ئەوجا مرۆڤ دەبیٚ وەستایانە وتوویٚژی لەگەڵ بکا و بۆ خەڵکەکەی ساخ بکاتەوە کە ئەو نۆکەرە سەر بەو لایەنەیە و بیٚ لایەن نی‌یەو درۆژن و بەکریٚ گیراوە و بەمە دەستەکەی بخاتە ڕوو و بەرامبەر بە پیٚکهیٚنانی دەورەکەی خۆی دوودڵی بکات.

دوودڵ کردن و خستنە گومان؛ هەموو کاتیٚك بیٚ هیٚزی و سەرلیٚ تیٚکچوون و نەهیٚشتنی دەسەڵاتی بڕیاردانی لەدووایە.

"**بەرەی تاریکی و لایەنگرەکانی**" پیٚویستە هەموو کاتیٚك لە "**جەنگی دژ واتەوات**"دا وا دوودل بکریٚن و بەجۆریٚك بخریٚنە گومان کردنەوە لە خۆیان؛ کە هیچ بڕیاریٚك نەتوانن بدەن یان لەسەر هیچ بڕیاریٚك نەتوانن بمیٚننەوە.

بە کورتی: ئەم "**جەنگی واتەوات**"ە؛ جەنگیٚکی یەکجار سەختە لەنیٚوان دوو بەرەدا: "**بەرەی تاریکی**" کە بریتی‌یە لە دزو درۆژن و نۆکەر و چڵکاوخۆر و ویژدان مردوو و دەستبڕو دیکتاتۆر و ملهوڕ و فاشست و ئیمپریالیست و تۆتالیتاریست و کۆلۆنیالیست و چەوسیٚنەرەوەی گەلان و ڕووتیٚنەرەوەی زەحمەتکیٚشان و کەنەفتکەری ژنان و، "**بەرەی ڕۆناکی**" یش هەموو مرۆڤ

دۆستان و ئازادیخوازانی یەکسانی خوازان و دیمۆکراتی راستەقینەو دڵپاك و سەرڕاست و بە ویژدان و خێرخواز دەگرێتەوە.

پێویستە لایەنگیرانی بەرەی رۆناکی واتە هاوبیرانی بەرەی ئازادی و یەکسانی بە هیچ جۆرێك رێ نەدەن نا هومێدی و بێ هیوایی رێ بدۆزێتەوە بۆ دڵ و دەروونیان و باوەڕیان بە خۆیان و بەرەکەیان؛ بە هیچ گۆڕانێکی دەورووپشتیان، لە جێی خۆی نەلەقێ، و باش بزانن کە پەنابردنی بەرەی تاریکی بەدرۆ و دەلەسە هەڵبەستن و بوختان کردن و ناڕەواییی سەپاندن؛ تەنێ نیشانەی بێ هێزی و هیچ لەباردانەبوویی و ترس و لەرزی ئەم بەرە تاریکە نووتەکەیە لە بەرەی رۆناکی و لە رۆژی رۆناکی رەخشان و ئەمەش بەڵگەیەکی بنج بڕە بۆ هەوڵوتەقەلای خۆڕزگارکردنی ئەم بەرەتاریکە لەمەرگی سەخت و تاڵ (الموت الزؤام). بێجگە لەوەش مرۆڤ دەبێ لە "دێوو درنج" چاوەڕوانی چی بێ؟ لە پەلاماردان و مرۆڤ خواردن و خوێنڕشتن و تەلیسم لێدان و مووهەڵ کزاندن و جادوو و فێڵ و کەڵەك و پاشقول گرتن زێتر؟

جا هەرچەندە بەرەی تاریکی لەسەر ناهەق و بەرەی رۆناکی لەسەر هەقە، بەلام سەرکەوتن و زاڵ بوونی هەق بەسەر ناهەقدا لە کاتێکی تایبەتی و جێیەکی تایبەتیدا، لەسەر رادەی تێکۆشانی بێ وچان و خەباتی بێ پسانی لایەنگیرانی هەق وەستاوە؛ تێکۆشانێك کە بیروباوەڕی ئازادیخوازانەی یەکسانانەی لە چوارچێوەی دەزگەیەکی سیاسیی پتەودا رێك خستبێ و هەمیشە لە کاردا بێ و بەرەو ئامانج بەرێوە بێ و بە هیچ پڕوپاگانتە و واتەواتێك پشتی ساردنەبێتەوە.

بەرەی ئازادی و یەکسانی؛ واتە بەرەی رۆناکی کە لە دەزگەیەکی سیاسیی پڕ بە پێستی شایانی خۆیدا رێك خرا و کەوتە تێکۆشان و جەماوەریش پشتی گرت؛ ئەوا دەتوانێ سەربکەوێ.

بەرەی ئازادی و یەکسانی دەبێ هەر سەربکەوێ. چۆنکە ژێرکەوتنی بەرەی ئازادی و یەکسانی مانای سەرکەوتنی بەرەی تاریکییە و ئەمەش مانای زاڵ بوون و فەرمانڕەوایی و دەست رۆیشتنی زۆرداری و ناڵەباری و چەوسانەوە و ژێردەستەیی و دیلی و نائازادی و نایەکسانییە و تف لەو رۆژە.

سەختگیریی کوێرانەو سەختگیریی بینایانە

"**سەختگیری**" کە بە زمانی عەرەبی و فارسی "**تعصُب**" و بە زمانە ئەوروپاییەکان "**فەناتیزم**"ی پێ دەڵێن؛ دیاردەدە (ظاهرة)یەکی کۆمەڵایەتییە کە لە ژیانی ڕۆژانەدا "**واتەیەکی نەرێتی**" (مفهوم سلبی) دەگەیەنێ. هەر کاتێك کە باسی "**سەختگیری**" بکرێ؛ خەڵکی "**لایەنگیری و داکۆکییەکی بێ سنوورو بێ چەند و چۆن و بێ لێکۆڵینەوە و هوردکردنەوە**"ی بیرێك یان ئاینێك یان کۆمەڵێکی سیاسی یان کەسایەتی (شخصیة)یەك دێتە بەرچاویان. سەختگیریی مرۆڤ لە لایەنگیری شتێکدا؛ بە زۆری، ئەوە پێشان دەدا کە ئەو کەسەی سەختگیرە، لە "**کانی دڵییەوە**" باوەڕی بە پایە بەرزی و بێ خەوشی و بێ هاوتایی و بێ گەردیی ئەو شتە هەیەو لەبەر ئەوەیە "**دڵ**"ی بەتەواوی بەو شتەدا چووە و "**خۆشەویستی**"ی خۆی پێشکێش کردووە. "**دڵ چوون**" بە شتێکدا و "**خۆشویستنی**"ی ئەو شتە، لەوانەیە "**هەڵەو ناتەواوی و خەوش**"ی ئەوشتە لەبەر چاوی مرۆڤ کاڵ بکاتەوە، و هەتا دڵ پێداچوون و "**خۆشەویستی**" بەهێزترین؛ لەوانەیە هوردە هوردە چاوی ئەو کەسە لە ئاستی ناتەواوییەکانی ئەو شتەدا بەرەو "**کوێری**" بباو "**هێزی بینایی**"ی نەهێلێ و بەمە سەختگیرییەکە بگاتە پلەی "**سەختگیرییەکی کوێرانە**" (التعصب الاعمی). ڕاستییەکەی هەموو سەختگیرییەك بۆ بیرێك (فەلسەفی رووت بێ، یان ئاینی)، لە بنچینەدا، لەسەر ئەوە بەندەکە ئەو سەختگیرە؛ ئەو بیرە بە "**پیرۆز**" (مقدس) و "**نەتەکێن**" (مصُون) دەزانێ، واتە جۆرە خۆماڵ (خاصیة)ێکی ئێزدانی پێ ڕەوا دەبینێ؛ لەبەر ئەوەیە دڵی بڕوایی نادا هەڵمەت ببرێتە سەری و پەلاماری بدرێ. هەر لەبەر ئەمەشە وشەی ئینگلیزی fanatic (مُتعصب) لە وشەی لاتینی fanaticusەوە وەرگیراوە کە ماناکەی ئەوە دەگەیەنێ "**کەسێك کە لە دەسەڵاتی خوایەتییەکەوە خرابێتە سەر پەلوپێ وشبر و شەیدا کرابێ**"، و هەر لەمەشەوە وشەی Fanum پەیدا بووە کە بە مانای "**جێیەکی پیرۆز**" دێ کە کرابێ بە "**شوێنی پەرستنی ئێزدان**" واتە "**پەرستگەی خودێ**".

باوەڕکردنی مرۆڤێکی عاتیفی بە "**پیرۆزی**" و "**بێ هاوتایی**" و "**بێگەردی**"ی باوەڕێك بە جۆرێکی وا کە کاربکاتە سەر هەست و دەروون و گیانی ئەو مرۆڤە و لە دڵیدا شێتگیرانە جێی خۆی بکاتەوە؛ دەبێتە هۆی خڕداخستنی مێشکی ئەو مرۆڤە و سڕکردنی هێزی بیرکردنەوە و نەهێشتنی توانستی ڕەخنەگرتن

لەو باوەڕە و لایەنگرانی ئەوباوەڕەو هێندێ جاریش وا لەو کەسە دەکات کە هۆشی خۆی بە جاریێ ون بکات و سۆزی دەروونی بگاتە هەندازەی سۆزی ئەو پەپوولەیەی کە لە شەوێکی تاریکی ئەنگوستە چاودا ئەوەندە بە دەوری تیشکی چرایەکی داگیرساودا دێتو دەچێ؛ تا باڵی خۆی بەجاریێ دەسووتێنێ، یان وەك ئەو دەروێشەی لێ دەکات کە حاڵ دەیگرێ و خۆی دەداتە بەر زەرگ و خەنجەر و چەقۆ و باکیشی نی‌یە.

<u>هەموو سەختیگری‌یەکی ئاوا کوێرانە</u>؛ بنچینەکەی "**هەر دڵ پێدا چوون و شەیدا بوون**"ە و لێرەدا "**بیرکردنەوە**" و "**هوردکردنەوە**" و "**توێژینەوە**" و "**مێشك گوشین**" هیچ دەورێك ناگێڕن. جا لە شوێنێکدا کە تەنێ "**هەستی دەروون**" و "**ئارەزووی دڵ**" و "**خۆشەویستیی رووت**" فەرمانڕەوابن؛ "**مێشك**" و "**هۆش**" لەو جێیە دەتۆرێن و باردەکەن و دۆ و دۆشاو تێکەڵ یەك دەبن و تەرازووی ژیربێژانە (منطقي) دەشکێ و لە ئەنجامدا "**راستی**" ون دەبێ.

بەڵێ لە تەڤگەری "**سەختگیریی کوێرانە**" دا "**راستی**" ون دەبێ. چۆنکە پەیدابوونی ئەم "**باوەر**"ە لەلای ئەو "**سەختگیرە کوێر**"ە لە ئەنجامی بیرکردنەوە و مێشك خستنە کارو لێکۆڵینەوە و بەراوردکردنی بیرە جۆرجۆرەکان و رەخنە لێ گرتن و تاوتۆکردنیانەوە پەیدا نەبووە؛ بەڵکو تەنێ کەفوکوڵی دڵ و دەروونە؛ لەبەر ئەوە ئەو کەسە؛ ئەو بیرە بە پارچەیەکی لە جیاکردنەوە نەهاتووی گیانی خۆی (نەك بیری خۆی) دەزانێ و وەك دایکێکی دڵ پڕبەزەیی چۆن زاڕۆی خۆی بەجگەرگۆشەی خۆی دەزانێ و هەزار هارە بەتانێ بکات؛ رێ نادات بە کەس بە خراپ نێوی ببات، یان پەنجەی تێوەر بدات، یان رەخنە بگرێ لێی، ئەوا ئەو سەختگیرە کوێرەش باوەڕەکەی خۆی بە کوڵ و دڵ دەوێ و رێ بە هیچ رەخنەیەك نادات لێی بگیرێ، و لەبەر ئەوەش "**ماف**" دەداتە دەست خۆی کە بەربەرەکانێی هەموو ئەوبیرانە بکات کە هی ئەو نین و بە "**ناڕاست**"یان دەزانێ، و هێندێ جاریش ئەم بەرەبەرکانێیە وا خەست دەکاتەوە تا دەیگەیەنێتە پلەی لەنێوبردنی ئەوانەی باوەڕیان بە باوەڕەکەی ئەو نی‌یە، بێ ئەوەی دڵی بسووتێ پێیان، چۆنکە "**دڵی وی**" جێی گرتنی هیچ جۆرە شتێکی دی تێدا نەماوەتەوە، و مێشکیشی هیچ دەورێك نابینێ. ئەم جۆرە کەسانە مەترسی‌یەکی گەورە پێك دێنن لە دژی ئازادیی کۆمەڵگە و بە زۆری دەبنە کوتەکی دەستی زۆرداران و ملهوڕانی زۆرزان و فێڵباز.

لێرەدا دەبێ بزانین کە "**سـەختگیریی کوێرانـە**" بە "**سـەختگیریی کوێرانــە**" نادرێتە قەڵەم لەبەر ئەوەی خاوەنەکەی، یان بە وتەیەکی دی دەروێشەکەی، هەر خۆی بە "**راست**" دەزانێ و "**راستی**"یەکەی خۆی بە رووت (مجرد) دەزانێ و دوای "**راستیی رووت**" (الحقیقة المجردة) دەکەوێ.

دواکەوتنی "**راستیی رووت**"ی بابەتانە لەگەڵ "**سـەختگیریی کوێرانــە**"دا بۆ سەرنجێکی لایەنگرانەی نابابەتانە، جیاوازن و یەك نین. چۆنکە "**راستی**" شتێك نی‌یە کە مرۆڤ بڵێ "**بەشێوەیەکی رووتی رێژەیی**" (بصورة مجردة نسبیة) هەر نی‌یە، و هەموو کاتێك "**راستی**" هەر "**نسبیی**"یە: واتە تۆ بێیت بێژیت "**ئـەوەی بەلای تۆوە راستە؛ دوور نی‌یە بەلای منەوە ناڕاسـتبێ؛ و ئـەوەی بـەلای تـۆ و منـەوە ناڕاستە؛ دوور نی‌یە بـەلای یـەکێکی دیـەوە راسـت بـێ**" و لەمە واتێ بگەیت کە "**راستیی رووت**" لە چاو (بەنیسبەت) هیچ بابەتێکدا و لە هیچ کوێیەك و لە هیچ کاتێکدا هەر نی‌یە. نەخێر. مەسەلە وانی‌یە. کە تۆ و ئەز شتێك "**بەڕاسـت**" بزانین؛ مەرج نی‌یە "**ئەو شتە لە خۆیدا**" (الشئ في ذاته) "**نا راست**" بێ، یان ئەز و تۆ شتێك "**بە ناڕاست**" بزانین؛ مەرج نی‌یە "**ئەو شتە لە خـۆیدا**" "**راسـت**" بێ .

"**راستی**" و "**ناڕاستی**"ی بیرێك یان سەرنجێك لە جێیەکی تایبەتی و لە کاتێکی تایبەتی و لە هەلومەرجێکی تایبەتی‌دا؛ بە سەرنج یان باوەڕ یان هەڵوێستی من و تۆ (تەڤ یان دژ) دیاری ناکرێ و نایەتە گۆڕان. کە کراسێکی شین پێشانی کابرایەکی رەنگ کوێر (اعمی الالوان) بدەیت؛ رەنگەکە بە شین نایەتە بەرچاوی، بەلام سەرنجی ئەو کابرایە و چۆنێتی هاتنە بەرچاوی کراسەکە، رەنگی راستەقینەی کراسەکە ناگۆڕێ. خۆ ئەگەر کابرا گوتی رەنگی کراسەکە شین نی‌یە؛ ناتوانین بڵێین "**راست ناکا**". دەبێ بڵێین "**راست دەکا کراسـەکە لای وی شین نی‌یە، بەلام "کراسەکە لە خۆیدا شینە**".

کە چەند بیرێکیش دێنە کایەوە لە کۆمەڵگەیەکی تایبەتی و لە کاتێکی تایبەتی و لە هەلومەرجێکی تایبەتی‌دا؛ دیارە هەر بیرێکیان لەلایەن لایەنگیرانی ئەو بیرەوە "**بەڕاست**" دەبینرێ؛ بەلام لەگەڵ ئەوەشدا و لە چاو بابەتی بیرەکەدا؛ یان هیچیان راست نین، یان هەریەکێکیان راستە، چۆنکە ئەگەر دووانیان یان زێتریان یان هەریەکەیان "**لە خـۆیدا راسـت**" بێ، ئەوا نابنە دوو بیر یان چەند بیرێکی جیاوازی راست؛ بەڵکو دەبنە یەك بیری راست. ئەمجا "**بیر**"یش هەریەك سروشت (صفة) هەڵ دەگرێ؛ سا یان "ڕاست"ە یان "نـا ڕاسـت"ە. چۆنکە ئەگەر بیرێك "**لە خۆیدا راست**" نەبوو یان "**لە خۆیدا ناڕاست**" نەبوو؛ دیارە دەبێ

لە هەمان کاتدا ئەو بیرە راستیش بێ ناراستیش بێ و ئەمەش ژێر بێژانە (منطقي) و بەجێ (معقول) نی‌یە. بیر وەك مرۆڤی نێرەمووك نی‌یە؛ دوو سروشتی جیاواز و دژ بەیەك هەڵ بگرێ.

جا وەك چۆن هەڵوێستی من و تۆ لە سروشتی "**راستی و ناڕاستی**"ی "**بیرێك لە خۆیدا**" لە "**کاتێکی تایبەتی و جێیەکی تایبەتی و لە هەلومەرجێکی تایبەتی**"دا ناگۆڕێ، هەروەهاش "**راستی و ناڕاستی**" و "**هەقێتی و ناهەقێتی**" بیرێك، یان سەرنجێك، یان رێ یەك؛ بە "**زۆروکەمی**" و "**ژمارەی لایەنگران و نەیاران**"ی ئەو بیرو سەرنج و رێیە نی‌یە. هێندێك بیرو سەرنج و رێ هەن راستیشن و کەچی لایەنگرشیان یەکجار کەمە، و هێندێك بیرو سەرنج و رێش هەن کە ناڕاستیشن و کەچی لایەنگریشیان لە ژمارە نایەت.

"**بیری راست**" بەلای هاوبیرانی قوتابخانەی کوردیی سۆسیالزمەوە ئەو بیرەیە کە "**بابەتانە**" (موضوعي) بێ؛ واتە لە بابەتەکە (الموضوع) خۆیەوە هەڵ هێنجرابێ و هەڵقولابێ کە بەمەش دەڵێن "**بیری رەسەن**". "**بیری ناڕاست**"یش؛ ئەو بیرەیە کە "**بابەتانە**" نەبێ، واتە لە بابەتەکە خۆیەوە هەڵ نەهێنجرابێ و هەڵ نەقولابێ و بە کورتی "**بێگانە بێ بە بابەتەکە**"، کە بەمەش دەڵێن"**بیری ناڕەسەن**". جا لەم رووەوە هاوبیرانی ئەم قوتابخانە کوردی‌یە دەبێژن: لەبەر ئەوەی ئێمە بیرەکەی خۆمانمان لە واقیعی بابەتەکەوە (واتە کۆمەڵگە کە)وە دەرهێناوە و بە (عاتیفە) وەرمان نەگرتووە. دیارە ئێمە کوێرانە دوای نەکەوتووین، بۆیە ئێمە بیری خۆمان لە چاو بابەتەکەدا "**بەڕاست**" دەزانین. هەروەها بیرەکانی دیکە کە نابابەتانەبن "**بەڕاست**" نازانین. چۆنکە ئەگەر ئەو بیرانەمان بەڕاست بزانیایە، دەبووینە لایەنگری یەکێك لەو بیرانە. ئەمجا لەبەر ئەوەی ئێمە ئەم رێیەی خۆمان بەڕاست دەزانین، دیارە رێ بەخۆمان دەدەین و "**هەق**" بە خۆمان رەوا دەبینین کە بۆ بیری خۆمان "**سەختگیر**" بین. مەبەستیشمان لەم "**سەختگیری‌یە**"ی خۆمان ئەوەیە، کە ئێمە سوورین لەسەر ئەوەی "**هەل و ماوە**"مان بە دەستەوە بێ تا بیری خۆمان ئازادانە دەربڕین و هاوبیرانی نوێ بدۆزینەوە بۆی و بیرەکەمان بخەینە مەیدانی کارەوەو کەسیش نەبێ رێ بگرێ لێمان. بەلام ئەم سەختگیری‌یەی ئێمە "**کوێرانە**" نی‌یە. چۆنکە وەك گوتمان ئێمە بە "**عاتیفە**" و "**هەوا و هەوەس**" و "**کەفو کوڵی دەروون**" ئەم رێیەمان نەگرتووە. ئێمە هاتووینەتە سەر ئەم راستی‌یە لە ئەنجامی بەراورد کردن و لێکۆڵینەوە و بیرکردنەوەو شی کردنەوەی کۆمەڵگەکەمانەوە بە

مێشکێکی بابەتانەی سەر بە واقیعەکە خۆی؛ بە هەموو درێژایی و پانایی و قووڵایی‌یەکی ژیاری (حیاتی)یەوە. دیارە ئەو ئەنجامەی لە دووای بیرکردنەوەیەکی سەر بەواقیعی بابەتەکە خۆیەوە وەرگیرابێ؛ سروشتی (طبيعي)یە و راستە، بە پێچەوانەی ئەو ئەنجامەوە کە لە دووای بیرکردنەوەیەکی سەر بە واقیعی بابەتەکە خۆیەوە وەرنەگیرابێ؛ کە دیارە ناسروشتی (غير طبيعي) و ناڕاستە. لەبەر ئەوە کە ئێمە "**سەختگیر**"ین لە مەیدانی هەوڵداندا بۆ دەسکەوتنی مافی دەربڕینی ئازادانەی ئەو بیرەو پشتگیری کردنی؛ ئەوا ئەم "**سەختگیری**"یەمان "**سەختگیری‌یەکی کوێرانە**" نی‌یە؛ بەڵکو "**سەختگیری‌یەکی بینایانە**"یە. بۆ وێنە ئەگەر هاتوو گوتت "هەموو گیان لەبەرێك پێویستی بە ئاوو هەتاوە بۆ ژیانی و لەسەر ئەم قسەیەت سوور بوویت و سەختگیرانە هەڵت دایە لەسەری و لەبەرپەچ دانەوە و هەڕەشەو گوڕەشەی مرۆڤی نەزان و نەفام و ساویلکە نەترسایت و پاشگەز نەبوویتەوە و نەتگوت "**خەم ناکا! رەئی ئەوانەی دەڵێن ئاو و هەتاو بۆ هەموو گیان لەبەرێك پێویست نی‌یە، ئەوەش هەر راستە**"؛ ئەوا سەختگیری‌یەکەت کوێرانە نی‌یە؛ چۆنکە ئەوەی تۆ دەیڵێیت "**راستی**"یەکە لە واقیعی سروشتەوە هاتووە و زانستانەیەو تاقی کراوەیە و لەبەر ئەوە سووربوون لەسەری "**سەختگیری بینایانە**"یە. زانستیش هەر بریتی‌یە لە لایەنگیری‌یەکی بابەتانە.

بە کورتی باوەڕکردن بە بیرێکی بابەتانە و پشتگیری کردنی ئەو بیرە لە سنوورێکی بابەتانەدا؛ لەگەڵ "**سەختگیریی کوێرانە**" جیاوازە. چۆنکە مرۆڤ ئەگەر باوەڕی بەکارێك نەبێ، بە ئارەزووی دڵی خۆی دەست ناکا پێی. ئەو خوێندکارەی دەست دەکات بە خوێندنی ماتماتیك؛ باوەڕی بەوە هەیە کە دەتوانێ ماتماتیك بخوێنێ؛ خۆ ئەگەر بزانی سەتی سەت سەرناگرێ بۆی، دیارە دەست ناکات بە خوێندنی. ئەوانەی هەزاران جۆر دەرمانی سەیر سەیر و داهێنراوی وەك فرۆکە و تەلەفۆن و رادوێ و ئەمانەیان دروست کردووە، و هەزاران کەس گاڵتەیان کردووە پێیان؛ کەچی هەر لەسەر کاری خۆیان بەردەوام بوون؛ هۆی ئەوە بووە کە باوەڕیان بەراستیی رێی خۆیان و ناڕاستیی رێی ئەوانی دی بووە، ئەگەنا هەر زوو پشتیان سارددەبووەوە وازیان دەهێنا. کەواتە باوەڕکردنی بابەتانەو زانستانەو ژیرانە لەگەڵ باوەڕکردنی ناڕانستانە و نابابەتانەو ناژیرانە جیاوازە. لەبەر ئەوە ئەوانەی دەڵێن هەموو باوەڕێك هەر "**رێژەیی**"یەو دەکەونە سەفسەتەکاری و؛ لەسەر هەق نین. ئەو کەسەی کە رۆژێ

لە رۆژان پێی وابووە دەتوانێ پارچە ئاسنێك ببات بە ئاسماندا و بیکا بە فڕۆکە؛ دەرکەوت کە بیری ئەو راست بوو؛ نەك بیری هەزاران کە باوەڕیان وابووە ئاسن نابڕێ بە ئاسماندا. لەمەدا وادەردەکەوێ کە هیچ کارێك بەبێ بوونی باوەڕکردن بەو کارە و ئەنجامی ئەو کارە و پشتگیریی ئەو کارە ناچێتە سەر. ئەگەر ویستت لە کارێکدا سەربکەوی دەبێ لە بنچینەوە باوەڕێکی بابەتانەت بەو کارە هەبێ. کە ئێمە بەو باوەڕە بابەتانەیە دەڵێین **"سەختگیریی بینایانە"** (التعصب الواعی).

لەبەر ئەوە کە ئێمە دەڵێین **"کۆمەڵگەی ئادەمزاد دەبێ ئازادو یەکسان بێ"** و سەختگیرانە لەسەر ئەو رەئی‌یە سوورین و لێی پاشگەز نابینەوە، ئەوا ئەم سەختگیری‌یەمان کوێرانە نی‌یە؛ بەڵکو بینایانەیە. چونکە ئەگەر **"بیرێکی دیکە"**ش هەر بەڕاست بزانین و ئەم **"بیرەی خۆمان"** شلو شۆڵ بگرین؛ مانای وایە **"نا ئازادی و نایەکسانیی کۆمەڵگە"**ش هەر بەڕاست دەزانین، و ئەمەش دیارە دژی **"سروشتی مرۆڤایەتی"** و **"مافی مرۆڤایەتی"**یە. لەبەر ئەوە ئێمە جارێکی دیش دووپاتی دەکەینەوە بەم سەختگیری‌یەی خۆمان دەڵێین **"سەختیگریی بینایانە"**.

ئەمەی لە سەرەوە باسکرا ئەوە دەگەیەنێ کە ئێمە **"راستی و ناراستی"**ی **"بیرێك لە خۆی دا"** بە دۆخێك (وضعیة) دەزانین کە پێوەندیی بە دیوی نێوەوەی بابەتی سەرچاوەی ئەو بیرەوە هەبێ؛ نەك بەدیوی دەرەوەی. جا چۆن هەر شتێك کە بریسکەی لێوە هات زێر نی‌یە، هەموو بیرێکیش کە وشەدار دەرکەوت و قەڵەباڵغی لەدەوروپشت کۆبووە؛ راست نی‌یە. هەر بیرێکیش کە جوان و دوورکوژ دیار نەبوو، یان خەڵکێکی زۆر لە دەوری کۆ نەبوو؛ مانای وانی‌یە کە ناڕاستە. **"بیری راست"** واتە **"بیری رەسەن"**، وەك زێڕی تێزاب و ایە؛ فڕێش بدرێتە قوڕەوە و دەرەکەشی ژەنگی هەڵ هێنابێ، لە زێڕێتیی خۆی هەر ناکەوێ. **"بیری نا ڕاستیش"**؛ واتە **"بیری نا ڕەسەن"**، وەك مسێکی ژەنگ گرتووی زاخاو دراو وایە، هەر توێکێکی لێ لاچوو، رەشی دەردەکەوێ. لەبەر ئەوەی ئێمە پێمان وایە کە **"بیری نا ڕاست"** ناتوانێ هەتا سەر لە مەیدانی پێشبڕکەو بۆڕ بۆڕێندا سەر بکەوێ و بەرگەی **"بیری راست"** ناگرێ. واتە ئێمە لەو باوەڕەداین کە **"بیری راست"** هەر سەردەکەوێ، شتێکە سەرکەوتنەکەی درەنگ و زوویی کەوتووە، بەمەرجێ رێی بدرێ ئازادانە بچێتە مەیدانی دەنگ دەربڕین و خستنە کارەوە.

جا هەر لەبەر ئەوەشە کە ئێمە لە هیچ "**بیریکی ناڕاست**" سڵ ناکەینەوە و ناترسین و ڕێزی هەموو بیرێك دەگرین و لە ڕەخنە لێ گرتن و شی کردنەوە بەو لاوە؛ بە هیچ جۆرێك پەلاماری خۆی و لایەنگیرانی نادەین چۆنکە دەزانین ئەو بیرە ناڕاستە ناڕەسەنە، ڕۆژێ لە ڕۆژان جێی خۆی لە کۆمەڵگەدا بۆ بیروباوەڕی ڕاست و ڕەسەنی ئێمە چۆڵ دەکات. هەر لەمەشەوەیە کە ئێمە باوەڕمان بە بەکارهێنانی "زۆر" نی یە دژی ئەو بیروباوەڕانەی کە وەك بیروباوەڕی ئێمە نین و بەم پێ یە ئێمە هەمیشە لەبەرەی ئاشتیخوازانی ڕاستەقینەداین.

جا بۆ ئەوەی "**سەختگیریی کوێرانە**" دەسەلاتی ئەوەی نەمێنێ هەتا سەر کۆمەڵگەی ئادەمزاد دیل و ژێردەستە بکات، بوون و پاراستنی "**سەختگیریی بینایانە**" زۆر پێویستە، ئەمجا بۆ ئەوەی "**سەختگیریی بینایانە**" بەسەر "**سەختگیریی کوێرانە**"دا سەرکەوێ؛ "**ئازادیی دەربڕینی بیروباوەڕ**" و "**بوونی کات**" زۆر پێویستن، تا "**بیری ڕاستی ڕەسەن**" بتوانێ جێ بە "**بیری ناڕاستی ناڕەسەن**" لێژ بکات. هەر لەبەر ئەوەشە هەڵگرانی بیری ناڕاست ڕێ لە دەربڕینی ئازادانەی دەنگی بیرو باوەڕی ڕەسەنی ڕاست دەترسن، و ڕێ لە ئازادانە هاتنە مەیدانی هەڵگرانی بیری ڕەسەنی ڕاست دەگرن و گەلێك جار لە ڕێی بەکارهێنانی زۆر و دەست وەشاندن و خوێن ڕشتن و دژ بیر لە نێوبردنەوە؛ بیری ڕاستی ڕەسەن تاماوە یەك دەمکوت دەکەن و ئەم کردەوەیەشیان، لە بنەڕەتدا؛ لە ترسەوە دێ، و بۆیەش وادەکەن تاکو بیری ڕاست لە نێو کۆمەڵگەدا ماوەی جووڵانەوەو کارکردنی نەبێ و بەجەماوەرەوە پێوەندیی نەمێنێ و نە پەرژێتە سەر ئەوەی گەرابخات و هەر زوو لە نێو ببرێ و تەفرو توونا بکرێ. بۆ ئەمەش بیری ڕاست پێویستی بەوەیە هەلو مەرج و بارودۆخێك دروست بکات کە بتوانێ لە ژێر باڵی ئاسایشدا بە ئازادی بکەوێتە کار، بە جۆرێ ئەوانەی سەر بە بەرەی سەختگیریی کوێرانەن؛ پێیان نەکرێ دەست درێژی بکەن و دەست بوەشێنن. هەرچی لایەنگرانی بەرەی سەختگیریی کوێرانەشن؛ ئەوا بۆ سەپاندنی بیری ناڕاستی ناڕەسەنی خۆیان بەسەر کۆمەڵگەدا؛ دەیانەوێ "**ئازادی**" بە تەنیا بخەنە دەست خۆیان و ڕێی ئازادی لە کۆمەڵگە (مجتمع) بگرن و لە ڕێی بەکارهێنانی زۆر و ترساندن و لێدان و کوشتن و بڕینەوە خۆیان بە زۆری زۆردارەکی بەسەر گەلدا بسەپێنن. هەر لەبەر ئەوەشە ئەمانە هەموو کاتێك لەبەرەی شەڕخوازان و دەست وەشێنەران و فاشیست و دیکتاتۆر و ملهوڕان و درۆزناندا دەبینرێن. جا وەك گوتمان؛ ئەم

دەست وەشاندن و خەڵك تۆقاندنەشیان هەر لە ترسەوە دێ. واتە لە ترسی بەرەنگاربوونیان لەگەڵ بیروباوەڕی راستی رەسەن و کۆتایی هاتنیان بەنابووتی، لەبەر ئەوە، ژیانی خۆیان لە نەمانی خەڵکی دیدا دەبینن، بۆیە لە لەنێوبردنی هەموو رەخنەگرێك و بەرهەڵستکەرێك ناسڵەمێنەوە و ناپرنگێنەوە..

هەروەها هاوبیرانی ئەم قوتابخانە کوردییە دیسانەوە دەبێژن: (ئەمڕۆ دوو لەشکرگە بەرامبەر یەك وەستاون؛ یەکەمیان: لەشکرگەی سەختگیریی کوێرانەیە کە چەکی دەستی بریتییە لە هەڕەشە و گوڕەشە و درۆ و دەلەسە و دەستبڕینی ساویلکە و خوێنڕشتنی بێگوناهان و خۆبەستن بە ملهوڕو داگیرکەران و دوژمنانی گەلانی ژێردەستەوە و؛ بەم جۆرە دەیەوێ جێی خۆی لە کۆمەڵگەدا بکاتەوە و هەموو تروسکەیەکی ئازادیی بیروباوەڕ و سەرنج دەرخستن و رادەربڕین بکوژێنێتەوە، و خۆی بکاتە میری سەربڕ و کەڵەگای کۆمەڵگە و دووەمیشیان: لەشکرگەی سەختگیریی بینایانەیە؛ کە دەیەوێ لە رێی دابین کردن (اقناع) و پێ سەلماندن و وتوویژ و رەخنەگرتن و لێکۆڵینەوە و تاقیکردنەوە و نموونە پێشاندانەوە بە ئاشتییانە بەڵام پێ داگرانەو کۆڵ نەدەرانە کاری خۆی بکا و جێ بە سەختگیریی کوێرانە لێژبکات و شوێنی خۆی لە کۆمەڵگەدا بکاتەوە).

<u>ئەمجا ئێستە ئەم پرسیارە دێتە گۆڕێ: ئایا ئەوانەی دەڵێن "**ئێمە بابەتانە و زانستانە بیردەکەینە**" و "**داوای ئازادی دەکەین بۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی**"، دەبێ جێی خۆیان لە کام لەشکرگەدا بدۆزنەوە؟</u>

با خۆیان وەرامی ئەم پرسیارە بدەنەوە.

بێ لایەنی لە نێوان لانەگرتنی بابەتانە و بێ هەڵوێستیی هەلپەرستانەدا

- زانست هەڵوێستە -

لە ژیانی رۆژانەدا، زۆر کەس دەبینین کە خۆیان "**بێ لایەن**" دەدەنە قەڵەم؛ بێلایەن بەرامبەر هەموو، یان هێندێك لە رووداوەکانی جیهان، هەر لە رووداوێکی گچکەوە بیگرە هەتا دەگاتە کارەساتێکی یەکجار مەزن. ئەمانە لە بارەی ئەو رووداوانەوە، یان هێندێك لەو رووداوانەوە، هیچ رایەك دەرنابڕن، و پاکانە کردنیشیان بۆ خۆیان ئەوەیە، گوایە نایانەوێ "**حیزبایەتی**" بکەن، یان ببنە پێبەندی هیچ جۆرە "**کۆمەڵەیەکی تایبەتی**"، یان "**رێبازێکی سیاسیی دیاری کراو**"، و بەمەش دەیانەوێ باری سەرشانی خۆیان سووك بکەن و خۆیان لووسوبارێك لە بواری بەرپرسیاری بپەرێننەوە. زۆریش لەمانە پێیان وایە "**بێ لایەن وەستان**" بەرامبەر بە دووبیری لە یەك نەچوو، یان دووکرداری جیاواز، یان دوو سیستەمی پێچەوانە بە یەك، مانای "**زانستانە وەستان**"ە بەرامبەر بەو دوو بیرو کردار و سیستەمە. چۆنکە لایەنگیری بەلایەنی وانەوە، لە هەموو دۆخێکدا، هەر "**حیزبایەتی**"و "**بەرچاو تەنگی**" دەگەیەنێ، و ئەمەش بە هەڵوێستێکی "**نازانستانە**" دەزانن..

لێرەدا دەبێ جارێ دووشتی بنچینەیی لەیەك جیابکەینەوە؛ واتە: "**سەرەتای دەست پێ کردن بە لانەگرتنی بابەتانە**" لەگەڵ "**مانەوەی تاسەر بەبێ لایەنیی بێ هەڵوێستانە**" نەکەین بەیەك شت. بێگومان، ئەو کەسەی دێ و سەرنج دەدات لە دوو بیری جیاوازی دەربڕاو بەرامبەر بە رووداوێك، لە شوێنێکی تایبەتی و کاتێکی تایبەتیدا، ئەوا، ئەگەر ویستی سەرنجەکەی بابەتانە بێ، دەبێ بەر لە هەموو شتێك؛ هەر لە پێشەوە و لەبەر بووره؛ خۆی نەکات بە خاوەنی یەکێکیان، بەڵکو لە هەر دوو بیرەکە بە یەك چاوبنوارێ و بەیەك "**سەنگ و تەرازوو**" هەردووکیان بکێشێ، کە ئەو سەنگ و تەرازووەش دەبێ سەنگ و تەرازوویەکی "**ئازادی مرۆڤ دۆستانە**" بێ، واتە تەرازوویەك بێ؛ کە "**ئازادیی مرۆڤ**"ی کردبێتە "**پێوانە**"ی خۆی، و لە پێشەوە بەلای هیچ کامێکیاندا دانەتاشێ، هەتا هەردووکیان بە تەواوی شی دەکاتەوە، و بێ لایەنگری، لەگەڵ یەك بەراوردیان دەکات، بەپێی ئەو شوێن و کاتە تایبەتییە. بەڵام ئەو کەسەی

ئەم کارە دەکات، وەك گوتمان، دەبێ **"سەنگ و تەرازوو"**یەکی هەبێ، ئەوجا بکەوێتە کار، چۆنکە بەبێ **"سەنگ و تەرازوو"** هیچ شتێك ناپێورێ. ئەمجا ئەو کەسەی ئەم کارە دەکات، بۆیەکی دەکات کە بگاتە ئەنجامێك، خۆ ئەگەر مەبەست گەیشتنە ئەنجامێك نەبێ، ئەوا هەموو زەحمەتکێشان و خۆخەریك کردنێك بێ سووت و کات بە فیڕۆدانە. بەڵام هەر کە ئەنجامەکە بەو شێوازەی سەرەوە کەوتە دەست، مانای وایە قورسی و سووکی و خۆماڵە تایبەتییەکانی دیکەی هەردوولا؛ دەرکەوتووە، و ئەمەش لێکۆڵەرەوە ناچار دەکات کە رایەك دەربڕێ بەرامبەریان. خۆ ئەگەر هیچ رایەك دەرنەبڕێ، ئەوا دیارە لەبەر پرسیاری رادەکات. هەموو راکردوویەکیش لەبەر پرسیاری، هەلپەرستە و ترسنۆك. لەبەر ئەوە مرۆڤی بەرپرسیار دەبێ خاوەن بیروڕابێ، ئەوجا ئەو بیروڕایە بە سووتی چ لایەك دەبێ، ئەوە مەسەلەیەکی دییە و گرنگ نییە. گرنگ ئەوەیە رایەکە بابەتانە بووە. جا ئەو کەسەی کە ئەم را بابەتانەیە دەردەبڕێ، ئەوا بەو کردەوەیەی خۆی، بیەوێ و نەیەوێ، لایەنێك دەگرێ. مەرجیش نییە ئەو لایەن گرتنەی بە سووتی هیچ بەرەیەك لەو بەرانە بێ کە لە مەیدان دان. سروشتی مرۆڤی زانستکار (عالم) ئەوەیە، ئەو لایەنەی کە لە ئەنجامی لێکۆڵینەوەیەکی بابەتانەدا، لە شوێن و کاتێکی تایبەتیدا، راست دەرکەوتووە؛ دەست بەجێ بیکاتە لایەنی خۆی و دەست بدات بە مێژدا بۆی. جا کە ئەوەشی کرد، ئەوا ئەو کەسە، خۆشی بێ و ترشی بێ، لایەنگرە، چۆنکە **"هەموو هەڵوێستێك لایەنگرییە"** جا لەبەر ئەوەی زانست بریتییە لە هەڵوێستێکی بابەتانە، دیارە هەموو مرۆڤێکی بێ هەڵوێست، نازانستانە دەکەوێتە کردار. هەموو بێ هەڵوێستییەکیش ئەنجامی **"بێلایەنی"**یە. کەواتە **"مرۆڤی بێلایەن"**؛ بەشێوەیەکی نازانستانە بیردەکاتەوەو نازانستانەش دەکەوێتە کار.

زاناو بیرکەرەوەکانی بەرەی سەر بە جیهانی سەرمایەداریی ئەهلی **"گەورە بۆرژوا و هوردە بۆرژوا"**، واتە گوایە **"جیهانی ئازاد"**، لاف ئەوە لێ دەدەن کە **"زانست بێلایەن"**ە، و **"زانست دەبێ بێلایەن"** بێ. هەروەها دەبێژن؛ لاگرتن، لەسەرەتاوە، دژی مێتۆدی زانستانەی بابەتانەیە. ئەم قسەیە تا ئێرە هێندێك راستیی تێدایە، بەتایبەتی ئەوەی کە دەبێژێ **"لاگرتن، لەسەرەتاوە، دژی مێتۆدی زانستانەی بابەتانەیە"**. بەڵام دەبێ ئەوە بزانین کە **"لانەگرتن لەسەرەتاوە"** مانای **"بێ سەنگ و تەرازوویی"** نییە، و **"لاگرتنیش لەسەرەتاوە"** نابێ بکرێتە

سەرپۆشێك بۆ شاردنەوەی لاگیریی خۆ بە هەڵبژاردنی سەنگ و تەرازوویەك بە نێو "**ئازاد**"؛ بەڵام بە کردەوە دژی مافی ئازادیی مرۆڤ و دژی مافی یەکسانیی مرۆڤ، بە بیانووی "**مێتۆدی زانستانە**"وە. چۆنکە زانست خۆی بەشێکە لە بیرکردنەوەی ئادەمزاد و بەرهەمی بیرکردنەوەی ئادەمزادە، و دەبێ هەر لە خزمەتی ئازادیی ئادەمزاد دابێ، و لێکۆڵینەوەی زانستانەش دەبێ بە تەرازوویەکی ئازاد بێ و تەرازووی ئازادیش ئەوەیە کە دژی ئازادی نەبێ و هەموو قورسی و سووکییەکیش هەر بە پێوانەی ئازادیی مرۆڤ بکێشێ، و ئەوەش ئەنجامەکەی لە کۆتاییدا بە هەڵوێستێك تەواو دەبێ؛ کە مەسەلەی بێ لایەنیی زانست، بەمانای نەبوونی پێوانە لەسەرەتاوە، بە تەواوی بە درۆدەخاتەوە.

ئەمەوا، و هەرچی مارکسیستەکانیشن، ئەوا بە پێڕەوی کردنی سەرنجی "**مەتریالیزمی دیالەکتیکی**"ی خۆیان، کە دێنە سەر باسی زانست، پێیان وایە کە زانست بە شێوەیەکی بێلایەن نەبووەو نییە، بەڵکو زانست هەر لەسەرەتاوەو بە هەموو جۆرەکانییەوە لایەنگرە و بریتییە لەلایەنگری. ئەمەشیان تائێرە راستە، بەڵام ئەوە هەیە ئەوان مەبەستیان لەلایەنگری، هەر لایەنگریی چینایەتییەو بەس، واتە بەلای وانەوە، زانستی سەر بە چینی دەرەبەگ هەیە، و زانستی سەر بە چینی بۆرژوا هەیە، و زانستی سەر بە چینی پرۆلیتاریا هەیەو..هتد. زانستێك کە هەر "**مرۆڤ دۆستانە**" بێ و سەر بە هیچ چینێکی تایبەتی نەبێ، ئەوە هەر نییە. کەچی لەگەڵ ئەوەشدا دەبێژن "**راستیی تەواو**" وا بەلای "**چینی پرۆلیتاریا**"وە، چۆنکە تەنێ چینی پرۆلیتاریایە کە بەرژەوەندیی لە "**بێ چین کردنی کۆمەڵگە**"دا هەیە. جا ئەگەر ئێمە لێرەدا مافی ئەوەیان نەدەینێ کە ئەوان زانست لە بنەڕەتەوە بەشتێکی چینایەتی بزانن، و لەباری سەرنجی چینێکەوە دەست پێ بکەن، و هەر لەسەرەتاوە بە سەنگ و تەرازووی ئەو چینە بکەونە پێوان، ئەوا دەبێ مافی ئەوەیان پێ بدەین، کە لەوەدا راست دەکەن، کاتێك "**زانست بە هەڵوێستێك**" دەزانن، ئەگەرچی لە مێتۆدی لێکۆڵینەوەیاندا بۆ گەیشتنە ئەو هەڵوێستە، بە "**شێوەیەکی نابابەتانە**" دەکەونە کار. چۆنکە زانست راستە هەڵوێستە، بەڵام هەڵوێستێکی بابەتانەیە. بۆ گەیشتنە ئەو هەڵوێستە بابەتانەیەش دەبێ لێکۆڵەرەوە لەسەرەتاوە بە سەنگ و تەرازووی لەوە پێش دروستکراوی هیچ چین و دەستە و کۆمەڵەیەك نەکەوێتە کێشانی بابەتەکە، بەڵکو بە سەنگ و تەرازوویەکی ئازاد بکەوێتە کار،

تا دەگاتە ئەنجام. سەنگ و تەرازوویەکیش کاتێك ئازاد دەبێ؛ کە یەکسانیی چینایەتیی ئابووری و رۆشنبیریی کردبێتە پێوانەی خۆی و هەر لەوەشەوە دەست پێ بکات. ئەمە لە کاتێکدا کە مارکسیستەکان باوەڕیان بەم سەنگ و تەرازووە ئازادە نییە، و لە سەنگ و تەرازوویەکی لەوە پێش ئامادەکراوی بەپێی لێکدانەوەی خۆیان– سەر بە **"چینی پرۆلیتاریا"** واتە: سەر بە چینێکی تایبەتی‌یەوە، دێنە پێشەوە، کە ئەوەش **"نا بابەتیی مێتۆدەکەیان"** دیاری دەکات. چۆنکە مارکسیستەکان ئەوە لە بیر خۆیان دەبنەوە کە **"چینی پرۆلیتاریا"**، هەر ئەوەندە **"چینی پرۆلیتاریا"**یە؛ تا پێ خوستی سەرمایەو چەوساوەی دەستی سەرمایەدارە. بەڵام کاتێك کە **"چینی پرۆلیتاریا"** شۆڕشی کرد و دەزگەی فەرمانڕەواییی چینی سەرمایەداری شکاند و خۆی دەسەڵاتی گرتە دەست، ئەو دەمە لە **"چینی پرۆلیتارایاییی ژێردەستە و بەشخوراو دەردەچێ"**، و دەبێتە **"فەرمانڕەوا"** و **"نان بەدەست"** و خاوەن دەزگەی **"دەسەڵات"** و تەنانەت **"دیکتاتۆر"** وەك مارکسیستەکان خۆیان دەبێژن – ئەوجا زۆر زەحمەت دێتە بەرچاو، کە ئەوانەی بە نێوی ئەم چینەوە قسە دەکەن و هاتوونەتە سەرکار، بە ئارەزووی خۆیان، واز لە **"دەسەڵات"** و **"فەرمانڕەوایی"**ی خۆیان بهێنن و کۆمەڵگە بکەن بە **"کۆمەڵگەیەکی بێ چین"**، واتە: ئەو دەسەڵاتەی هەیانە بەشی بکەن لە نێو هەمووواندا!

بەڵام ئەوانەی سەر بە **"بیرو قوتابخانەی ئازادی و یەکسانین"**، ئەوا ئەمانە جارێ ناتوانن **"بێ هەڵوێست"** بوەستن بەرامبەر هیچ رووداوێك، بەنێوی **"بێلایەنییەوە"**، چۆنکە ئەوانەی سەر بە **"بەرەی ئازادی و یەکسانیی مرۆڤ"**ن، لەو باوەڕەدان کە مەسەلەی مرۆڤایەتی؛ یەکەیەکی لە پسان نەهاتووی کەرت نەکراوە، و دەشزانن کە **"بێ لایەنی"**، چ لەسەرەتاو چ لە بنەتادا، درۆیەکی زەقەو هیچی دی، لەبەر ئەوە **"بێ هەڵوێستی"** بە **"هەلپەرستی"** دەزانن، و بۆ گەیشتنە هەڵوێستی خۆشیان لە **"سەنگ و تەرازووی ئازادیی مرۆڤ و یەکسانیی مرۆڤ"**ەوە دێنە دەرەوە. ئەم سەنگ و تەرازووەش، لە بنەڕەتەوە، سەنگ و تەرازوویەکی حیزبایەتی یان چینایەتی یان دەستایەتی یان بنەماڵەیەتی یان هۆزایەتی نی‌یە، با رێکخراوێك، یا چەند رێکخراوێکی تایبەتیش هەبن؛ کە ئەم سەنگ و تەرازووەیان کردبێ بە دەستاوێژی مێتۆدی لێکۆڵینەوەی خۆیان، لەگەڵ ئەوەشدا، ئەوە لە بنەمای مەسەلەکە ناگۆڕێ. مەسەلەی ئازادیی مرۆڤ و یەکسانیی مرۆڤ، نە شتێکی چینایەتی‌یەو نە دەستەیەتی و نە بنەماڵەیەتی و

نە هۆزایەتی، و نە حیزبایەتیشە بە مانای تەنگی خۆبەخۆیی. بەڵکو **"حیزبایەتی"**یەکە بەمانای **"لایەنگری یەکی بابەتانە"** و بە پێی سەنگ و تەرازوویەکی **"مرۆڤ دۆستانە"** و سەرنجێکی **"ئازادانەی یەکسانانە"** و هیچی دی.

ئەمجا با وێنەیەك لەسەر ئەم بهێنینەوە:

ئەمە چەند ساڵێکە، وڵاتێکی بە ژمارەی دانیشتووان گچکەی، لەبارەی پیشەسازی‌یەوە دوواکەوتووی، وەك ئەفغانستان، لەلایەن زلهێزێکی بەدەسەڵاتی وەك **"یەکێتیی سۆڤێت"**ەوە بە لەشکرەوە پەلاماردراوە، و بەشێکی خەڵکەکەی ئەفغانستان بە چەکەوە راست بووەتەوە دژی ئەم زلهێزە و بووەتە شەڕو بەیەکادان و لەمەشەوە دوو هەڵوێستی سەرەکی دژ بە یەك لە جیهاندا دروست بوون:

(١)-هەڵوێستێك کە هەڵوێستی یەکێتیی سۆڤێت و بەرەی رۆژهەڵات و کۆمۆنیستەکانی سەر بە هێڵی مۆسکۆیە. ئەمانە دەبێژن: حکوومەتی ئەفغانستان خۆی داوای لە لەشکری سۆڤێتی کردووە، بۆ ئەوەی بەپێی پەیمانێکی **"هاوڕێیەتی و یارمەتی"** کە لە نێوان ئەفغانستان و سۆڤێتدا هەیە، یارمەتیی ئەفغانستان بدات و لەشکری سۆڤێت بە رەزامەندیی حکوومەتی ئەفغانستان ئەمەی کردووە و لەبەر خاتری گەلی ئەفغانستان، کە لەلایەن **"کۆنە پەرستان"** و **"نۆکەرانی ئیمپریالیزم"**ەوە هەڕەشە دەکریٚ لێی.

(٢)-هەڵوێستێکی دی کە هەڵوێستی فەرمانڕەوایانی وڵاتە سەرمایەدارەکانی سەر بە بەرەی رۆژاوایە. ئەمانە دەبێژن: سۆڤێت وڵاتی ئەفغانستانی بە زۆر داگیرکردووە و هێزێکی دەست درێژکەرە و دەبیٚ بچێتە دەرەوە و گەلی ئەفغانستان دژی داگیرکەرانی وڵاتەکەیەتی.

جا ئەگەر سەرنجی هەڵوێستی یەکەم بدەین، دەبینین ئەفغانستان ئەندامی **"کۆمەڵی نەتەوە یەکگرتووەکان"**ە و حکوومەتی کامیل بەبرەك بە رەسمی لەلایەن تەواوی دەوڵەتەکانی جیهانەوە ناسراوە. ئەفغانستان دەمێکە لەگەڵ سۆڤێت پەیمانی **"هاوڕێیەتی و یارمەتی"** بەستووە، و ئەوەش راستە کە حکوومەتی بەبرەك داوای لە سۆڤێت کردووە لەشکر بکێشێتە ئەفغانستان. خۆ ئەگەر سەرنجی هەڵوێستی دووەم بدەین، دەبینین حکوومەتی بەبرەك حکوومەتێك نی‌یە کە لەلایەن گەلی ئەفغانەوە هەڵ بژێررابیٚ، بەڵکو لەرێی کودەتاوە هاتووەتە سەرکارو، ئەو **"رەوایەتی‌یە قانوونی"**یەی نی‌یە کە بە نێوی **"گەل"**ەوە داوا

بکات رژێمەکەی بپارێزرێ. لەبەر ئەوە سۆڤێت مافی ئەوەی نییە، بچێ بەقسەی رژێمێکی ناشەرعی دیکتاتۆر، سوپا بنێرێتە سەر ئەفغانستان، و لەبەر ئەوە سۆڤێت داگیرکەرە، و ئەم قسەیەش هەر راستە.

کەواتە، هەردوولا، هەر یەکەیان بەپێی سەنگ و تەرازووی خۆی، هەقی هەیە و قسەکەشی راستە و بەڵگەکەی بەجێیە.

ئەمجا با ئێمە لێرەدا واز لەوە بهێنین کە بەرەی رۆژاوا، ئەمرۆ حکوومەتی کامل بەبرەك بەشەرعی نازانێ، سەبارەت بەوە نییە کە بەبرەك لەرێی کودەتاوە هاتووەتە سەرکارو بەهۆی هەڵبژاردنەوە نەبووەتە فەرمانڕەوا. راستییەکەی ئەم هەڵوێستەی بەرەی رۆژاوا بە پێی سەنگ و تەرازووی بەرژەوەندیی خۆیەتی، نەك بەپێی تەرازوویەکی **"بێ لایەنانە"** چۆنکە ئەوەتە هەر ئەو بەرەی رۆژئاوایەیە؛ دۆست و هاوپەیمانی گەلێك لەو دیکتاتۆرە خوێنرێژانەیە کە بە کودەتا هاتوونەتە سەرکار و گەل هەڵی نەبژاردوون، وەك ئێڤرەنی ترکیا و سەددامی عێراق و پینۆشێی و کێ و کێ. هەروەها با لەوەش بگەرێین کە هاتنی لەشکری سۆڤێت بۆ ئەفغانستان بە **"داگیرکردنی ئەفغانستان"** دادەنێ، کەچی ئەوەتا لەشکری ترکیا دەکشێ بەسەر خوارووی کوردستان (کوردستانی عێراق)دا و بەرەی رۆژاوا نقەی لێوە نایەت، کە قسەش بکەیت دەبێژن **"حکوومەتی عێراق خۆی داوای یارمەتی لە ترکیا کردووە"**، و لەم رووەوە باسی ئەو پەیمانە دەکەن کە لە ساڵی ١٩٧٨دا لە نێوان عێراق و ترکیادا بەستراوە. بە کورتی؛ دەچن هەر ئەو بەڵگەیە بەکار دەهێنن کە لایەنگرەکانی سیاسەتی مۆسکۆ بۆ پاساوی پەلاماری سۆڤێت بۆ سەر ئەفغانستان، بەکاری دەهێنن، بەڵام بۆ پشتگریی هاوپەیمانەکانی خۆیان، نەك بۆ پشتگریی سۆڤێت کە هاوپەیمانیان نییە. لەگەڵ ئەوەشدا، باس کردنی ئەم شتانە بۆ ئێمە زۆر گرنگ نین، و ئەم لایەنگرییەی هەردوولا، هەریەکە بە پێی بەرژەوەندیی خۆی، لە هەموو جیهاندا دەرکەوتووە، و ئێمە پێویستمان بە بەڵگەی پتر نییە بۆ ئەمە. بەڵام ئەوەی بەلامانەوە گرنگە ئەمەی خوارەوەیە:

ئایە، ئەگەر هاتوو دیکتاتۆرێك یان ملهورێك بەرەئی زۆربەی زۆری گەلێك، یان تەواوی ئەو گەلە هەڵبژێردرا، ئایە ئەو دەمە **"رەوایەتی"** (الشرعیة) دەدرێ بە فەرمانڕەواییی ئەو دیکتاتۆرە یان ئەو ملهورە؟

یان، ئەگەر گەلێك بە ئارەزووی خۆی ڕژێمێكی تۆتالیتێری بۆ خۆی هەڵبژارد، ئایە دەبێ ڕێزی ئەو بڕیارەی بگیرێ، و بگوترێ هەموو گەلێك ماڤی سەرەوریێتی (سیادة)ی هەیە؟

ئێمە ئەم پرسیارە دەكەین و بەلامانەوە گرنگە، چۆنكە دەزانین زۆرجاری وابووە؛ كە دیكتاتۆرێك توانیویێتی دڵی زۆربەی هەرە زۆری گەلێك بۆ خۆی رابكێشێ و وایان لێ بكات بە ئارەزووی دڵی خۆیان پشتی بگرن. زۆر جاری واش بووە كە ڕژێمێكی تۆتالیتێر هێندە كاری كردووەتە سەر زۆربەی هەرە زۆری گەلێك یان كۆمەڵگەیەك؛ تا وای كردووە لێیان؛ كە باوەڕیان پێ هێناوە و دەنگیان داوە بۆی.

بەڵێ بەپێی ڕژێمی دیمۆكراتیی بۆرژوازی، مرۆڤ ناچارە "**ڕێزی گەل**" و "**ڕێزی زۆریێتی**" بگریت، با ئەو "**زۆریێتی**"یە زۆربەشی"**بۆ ڕیێتی**" بێ. چۆنكە "**سەنگ**" لێرەدا هەر ژمارەی (زۆری و كەمی) دەخوێنێتەوە، بەڵام بە پێی سەنگ و تەرازووی بیری ئازادی و یەكسانی، هەموو بڕیارێك دەبێ لە ئازادی دا بدرێ و بۆ ئازادی بدرێ، و هەر بڕیارێكیش لە دژی ئازادی بوو، ئەوا دیارە ئەو بڕیارە لە ئازادیدا نەدراوە. چۆنكە ئازادی هاومانای ژیرییە (عقل) و ژیرییش ناتوانێ دژی خۆی بێ. كەواتە ئەوانەی لە دژی ئازادیی خەڵكێكی دی بڕیار دەدەن، "لەژێری"یەوە ئەو كارە ناكەن. واتە بڕیارەكەیان لە ئازادییەوە نەهاتووەتە دەرێ، بۆیە بۆ ئازادی نەدراوە. لەبەر ئەوە ڕێزنانرێ لێی، و مەسەلەی ڕێزنان لە ئازادی بە "**زۆری و كەمی**" نییە، چۆنكە مەسەلەی "**ژیری**" بە "**زۆرو كەمی**" و "**باوەڕ پێ بوون**" نییە، و هەموو جارێكیش "**ژیری**" لەگەڵ "**باوەڕ**"دا یەك ناگرنەوە. لەبەر ئەوە هەر "**باوەڕێك**" لە دژی ئازادی بوو، ئەوا لە دژی "**ژیری**"یە، بۆیە هەر بڕیارێك لە ڕووی ئەو "**باوەڕ**"ەوە بدرێ؛ نابێ بایەخ بدرێ پێی. ئەوجا ئەو بڕیارە "**حكوومەتێكی شەرعی**" داوێتی، یان "**حكوومەتێكی ناشەرعی**" ئەوە هەروەك یەكە. هیچ "**شەرعیەتێك**" ماڤی ئەوەی نییە "**دژی ئازادی**" بوەستێ؛ چۆنكە هەموو شەرعیەتێكی كۆمەڵگەی مرۆڤایەتی لە "**ئازادی**"یەوە دەست پێ دەكات.

لەبەر ئەوە كە مەسەلە دێتە سەر ئەفغانستان، مەسەلە نە مەسەلەی ئەوەیە كە ئایە حكوومەتی بەبرەك شەرعییە یان ناشەرعی، ئایا لەشكری سۆڤێت لە خۆیەوە چووەتە ئەفغانستان یان بانگ كراوە، مەسەلە ئەوەیە ئایە بوونی

حکوومەتی بەبرەك و لەشکری سۆڤێت لە ئەفغانستاندا؛ لەگەڵ بنچینەی ئازادیی مرۆڤ ڕێك دەکەون، یان لێك دەکەن؟

جا "**زانست**" دەبێ لەم باری سەرنجەوە دەست بە پشکنین و لێکۆڵینەوە و توێژینەوە بکات و هەر لەبەر ڕۆناکیی ئەم باری سەرنجە بڕیار بدات، نەك لەبەر ڕۆناکایی "**قانوونی نێو دەوڵەتان**" و "**دەقیی پەیماننامەی ئەفغانستان و سۆڤێت**"، و لە ئەنجامدا دەبێ "**هەڵوێستێك**" پێشان بدات، بەڵام هەڵوێستێك کە لەگەڵ سەنگ و تەرازووی "**ئازادی**"دا جووت بەرامبەر بێ. ئەوانەی خۆیان دەدزنەوە لە پێشاندانی هەڵوێست؛ ئەوانە نەك تەنێ زانستانە بیر ناکەنەوە، و زانستانە کارناکەن، بەڵکو هەلپەرست و کوڕی ڕۆژن، و هەموو هەلپەرست و کوڕی ڕۆژێك ترسنۆکەو جێی باوەڕ نییە.

بەڵێ... زانست هەڵوێستە نەك بێ هەڵوێستی... هەڵوێستی زانستانەش ئەو هەڵوێستەیە کە لەسەر بنچینەی ئازادی و بۆ ئازادی دەگیرێت.

هەوالنامەی کتێب